

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Ислам ЖЕМЕНЕЙ
Ясир РАШИД

ҚАЗАҚ ТІЛІ
ГРАММАТИКАСЫНА
КІРІСПЕ

Оқу құралы

(Ауған тілді азаматтарға арналған)

Стереотиптік басылым

Алматы
«Қазақ университеті»
2020

ӘОЖ 811.512.122

КБЖ 81.2қаз-923

Ж 44

*Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
шығыстану факультетінің Ғылыми кеңесі және
Редакциялық-баспа кеңесі шешімімен ұсынылған
(№5 хаттама 27 маусым 2019 жыл)*

Пікір жазған
PhD Б.Ш. Батырхан

Жеменей И.

Ж 44 Қазақ тілі грамматикасына кіріспе: оқу құралы (ауған тілді азаматтарға арналған) / Ислам Жеменей, Ясир Рашид.
– Стер. бас. – Алматы: Қазақ университеті, 2020. – 211 б.

ISBN 978-601-04-4235-1

Оқу құралы шығыстанушы ғалым, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті «Тұран-Иран» ғылыми-зерттеу орталығының директоры, филология ғылымдарының докторы, профессор Ислам Жеменей және Қ.А. Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің түлегі, журналист Ясир Рашид тарапынан дайындалды. Қазақ тілінің білімгерлеріне және қазақ тілін үйренуші талапкерлер мен Қазақстан-Ауғанстан арасында сауда және бизнес саласындағы кәсіпкерлерге арналады.

ӘОЖ 811.512.122

КБЖ 81.2қаз-923

ISBN 978-601-04-4235-1

© Жеменей Ислам, Рашид Ясир, 2020
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2020

اسلام چمنی

یاسیر راشد

راهنمای

دستور زبان قزاقی

СӨЗ БАСТАР

Бүгінгі Қазақстан Республикасы мен Ауғанстан Ислам Республикасы арасындағы достық байланысының тамыры тереңде жатыр. Екі елдің тарихи-мәдени байланыстары ежелгі тарихымен астасып, қабысып келеді. Десек те адамзат тарихы – өрлеу мен күйреу арасындағы сын сәттердің құбылысы. Ауғанстан Орталық Азия мен Үндістан арасында тоғыз жолдың торабы іспеттес талай тарихи байланыстарға алтын көпір болып, түркі жұртына өткел бола білді. Сондықтан өткеннен бүгінгі кезеңге дейін өзінің геосаяси маңызын жоғалтқан жоқ. Бұл артықшылық ауған халқына берер қайыры бар. Егер ауған халқы оның тарихи маңызының байыбына барып, өздерінің геосаяси артықшылығына орай ішкі бірлігін діни алауыздықтан сақтау жолдарын тауып, халқының жаппай оқуын қамтамасыз ете білсе, табиғи ресурстарын мемлекетінің даму бағытына жұмсай алатын мүмкіндікке қол жеткізе ала алатын қуатқа ие болар еді. Ауғанстандағы ішкі жіктеліп, топ-топқа бөлініп, бір-бірімен қақтығысып жатқандары – олардың басты проблемасы. Бұл түйін ең әуелі өздерінің қалауы мен ұмтылысы арқылы шешіледі. Өйткені олардың бір-біріне қастандық пен бәсекесі сыртқы күштерге олардың ішкі саясатына араласуға мүмкіндік тудырып отыр. Екінші мәселе Ауғанстанда сауаттылық, өкінішке орай, түрлі саяси-экономика тағы басқа себептерге байланысты айтарлықтай арта қалған. Бұның өзі елдегі қақтығыстың өршіп тұруына мүмкіндік береді. Өйткені әлемдік отарлау саясаты олардың саяси санасының төмен болғанын өз мүдделеріне тиімді пайдаланып келеді. Халық сыртқы отарлаушы күштерге жағдай жасап жатқанын терең сезе бермейді. Сондай-ақ жаппай халықтың сауатсыздығы мемлекеттің табиғи ресурстарын пайдалану үшін ғылым мен топологияның дамып, өркендеуіне кедергі болып келе жатқанын да түсіне алмайды. Ауғанстанның аталған екі басты проблемасының екінші бөлімі, яғни халқының сауаттанудағы оқу процесі жайын дөп басып сезген Қазақстан президенті Нұрсұлтан Назарбаев достық ниетпен қол ұшын беріп, үлкен көмек жасады. Ол Елбасының пәрменімен 2009 жылдан бастап Ауғанстанның 1000 талапкер жастарына Қазақстанның жоғары оқу орындарында тегін оқуға

мүмкіндік туды. Сол жылдан бері медицина, журналистика, экономика және тағы басқа білім мен ғылым саласында жүздеген ауған жастары – ұлы да, қызы да Қазақ университеттерінде оқып, жоғары білім алып келеді. Олардың бір тобы алған мамандық дипломдарымен түрлі елдерде жұмыс істей бастады. Ал екінші бір тобы туған елі Ауғанстанда қызмет жасай бастағаны Қазақстан үшін де айтарлықтай игі нәтиже болды. Себебі елімізде оқыған әрбір Ауғанстан азаматы Қазақстанның мәдениет пен халқын өзге елдерге таныстырып жүретін бірер елшіге айналды. Бұл оқу құралы да екі елдің мәдени-экономикалық терең байланыстарына көмекші құрал бола алады деген сенімдеміз.

مقدمه

با توجه به رشد و گسترش روابط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جمهوری قزاقستان با جمهوری اسلامی افغانستان و تحصیل داوطلبان افغانستان در دانشگاه های قزاقستان نیاز به کتاب ها و جزوه های درسی شدیداً احساس می شد. از آنجاییکه تعدادی زیادی از جوانان کشور و تعدادی زیادی از تجارت پیشگان کشور مان مایل به تحصیل و تجارت در کشورهای یکدیگر هستند بر آن شدیم تا این کتاب کوچک را برای سهولت روابط بیشتر با یکدیگر برای آموزش زبان قزاقی تهیه کنیم. با تمامی کمبود ها و نقص های موجود در این کتاب امید است مورد قبول خوانندگان محترم قرار گیرد.

زبان قزاقی که ریشه زبان ترکی دارد زبان پسوندها است. یعنی تقریباً همه چیز در آن در جایگاه پسوند قرار میگیرد. مثلاً در زبان فارسی- دری میگوییم در خانه، از خانه، به خانه و .... اما در زبان قزاقی خانه در үйде، خانه از үйден، خانه به үйге و پسوند بلافاصله بعد از اسم می آید. اما زبان قزاقی یکی از آسانترین زبان های زنده دنیا است و از خانواده زبان ترکی به حساب میآید. زبان قزاقی برای فارسی زبانان منجمله هزاره های افغانستان خیلی راحت بوده، چونکه تعدادی زیادی از کلمات فارسی، در زبان قزاقی موجود بوده و تمامی کلمات و اصطلاحات زبان یا لهجه هزارگی ریشه زبان قزاقی دارد.

یادآوری:

برای سهولت در یادگیری، مطالب این کتاب از چندین کتاب و همچنان از چندین سایت ترجمه شده است. نویسندگان کوشش نموده اند تا بهترین کتاب و ساده ترین و جامع ترین متن های گرامری را برای راهنمایی و یادگیری گرامر زبان قزاقی به دوستان

زبان آموز ترجمه و تهیه نمایند. مسلماً، این کتاب برای کسانی که ادبیات زبان قزاقی را میخوانند نیست و ذاتاً در این کتاب تمامی یعنی 100٪ گرامر زبان قزاقی وجود ندارد، بلکه نویسندگان کوشش نموده اند تا ضروری ترین و پُر استفاده ترین مطالب گرامری زبان قزاقی برای زبان آموزان را ترجمه و تهیه نمایند. در پایان از تمامی کسانی که در تهیه، چاپ و توزیع این کتاب به ما یاری رساندند، کمال تشکر و قدردانی را دارم. از رییس جمهور (جمهوری) قزاقستان نورسلطان نظربایف، دولت و مردم قزاقستان که فرصت تحصیل برای داوطلبان جوان افغانستان در این کشور را فراهم کرده اند صمیمانه سپاسگزاریم.

از ریاست، استادان و کارکنان «دانشگاه ملی قزاقستان» الفرابی» که چاپ و نشر این کتاب را به عهده گرفته اند از صمیم قلب قدردانی می کنیم. در پایان از دوستان عزیز هریک آصف سحر، مهدی زرتشت، نعمت قربانی و علی قاسمی به خاطر همکاری های مخلصانه ایشان در راه عملی شدن این کار خیر با اظهار خشنودی تشکر می نمایم.

معلومات عمومی در باره کشور قزاقستان

جمهوری قزاقستان یکی از کشورهای بزرگ آسیای مرکزی است. این کشور، بزرگترین کشور محصور در خشکی است که مساحت آن به ۲۷۱۷۳۰۰ کیلومتر مربع می‌رسد و از لحاظ وسعت، نهمین کشور بزرگ در دنیا است. حدود اربعه کشور قزاقستان به ترتیب ذیل است: از شمال با روسیه، از شرق با جمهوری خلق چین، از جنوب به کشورهای قیرقیزستان و ازبکستان، از جنوب غربی با کشور ترکمنستان از شمال شرقی سواحل دریای خزر، سرحد کشورهای پنجگانه قزاقستان، روسیه، آذربایجان؛ ایران و ترکمنستان است. تقریباً 90 درصد خاک قزاقستان را صحرا تشکیل می‌دهد و آب و هوای آن به نسبت میزان پایین بارندگی، خشک است. قزاقستان به دلیل موقعیت جغرافیایی خود، دارای زمستان فوق العاده سرد و برف گیر است. تعداد دریاچه های کشور 48262 است که مهمترین آن ها عبارت اند از: دریاچه بالخاش، دریاچه زایسان و دریاچه آرال و مهمترین رودهای کشور، عبارتند از: سیر دریا (سیحون)، رود ایرتیش، رود چارین، رود ایلی، رود اورال و رود جایئق (رود دن در خاک قزاقستان، جایئق نامیده می‌شود).

امروزه پایتخت قزاقستان، شهر آستانه (Astana) است. از نظر سیاسی، بعد از انحلال حاکمیت سیاسی خانی قزاق، «آستانا» پنجمین پایتخت قزاقستان است. وقتی اولین حکومت خودمختار قزاق ها بنام «آلاش» اعلام موجودیت کرد و در سال های 1917-1920 حاکمیت سیاسی آلاش را برقرار کرد، پایتخت آن، شهر امروزی "سه می" - Semey که در آن دوره «آلاش» نامیده می‌شد، تعیین گردید. در سال 1920 جمهوری خودمختار قرقیز (قزاق) اتحاد جماهیر شوروی تشکیل شد و شهر «ارونبورگ» به عنوان پایتخت آن تعیین شد. در سال 1925 عنوان قرقیز را حذف کردند و جمهوری خودمختار

قزاق اتحاد جماهیر شوروی اعلام موجودیت کرد و پایتخت جدید آن شهر «آق مسجد» تعیین گردید و بلافاصله نام آن به «قزل اوردا» تغییر یافت. چهار سال بعد در 1929 پایتخت به شهر آلماتی انتقال یافت و در سال 1936 خودمختاری را حذف کردند و جمهوری قزاق اتحاد جماهیر شوروی در چارچوب شوروی به جمهوری کامل ارتقاء یافت و «آلماتی» همچنان پایتخت جمهوری باقی ماند. بعد از اعلام استقلال در 16 دکابر سال 1991 عنوان «اتحاد جماهیر شوروی» از نام جمهوری کاملاً حذف شد و باقی مانده اسامی، یعنی «جمهوری قزاق» به «جمهوری قزاقستان» تغییر کرد. بعد از گذشت سال ها به دلائل سیاسی؛ جغرافیایی؛ اقتصادی و سوق الجیشی، سرانجام در سال 1998 به حمایت و دستور رئیس جمهور «نورسلطان نظربایف» پایتخت به شهر «آستانه» انتقال یافت.

امروزه، آلماتی را «پایتخت فرهنگ و تجارت» قزاقستان می خوانند. رئیس جمهور فعلی قزاقستان، نورسلطان نظربایف است که در زمان اتحاد جماهیر شوروی سابق، نیز منشی اول حزب کمونیست قزاقستان شوروی بود. رئیس جمهور در رأس دولت قرار دارد و مطابق قانون اساسی قزاقستان، نخستین رئیس جمهور، تا زمانی که بخواهد، می تواند در این پست باشد. قدرت قانونی، پارلمان قزاقستان است.

واحد پول قزاقستان، تنگه (Tenge) است و زبان رسمی وکشوری قزاقستان، زبان قزاقی است و زبان روسی به عنوان زبان رسمی در کنار زبان قزاقی در مراودات روزمره بکار گرفته می شود. مهم ترین شهرهای قزاقستان عبارت اند از: آستانه، آلماتی، قاراقاندا، چیمکنت، آقتاو، آتئراو، آقتوبه و ... است. بر اساس گزارش «وبگاه کمیته آمار قزاقستان» در سال 2010، کل جمعیت قزاقستان 16036100 (شانزده میلیون و سی و شش هزار و یکصد نفر) است. بر طبق سرشماری رسمی کشور در سال 2013 میلادی، ترکیب جمعیتی کشور به شرح زیر است: قزاق ها 65,2% - روس ها 21,8%، - ازبک ها 3% - اوکرایین ها 1,8%

- اویغورها 1,4% - تاتارها 1,2% - آلمان ها 1,1% - کره ای ها 0,6% و...

در قزاقستان، اسلام و مسیحیت بیشترین پیرو را دارند؛ اما سیستم سیاسی دولت، سکولار است و بنابراین، نام رسمی قزاقستان «جمهوری قزاقستان» است.

در قزاقستان، حدود 150 مرکز آموزشی عالی وجود دارد. همچنین، در این کشور 20 مرکز برای شناسایی استعداد های درخشان تأسیس شده است. سیستم آموزشی در آموزشگاه های قزاقستان، جدیدترین سیستم آموزشی جهانی یعنی سیستم «بالون» است. «از ویژگی های فعالیت های دانشگاهی در قزاقستان، توجه به امور فرهنگی و فوق برنامه است. دانشجویان ضمن فراگیری علوم، می توانند در رشته های تخصصی و تجربه های هنری دلخواه خود آموزش ببینند. برنامه های جذاب، مسابقات هنری از جمله: موسیقی، رقص، نمایش، آواز خوانی، مسابقات ورزشی و... از فعالیت های روزمره دانشگاهی است.»

پرچم رسمی دولت قزاقستان (نشان ملی) به رنگ آبی است که حاوی سه نشانه است: خورشید، عقاب و خطوط گرافیکی که هر سه نشانه، به رنگ زرد است.

جشن های ملی قزاقستان، عبارت اند از: جشن سال نو میلادی (و کرسمس)، جشن سال نو خورشیدی (نوروز)، جشن سالگرد استقلال جمهوری قزاقستان، جشن «روز تولد نخستین رئیس جمهور قزاقستان»، جشن گرامیداشت روز ملیت ها، نهم می (سالگرد پیروزی ارتش اتحاد شوروی در جنگ جهانی دوم)، جشن گرامیداشت تصویب قانون اساسی و عید سعید قربان و عید رمضان (فطر) به عنوان اعیاد دینی و عید نوروز در رده عید مردمی و ملی و از طرف ملت و دولت قزاقستان برگزار می شوند.

ملت قزاق به هنر و ادبیات، علاقه خاصی دارند. مثلا : از آلات موسیقایی ملی قزاق ها، ساز «دومبئرا» در نزد عام و خاص شایع است و از وجهه ویژه ای برخوردار می باشد. علاوه بر این، در موسیقی سنتی قزاق ها، آلاتی همچون: قوبئز، سئبئزغی، داولپاز، سرنای، شرتیر و ژتنگئن، آلاتی هستند که در موسیقی سنتی قزاقستان، به کثرت مورد استفاده قرار می گیرند و در ادبیات مناظره و مشاعره ادبی بین شاعران بدیهه سرای تا به امروز شایع است و مناظرات در سطح جمهوری بین شاعران با پاداش های چشمگیر برگزار می شود که هم از طرف دولت و هم از سوی اغنیاء و مردم مورد حمایت مادی و معنوی قرار می گیرد.

در بررسی تاریخ و فرهنگ مردم قزاق، قزاق ها ملتی صلح دوست، وطن دوست، انسان دوست، هنرپرور و هنر دوست هستند. برای شناخت ویژگی های فوق، نیاز به ارائه اسناد تاریخی و آثار برجسته باستانی نیست، زیرا قزاق ها مردمی کوچ نشین و وابسته به دام زندگی می کردند و در چارچوب قواعد و ارزش های صحرانشینی، حافظ سرزمین خود بودند و با روح فرهنگی و معنوی خاص خود زندگی کردند. از این رو، سه عنصر در شناخت روح آزاده قزاق ها قابل توجه ویژه می باشد:

1. قزاق ها از سال تاسیس خانات قزاق در 1465 تا به امروز با تمامی فراز و نشیب های تاریخ خود و منطقه، توانستند سرزمین وسیع اجدادی خویش را کماکان حفظ کنند. شاهد امر، امروزه سرزمین قزاقستان از نظر وسعت، خاکش در ردیف نهم در بین کشورهای جهان قرار دارد.

2. توجه و علاقه خاص قزاق ها به هنر و ادبیات، این مردم آرام و متواضع را در بعد هنر در سطح جهان معروف و مشهور ساخته است که این مقال، سر درازی دارد و به واقع برای پژوهشگران و هنرشناسان جالب خواهد بود.

3. موفقیت های ورزشی قزاق ها در رشته های انفرادی ورزشی، مثل: بوکس، کاراته، وزنه برداری، تکواندو، کشتی و غیره، نشانگر روح بلندپروازانه و آزادگی ایشان است .

4. از نظر سوادآموزی، شهروندان قزاق تقریباً (صددرد) با سواد و تحصیلکرده هستند.

5. قزاقستان، تنها جمهوری بین جمهوری های پانزده گانه جماهیری شوروی سابق هست که در مقابله با حاکمیت کمونیست، آخرین نیرویی بودند که تسلیم شدند. زیرا آخرین قیام آنها در مقابل حاکمیت در 1938 خاتمه یافت و اولین جمهوری بود که در مقابل تصمیمات کمیته مرکزی حزب حاکم، اعتراض کرده و قیام معروف به جنبش دانشجویی 16 دسامبر 1986 را برپا کردند که دنباله آن به جنبش های دیگر جمهوری ها رسید و در نهایت، باعث سقوط و انهدام کامل شوروی از صحنه تاریخ شد.

چشم انداز روابط سیاسی افغانستان و قزاقستان

روابط دیپلماتیک میان این دو کشور در 12 فبروری سال 1992 برقرار شد. مأموریت دیپلماتیک قزاقستان که در ماه سپتامبر سال 2002 در شهر کابل آغاز به فعالیت نموده بود، در ماه جون سال 2003 به سفارت تبدیل شد. از 13 جون سال 2011 اومرتای باتیموف به عنوان سفیر کبیر و نماینده ی فوق العاده ی جمهوری قزاقستان در جمهوری اسلامی افغانستان کار می‌نماید.

سفارت جمهوری اسلامی افغانستان در سال 1993 در شهر آلماتی به فعالیت آغاز نمود، که در سال 2005 به شهر آستانه انتقال کرد. از سال 2017 استرجنرال قدم شاه شهیم منحیث سفیر افغانستان در جمهوری قزاقستان ایفای وظیفه می‌نماید.

همکاری سیاسی

سفرهای مقام‌های عالی‌رتبه

به تاریخ 15-16 اپریل سال 2004 اولین سفر حامد کرزی، رییس جمهوری اسلامی افغانستان به جمهوری قزاقستان انجام شد، که در جریان آن روی موضوعات همکاری متقابل در عرصه ی مبارزه با تروریسم و مواد مخدر، ورود شرکت‌های قزاقی به بازار افغانستان و اشتراکشان در برنامه‌های بازسازی این کشور بحث و گفت‌وگو صورت گرفت. حامد کرزی در کار هر سه اجلاس سران سازمان همکاری متقابل و اتخاذ تدابیر اعتماد در آسیا (CICA) در قزاقستان اشتراک کرد (سال‌های 2002، 2006 و 2010).

به تاریخ 1-2 دسامبر سال 2010 رییس جمهور افغانستان در اجلاس سران سازمان امنیت و همکاری اروپا اشتراک نمود. در جریان مذاکراتی که میان نورسلطان نظربایف، رییس جمهور قزاقستان و حامد کرزی برگزار شد، طرفین روی ادامه ی تقویت همکاری‌های دوجانبه و همچنان مشکلات عمده ی سیاست‌های بین‌المللی بحث نمودند. رییس جمهور

افغانستان از نقش رهبری قزاقستان در برگزاری چنین یک برنامه‌ی بزرگ، ستایش کرد.

به تاریخ 15 جون سال 2011 حامد کرزی در سالگرد اجلاس سازمان همکاری شانگهای در شهر آستانه اشتراک نمود.

به تاریخ 31 مارچ- 1 آپریل سال 2006 ک. توکایف، وزیر خارجه‌ی جمهوری قزاقستان طی یک سفر کاری از افغانستان دیدن نمود. حامد کرزی او را به حضور پذیرفت و ملاقات‌هایی را با اعضای حکومت افغانستان برگزار نمود. ک. توکایف پیام رییس جمهور قزاقستان را به حامد کرزی اهدا کرد که در آن آمادگی قزاقستان به‌خاطر تقویت هرچه بیشتر روابط دوستانه با افغانستان ابراز گردیده بود. هم‌چنان در آن از حامد کرزی جهت اشتراک در دومین اجلاس سران سازمان «CICA» تاریخ 17 جون سال 2006 دعوت به عمل آمده بود.

در 4-5 سپتامبر سال 2006 در جریان سفر اسحاق نادری، مشاور ارشد رییس جمهوری افغانستان، مسیرهای مشخص همکاری‌ها میان دو کشور در عرصه‌های مختلف مورد بحث قرار گرفتند. جانب افغانستان خواهان کمک قزاقستان در توسعه‌ی زیرساخت‌های ترانسپورتی، استخراج معادن نفت در شمال، اشتراک شرکت‌های قزاقی در پروژه‌های بزرگ، عرضه‌ی مواد نفتی و خوراکی و تربیه‌ی کادرهای ملی گردید.

در 24-28 سپتامبر سال 2006 هیأت قزاقستانی که شامل نمایندگان ارگان‌های دولتی و محافل کاری بود، تحت ریاست ک. عبدرخمانوف به افغانستان سفر نمود.

به تاریخ 13-15 جون سال 2007 هیئت افغانی که شامل نمایندگان وزارتخانه‌ها و ادارات و محافل کاری افغانستان بود، به ریاست احمد ضیا مسعود، معاون پیشین رییس جمهور کرزی به قزاقستان سفر نمود. در این سفر روی مسایل همکاری‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و بشری، مشکلات امنیت منطقه‌ای، مبارزه با تولید و پخش مواد مخدر و تروریسم بین‌المللی بحث و گفت‌وگو شد.

در 22 نوامبر سال 2009 سفر رسمی ک. ساودبایف، منشی دولت و وزیر خارجهی جمهوری قزاقستان به کابل انجام شد. در جریان این سفر، او با حامد کرزی، رییس جمهور افغانستان، دکتر رنگین دادفر اسپنتا، وزیر خارجه و کای آیده، نمایندهی خاص سرمنشی سازمان ملل متحد برای افغانستان دیدار و گفتگو کرد.

در 17 می سال 2010 سفر رسمی نوبتی ک. ساودبایف، منشی دولت و وزیر خارجهی جمهوری قزاقستان به افغانستان منجیت رییس سازمان امنیت و همکاری اروپا انجام شد. رییس هیأت قزاقستانی با حامد کرزی، رییس جمهوری افغانستان دیدار کرد و همچنان در جریان این سفر، با زلمی رسول، وزیر خارجهی افغانستان و و. اوشاتسکس، نمایندهی ویژهی اتحادیهی اروپا برای افغانستان دیدار و گفتگو نمود. در این سفر موافقتنامهی همکاری میان جمهوری قزاقستان و افغانستان در عرصهی مبارزه با تجارت غیرقانونی و سوء استفاده از مواد مخدر، مواد روان گردان، مشتقات و ترکیبات آنها به امضا رسید.

از تاریخ 1 تا 5 جون سال 2010 کمیسیون بین‌الاداری جمهوری قزاقستان به منظور انتخاب اولین دور شاگردان افغان برای تحصیل در قزاقستان، به افغانستان سفر کرد.

در 20 جولای سال 2010 ق. ساودبایف، منشی دولت و وزیر خارجهی جمهوری قزاقستان در کنفرانس بین‌المللی در امور افغانستان که در شهر کابل برگزار شده بود اشتراک کرد. در جریان این سفر، وی با حامد کرزی، بان‌کی مون، سرمنشی سازمان ملل متحد و خ. کلیتن، منشی دولت ایالات متحدهی امریکا دیدار کرد.

به تاریخ 26 سپتامبر سال 2011 در چارچوب اجلاس نوبتی کمیسیون بین‌حکومتی قزاقستان-افغانستان در عرصهی همکاری‌های اقتصادی و تجارتي، ولادیمیر باشکو (رییس جلاس از طرف قزاقستان تا 6 آگست سال 2014)، ق. ساریبای، معاون وزیر خارجهی قزاقستان، ت. اورازایف و نمایندهی خاص وزارت خارجهی

قزاقستان در امور افغانستان با حامد کرزی و محمد کریم خلیلی، معاون رییس جمهور دیدار کردند. در 15 نوامبر سال 2011 زلمی رسول، وزیر خارجه افغانستان در کار 12همین نشست گروه بین‌المللی تماس در امور افغانستان، اشتراک کرد. در 13 جون سال 2012 ای. کازیخانوف، وزیر خارجه جمهوری قزاقستان به افغانستان سفر کرد، که در جریان آن با حامد کرزی، رییس جمهوری افغانستان، عبدالرووف ابراهیمی، رییس مجلس نمایندگان پارلمان، زلمی رسول، وزیر خارجه، یان کوبیش، فرستاده‌ی ویژه‌ی سرمنشی سازمان ملل متحد ملاقات و گفت‌وگو کرد. هم‌چنان در این سفر پروتوکول مشورت‌های سیاسی میان قزاقستان و افغانستان به امضا رسید.

به تاریخ 10 آپریل سال 2013 ا. جاکسیبیکوف، وزیر دفاع قزاقستان به کابل سفر کرد و با حامد کرزی، رییس جمهوری افغانستان و وزیر دفاع افغانستان دیدار کرد. در جریان این دیدارها، مسایل همکاری‌های نظامی و تخنیکی و هم‌چنان تربیه و آموزش کادرهای نظامی در نهادهای قزاقستان مورد بحث قرار گرفتند.

در 11-12 می سال 2013 هیأت پارلمانی قزاقستان تحت ریاست م. عشیم‌بایف، رییس کمیته‌ی امور بین‌المللی، دفاع و امنیت پارلمان قزاقستان به کابل سفر نمود و با رییس مجلس نمایندگان افغانستان، رنگین دادفر اسپننا، مشاور امنیت ملی افغانستان، زلمی رسول، وزیر خارجه و نمایندگان وزارتخانه‌های داخله، دفاع، زراعت، مبارزه با مواد مخدر، اداره‌ی ملی مبارزه با حوادث، ارگان‌های امنیت ملی و دیپلمات‌های خارجی در افغانستان دیدار کرد.

در 9-13 دسامبر سال 2013 بنا بر دعوت رییس مجلس قزاقستان، هیأت پارلمانی افغانستان تحت ریاست محمد صالح سلجوقی، معاون دوم مجلس نمایندگان افغانستان به جمهوری قزاقستان سفر نمود که در جریان آن با رییس‌ان پارلمان، وزیر معارف، اداره‌ی

امور خدمات دولتی، معاون اول وزیر خارجه و رییس شورای ولایتی آلماتی ملاقات و گفت‌وگو نمود.

در 26-27 مارچ سال 2014 ولادیمیر باشکو، وزیر حالات اضطراری جمهوری قزاقستان جهت اشتراک در جشن نوروز به شهر کابل سفر کرد. در جریان این سفر با محمد کریم خلیلی، معاون دوم رییس جمهور افغانستان و وزیران تجارت و صنایع و احیا و انکشاف دهات افغانستان ملاقات نمود.

به تاریخ 21-23 می سال 2014 هیأت حکومتی افغانستان به ریاست محمد کریم خلیلی به قزاقستان جهت اشتراک در هفتمین همایش اقتصادی آستانه و دومین کنفرانس جهانی ضدبحران سفر نمود.

در جریان همایش اقتصادی آستانه، ک. مسیموف، نخست‌وزیر قزاقستان با محمد کریم خلیلی ملاقات کرد. در این همایش همچنان خانم حسن بانو غضنفر، وزیر امور زنان افغانستان با داریگاه نظربایووا، معاون پارلمان قزاقستان و گ. عبدیکالیکوف، معاون نخست‌وزیر قزاقستان دیدار کرد. در جریان گفت‌وگوها، دو طرف علاقه‌مندی‌شان را به بهبود روابط کاری میان سازمان‌های زنان هر دو کشور ابراز داشتند.

28-29 سپتامبر سال 2014 هیأت قزاقستانی تحت ریاست ا. سارینژپوف، وزیر معارف و علوم قزاقستان در مراسم تحلیف رییس جمهور جدید افغانستان، محمد اشرف غنی، اشتراک کرد و با وی دیدار و گفت‌وگو نمود.

در سال 2009 قزاقستان مبلغ یک میلیون دالر امریکای را به صندوق مخصوص همبستگی اسلامی سازمان تعاون اسلامی به منظور بازسازی افغانستان انتقال داد.

در سال 2014 افغانستان از نامزدی قزاقستان برای کرسی غیردایمی شورای امنیت سازمان ملل متحد برای سال‌های 2017-2018 حمایت نمود.

در سال 2012 عبدالرووف ابراهیمی، رییس مجلس نمایندگان افغانستان به ریاست هیأت افغانستان دو بار به قزاقستان سفر کرد که در جریان سفرهایش با ن. نیگمتولین، رییس مجلس قزاقستان ملاقات کرد و

روی مسایل مختلف بحث کردند، از جمله بهبود روابط بین‌پارلمانی میان هردو کشور.

به تاریخ 26 آپریل سال 2013 نشست وزیران خارجه‌ی روند استانبول در امور افغانستان در شهر آلماتی قزاقستان با اشتراک رییسان دولتها برگزار شد که در نتیجه اعلامیه‌ی آلماتی تصویب شد. در چارچوب این نشست نورسلطان نظربایف، رییس جمهور و ایرلن ایدریسوف، وزیر خارجه‌ی قزاقستان با زلمی رسول، وزیر خارجه‌ی افغانستان دیدار کردند.

در 29-30 اکتبر سال 2014 نشست نوبتی کارمندان ارشد و چهارمین کنفرانس وزیران «قلب آسیا» در شهر پکن چین برگزار شد. در این نشست ریاست هیأت قزاقستان را ا. موسینوف، معاون وزیر خارجه‌ی قزاقستان به عهده داشت.

همچنان در سال 2014 جناب داکتر عبدالله عبدالله رییس اجرایی حکومت وحدت ملی افغانستان جهت شرکت در نشست حاشیوی سازمان همکاری های شانگهای به آستانه پایتخت جمهوری قزاقستان سفر نمود. وی در این سفر با نخست وزیر، رییس پارلمان و سایر مقامات جمهوری قزاقستان دیدار نمود.

همکاری‌های تجارتي و اقتصادی

در سال 2012 معاملات تجارتي میان قزاقستان و افغانستان 321.5 میلیون دالر امریکایی و در سال 2011، 337.7 دالر امریکایی تثبیت شده بود. در سال 2013 حجم معاملات تجارتي 251.4 میلیون دالر امریکایی بود، که 15% کمتر از رقم سال 2012 را نشان می‌داد. از ماه جنوری تا می سال 2014 حجم معاملات تجارتي میان دو کشور، 141.6 میلیون دالر امریکایی تثبیت شده، که 3.7% افزایش را نظر به سال 2013 نشان می‌دهد.

محصولاتی که از قزاقستان به افغانستان صادر می‌شوند، شامل آرد، گاز و فلزات است و کچالو، انگور و سایر میوه‌ها از افغانستان به قزاقستان صادر می‌شوند.

در توسعه و تقویت روابط تجارتي و اقتصادي میان افغانستان و قزاقستان، نقش عمده را کمیسیون مشترک بین‌حکومتي افغانستان-قزاقستان در عرصه همکاری‌های تجارتي و اقتصادي بازی می‌کند. در کل 6 نشست این کمیسیون دایر شده است: دو نشست در آستانه، دو نشست در کابل و یک نشست در آلماتی. نشست 2014 این کمیسیون به‌خاطر روند اصلاحات در افغانستان و قزاقستان، برگزار نشد.

به ابتکار نورسلطان نظربایف، رییس جمهور قزاقستان، برنامه‌ی آموزشی دولتي به قیمت 50 میلیون دالر امریکایی از سال 2010 به این‌سو برای آموزش یک هزار جوان افغان در مؤسسات آموزشی این کشور عملی می‌شود. در حال حاضر در حدود 850 دانشجوی افغانستاني در قزاقستان مصروف تحصیل اند. در ماه می سال روان در چارچوب این برنامه، روند انتخاب دانشجویان برای سال تعلیمی 2014-2015 برگزار شد، که 189 تن توانستند به مؤسسات آموزشی قزاقستان راه یابند.

در ماه آگست سال 2011 جمهوری قزاقستان پروژه‌ی ترمیم سرک تالقان-قندوز-شیرخان بندر را تمویل کرد. هم‌چنان جمهوری قزاقستان مصارف اعمار یک مکتب متوسطه و شفاخانه را در دو ولایت افغانستان می‌پردازد، که جانب افغانستان در حال ساخت‌وساز آن‌ها است.

قزاقستان به‌طور دوامدار به افغانستان کمک‌های بشردوستانه می‌کند. در مطابقت با برنامه‌ی همکاری با افغانستان برای سال‌های 2007-2008، قزاقستان مبلغ 2 میلیون و 380 هزار دالر امریکایی را به شکل کمک بشردوستانه برای ترمیم سرک قندوز-تالقان، اعمار مکتب در ولایت سمنگان و شفاخانه در ولایت بامیان به افغانستان پرداخت.

در اکتبر سال 2008 دو هزار تن گندم، در ماه آپریل 2009 یک هزار و سه صد تن شیرخشک، در آپریل سال 2010 شش هزار تن برنج، کمک بشردوستانه به افغانستان صورت گرفت.

در آپریل سال 2011 جمهوری قزاقستان 60 تن گندم سیاه و 160 هزار لیتر روغن نباتی را به افغانستان کمک کرد.

در ماه نوامبر سال 2013 حکومت قزاقستان کمک بشردوستانه‌ی دیگری را به شکل مواد خوراکی به ارزش 6 میلیون دالر امریکایی به مردم افغانستان اختصاص داد. این کمک در ماه‌های مارچ و می سال روان به افغانستان رسید که عبارت از 1266.7 تن آرد گندم، 1000 تن شکر و 189.9 تن مسکه بود. نظر به حوادث طبیعی و تقاضای افغانستان، در بهار سال روان به ارزش 775 هزار دالر امریکایی کمک عاجل برای شهروندان ولایت‌های جوزجان و بدخشان صورت گرفت.

در 14-16 نوامبر سال 2007 در شهر کابل نمایشگاه ملی جمهوری قزاقستان برگزار شد که در جریان آن محافل کاری هردو کشور ملاقات‌هایی را انجام دادند و قراردادهایی را به ارزش 85 میلیون دالر امریکایی امضا نمودند.

در حال حاضر قزاقستان مسئله‌ی ارائه‌ی کمک 1.5 میلیون دالر امریکایی برای اعمار 4 پل و تحکیم سواحل دریای ایبک را در ولایت سمنگان بررسی می‌نماید.

به تاریخ 2-3 جولای سال 2013 نشست مشارکت کاری افغانستان و قزاقستان در شهر کابل برگزار شد. این نشست به همکاری شرکت ملی کزنیکس قزاقستان، وزارت تجارت و اتاق‌های تجارت و صنایع افغانستان برگزار شد. در نتیجه‌ی دیدارهای تاجران هردو کشور، قراردادی به مبلغ 8 میلیون دالر به امضا رسید.

به تاریخ 9-10 اکتبر سال 2013 سومین همایش تجارتي آسیای میانه در شهر آلماتی به همکاری USAID برگزار شد که هیأت بین‌اداری افغانستان (20 نفر) اشتراک ورزید. در چارچوب این همایش تاجران ملاقات و گفت‌وگو نمودند و در نتیجه یک قرارداد 5 میلیون دالری را امضا کردند.

به تاریخ 29-30 اکتبر سال 2014 چهارمین همایش تجارتي آسیای میانه در آلماتی برگزار شد که هیأت افغانی به ریاست رییس اتاق تجارت و صنایع ولایت بلخ در آن اشتراک کرد.

ارسالی سفارت جمهوری قزاقستان

منبع: وبلاگ قزاقستان

www.kazintime.blogspot.com

Ауғанстан және Ауғанстан Қазақтары

Ауғанстан – 650000 шаршы шақырым жер көлемімен Азия құрлығының аласапыран тағдырын бастан кешіріп келе жатқан таулы аймақтағы мемлекет. Астанасы – Кабул қаласы. Солтүстігінде Тәжікстан, Өзбекстан, Түрікменстан солтүстік шығысында Қытай, батысында Иран Ислам Республикасы, оңтүстігінде Пәкістан елдерімен шектеседі. Қолданыстағы негізгі тілдер парсы мен пәшту. Халқының басым көпшілігі мұсылман сүнни-ханафи мәзһабты ұстанады. Ауғанстан тәуелсіз мемлекет ретінде тарихтың саяси беттерінен орын алғанша оның тағдыры ежелгі Тұран, кейін Түркістан болып аталған елдермен тағдырлас болды.

Ауғанстанды мекендеген ұлт-ұлыстардың сандық көрсеткішіне қарай: Пәштун, Тәжік, Өзбек, Іззаре, Фарсы, Аймақ, Түрікмен, Қызылбас, Нұрыстани, Моңғұл, Бәраһуи, Қырғыз, тағы басқалар. Мындаған қазақтар да ауған елінде тіршілік еткен. Бірақ та олар ел тәуелсіздігін жариялаған бастапқы жылдары елге оралды.

Қазақтар ата мекендерінен Ауғанстанға үш кезеңде көшуге мәжбүр болыпты. Ауған еліне бірінші кезеңнің көш тарихын Саламат Адай ақсақал әңгімелеп берген. Ол өте бай және ауқатты болғаны үшін ел ішінде Саламатбай деп аталып кеткен. Еліміз тәуелсіздігін жариялаған соң елге оралып, Түркістан шаһарында қоныстанды. Сонда дүние салды. Ұрпақтары сонда тіршілік етуде. Оның мәліметіне қарағанда Ауған еліне қазақтар алғаш рет шамамен 1865 жылдары Тәжікстан арқылы көшіп барған көрінеді. Олар Адай руының Қосай, Еміл тобы екен. Аталған топ Тәжікстанның Гүлаб деген жеріне барып, сондағы таулы аймағындағы бір тесіктен өтуді ұйғарып, ойын іске асырыпты. Оларды Арқадан, Кенжебек, Берістен деген кісілер бастап көшіпті. Жалпы саны 1000 қаралы шаңырық көрінеді. Олар Ауғанстан топырағына қадам басқанда Апқол,

Бағлан, Полқұмыр, Дочы атты елді мекендерге қоныс тебеді. Ол Шерхан патшаның заманы еді. (Саламат ақсақалдың «Шерхан» – деп отырғаны тарихта 1868–1879 жылдар аралығында Ауғанстанды билеген Шир Әли патша еді.

Қазақтардың Ауған еліне екінші бір көшін Қанағат молда әңгімелеп берген. Ол: «Орал облысын мекендейтін елдің басым көпшілігі – Кіші жүздің Байұлы руынан. Ресей патшасы Николай* «балаларыңды оқуға беріндер» дегені көңілдеріне секем ұялатқан ел бұдан құтылудың жолы ауа көшу деп тауып, Ауғанстанды бетке алды. Олардың ұзын-ырғасы 3000-дай үй еді.

Әбдірахман хан (1880–1901) Ауғанстанда таққа отырған жыл. Бұл елді бастап шыққан Қалмұхамед пен Беркін Ауғанстанға жетпей қайтыс болады. Олардан кейін елді бастаған: 1. Байбақтының Естерек биі. 2. Мұңал руының Жарған қажысы. 3. Адайдың Тоқтамысы еді. Бұлардың әрқайсысына Әбдірахман хан «мың басы» деген атақ береді.

Қазақтардың Ауған еліне үшінші рет көші бәлшібектер жеңіске жетіп, Кеңес одағы құрылып, қазаққа қарсы қастандық зұлмат басталысымен жүзеге асқан көш болатын: екі топта бөлініп, екі кезеңде жүзеге асты.

Көштің бірінші тобы 1928 жылы Ақмешіттен жолға шығып, Қызылқұм арқылы Қарақалпақстанға барып, одан Түрікменстан жетіп, Амудария суына «Амат» (ешкі терісін тұтастай бұзбай сыпырып алады. Сосын оны сол күйі тігіп үрлеп, желдеп ауамен толтырады. Сонымен бірге төрт ағашты бір-біріне қатарластыра байлайды. Үрленген ешкі терісінің төртеуін құрастырылған ағаштың төрт бұрышына байлап қояды. Ол су үстіне жүзетін Амат болып шығады. Оның Салдан айырмасы төрт бұрышындағы төрт ешкінің үрленген терілері.) салып, Ауған жеріне өткен. Бұл көш жол бойында аштыққа да ұшырады. Ауа райының өзгеруінен де қиналды. Сөйтіп, бір талай жаннан да айырылды.

Екінші топ 1931 жылдары көшті бастап өзбекстанның Талдымаржан станциясына бір тоқтайды. Сосын Қаршы мен Шөпауыз елді мекендеріне қадам басып, сонда бір жыл тұрады. Сөйтіп, келесі 1932 жылы Тәжік елінің Қорған төбе мен Сим ауылдарында тағы бір жыл аялдайды. Өкініштісі Тәжікстанның сол өңіріне де аштық тажалы жеткен екен. Соның салдарынан жергілікті халықпен бірге көптеген қазақтар да қырылады. Талай тауқымет көрген қазақтар сол жылдың соңғы күндерінде он мыңға жуық ел болып Ауған жеріне кіреді. Олар ауған топырағына қадам басқанда үкіметтің нұсқауымен Андхой деген қала маңына жиналды. Сол кездегі Ауғанстанды билеп тұрған патша қазақтарға жер беріп, азық-түлікпен қамтамасыз етіп, ақшалай да жәрдемін аямай мейлінше көмектесті. Өйткені дәл сол кезеңде Ауғанстан саяси тартыстың ортасында ішкі жағдайы әбден шиеленісіп тұрған заманда еді. Соған қарамастан мемлекеттік саясаты аясында қазақтарды Фарайаб (Маймене), Гарат, Шұбарған, Сэнгчарэк, Чакнасыр, Құндыз, Мазар Шәріп сынды қалаларға тарата отырып қоныстандырды. Қазақтардың Ауғанстанға үшінші рет көшуі Кеңес үкіметінің ұжымдастыру сылтауымен елдің жалғыз күнкөріс көзі төрт түлік малын тәркілеп, қолдан жасанды ашаршылық жасап, орны толмас зиян келтіргенінің әсерінен болды. Соның себеп-салдарынан бүкіл Қазақ халқының тағдыры зұлматпен беттелді.

Осылайша Қазақтар үш кезеңде ауған еліне көшіп, бір ғасырдан ұзақ сонда тұрды. Ауғанстанда саяси биліктің саяси ұстанымына орай билікпен кейде тату, кейде қату өмір кешті. Бірақ та ауған халқымен бауырдай тау-тәтті тұрғандары анық шындық. Өйткені ауған халқының да сыртқы отарлаушылар мен коммунистерден көрмеген қорлығы қалмады.

Ауғанстанда Заһир шаһ 1973 жылы генерал Дәуіттің (1973–1978) жасаған әскери төңкерісіне ұшырап Ауған-

станның соңғы патшасы атымен тарих қойнауына кеткен соң қазақтардың тіршілігінен де береке кете бастады. Жаңа саяси президенттік жүйе Ауғанстан мемлекетін бітпес бір дау-жанжалға айналдырып жіберді. Оның сорақы нәтижелері қазірге дейін жалғасып келеді. Өйткені Ауғанстан стратегиялық маңызы зор ел ретінде ылғи отаршыл ұлы держава елдердің сұқ көздерінің нысанасында келе жатыр. Сол кезде өз заманының ұлы державалар қатарындағы АҚШ пен Кеңес одағының Ауғанстанға иелік ету жолындағы бәсекесінің тартысында тауқымет шегіп келген еді. АҚШ пен Кеңес одағынан бұрын Ауғанстанның ішкі және сыртқы істеріне араласып ықпалын жүргізіп келген ағылшындар еді. Екінші дүниежүзі соғысының 1943 жылы Америка онда өзінің саяси өкілдік кеңсесін ашты. Содан бастап Батыс елдерінің мүддесін Англияның орнына АҚШ қорғайтын болды. Бұл жағдайды байқап қалған Кеңес одағы Ауғанстанға сұқтана қарап, сұрқия саясатының іске асыру мезгілін күтіп жүрді. Генерал Дәуіт төңкеріс арқылы президент шенінде билік тағына жайғасқан соң мемлекетте жаңашыл, даму мақсатында үлкен реформалар жасай алған жоқ. Ол консерваторлық саясатты ұстанып, асқан сақтықпен қимылдап, басылымдардың емін-еркін елдегі болып жатқан кемшіліктерді тереңдете жазуға шек қойды. Соның салдарынан елдің ішкі жағдайында жемқорлық пен паракорлық кеңінен қанат жая бастаса, сыртқы байланыста Батыс елдерімен қарым-қатынас әлсіреп, Кеңес одағына бетбұрыс күшейе түсті. Бұл саясаттан туындаған жаңа ауа райы солшыл топтарға өзара бірігіп, халықты биліктің баяу іс-қимылына қарсы біріктіруге мүмкіндік берді. Біріккен солшылдар 27 сәуір 1978 жылы қанды төңкеріс жасап, жеңіске жеткен соң президент Дәуіт пен оның отбасы мүшелерін қырып тастады. Төңкеріс кеңесі құрылып, оның басшылығына Нұрмұхаммед Тәрақи ауылдан шыққан, Ғәлжаи тайпасының баласы билік тізгінін қолға алды. Сосын

Демократикалық Ауғанстан Республикасының құрылғанын жариялады. Нұрмұхаммед Тәрәки билікке жету жолдарын алдын ала тиянақтап келді. Халық арасында беделге ие болуға газет беттеріне мақалалар жариялап, «Ауғанстан демократиялық халық» партиясын құрып, оған төрағалық жасап келді. Саяси билікке қол жеткізген соң Кеңес одағымен достық келісімге қол қойды (5 желтоқсан 1978). Жер мәселелеріне, әйелдердің қоғамдық қатынастар мен азаматтық құқықтарына түбегейлі өзгертуге реформалар жасауға да бұйрығы жарияланды. Соған қарамастан солшыл топтардың арасындағы келіспеушілік жауыздық даудайға ұласты. Соның кесірінен мемлекеттің ішкі істері тоқтап қалды. Сондай жағдайда Нұрмұхаммед Тәрәкидің оң қолы болып жүрген Әфизолла Әмин билікті қолға алып, қыркүйек айы 1979 жылы Тәрәкиді өлім жазасына бұйырды. Содан кейін елдің саяси жағдайы тұрақсызданып, қатты шиеленісіп кетті. Осындай жағдайды күткен Кеңес одағы ел тыныштығын қамтамасыз етпек болып 27 желтоқсан 1979 жылы қызыл әскерін Ауғанстан жеріне кіргізді. Содан Әфизолла Әмин үкіметін құлатып, «Пәрчәм ту» партиясының басшысы Бәбрәк Кармәлді билік басына отырғызды. Ауған халқы елдің ішкі қанды оқиғаларынан әсіресе дінсіз коммунистердің Ислам дініне қарсы көзқарасы мұсылман ауғандықтарды әбден қажытқаннан кейін олар амалсыз 1980 жылдардан бастап әлемнің өзге де елдеріне босып тарай бастады. Осылайша Ауғанстанның қарапайым жұрты қатты зардап шекті.

Елдің әлеуметтік-экономикалық жағдайы нашарлап, жұмыссыздық жайлағанда халықтың психологиялық дағдарысқа ұшырауына, қоғамдық күйзелістің өршіп кетуіне негіз болды. Босқын миллиондаған ауған азаматтары көрші Иран мен Пәкістан елдерімен қатар араб, Европа мемлекеттерін паналап, мекендеуге мәжбүр болды. Солардың қатарында мыңдаған қазақтар да болды. Қазақтар көбінесе қа-

зақ диаспорасы тұратын Сауд Аравиясы, Сирия, Иран, Түркия сынды елдерге қоныс аударды.

2015 жылдың қараша айындағы соңғы мәліметтерге қарағанда: Ауғанстанға үш кезеңде көшкен қазақтардан қазірге уақытта он бес отбасы қыстауларда өмір кешіп келе жатса, алты отбасы Мазар Шәріп қаласында тұрып жатыр екен. Он бес отбасы Сәнгчарәк деген жерде тұрып жатқан. Ол өңірде қазақтардың кезінде көп тұрғаны соншалық «Қазақ мәлік» және «Бауырсақ қамал» сияқты мекендер бар. Олардың барлығы – Қазақстан елшілігінің Мазар Шәріптегі бөлімшесіне тіркелген отбасылар. Қазақстан Республикасының тұңғыш президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев Түркияның Стамбул қаласында Ауғанстанда және өзге шетелдердегі қазақ диаспорасының өкілдерін қабылдаған кезде елдің өтініші бойынша өзінің тікелей нұсқауымен тарыдай шашылған Ауған, Түркия, Иран, Сауд Аравия тағы басқа елдерден қазақтарды көшіріп алуды үкіметке тапсырды. Соның ізімен 1992 жылы Қазақстан республикасының Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі жанынан Көші-қон департаменті құрылды. Содан бастап, сол кездегі Еңбек және әлеуметтік қорғау министрі Саят Дүйсенбайұлы Бейсенов аса ыждағат пен асқан сүйіспеншілік танытып көші-қон жоспарын жүзеге асыруға белсенді түрде іске кірісті. Үлкен жүректі, парасатты министр 1991–1993 жылдары көші-қон саласында аянбай еңбек етті. Иран, Түркия, Моңғолия мен Қытай тағы басқа елдерде тұратын қазақ диаспорасының жағдайымен жақын барып танысты. Шетел басшыларымен қазақ диаспорасын елге көшіру мәселелерін талай рет талқыдан өткізіп, жауапты көші-қон мәселесінде өте жоғары табыстарға қол жеткізді. Солардың қатарында босқын ауған қазақтарын бірнеше елден, атап айтқанда Иран, Түркия, Пәкістан, Сауд Аравия сынды мемлекеттерден елге көшіріп алу еді. Бұндай ауқымды әрі күрделі жұмысты алғаш рет Саят Дүйсенбайұлы

асқан ерлікпен іске асырды. Соның арқасында 1993 жылы ауған қазақтары елге оралуға мүмкіндік алды. Олардың көпшілігі қазіргі кезде Жетісай, Түркістан, Шымкент, Қызылорда, Қаскелен қалаларында тұрады.

Жалпы алғанда, Қазақстан Республикасы тәуелсіздігін жариялаған соң, статистика агенттігінің ресми мәліметі бойынша 1 миллионнан аса қазақ диаспорасы атажұртқа қоныс аударды. 61,5 пайыздан астамы Өзбекстаннан, оның тең жартысы немесе 310 мыңнан астамы Қарақалпақстан Республикасынан, Қытай мен Моңғолиядан 12-14 пайыз, қалғандары – Ауғанстан, Иран, Түрікменстан, Тәжікстан, Қырғызстан, Араб елдері, Түркия, Ресей, Еуропа елдерінен оралған қазақтар. Олар елге оралған соң туып-өсіп қазақтың санын артыруға және тәуелсіз Қазақ елінің даму жолында түрлі экономика, білім мен ғылым салаларын өркендетуге елеулі үлес қосып келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Автордың 1979 жылғы Ауған еліне сапарының естеліктері. Жеке мұрағатынан.
2. Жеменей, И. Иран қазақтары // «Парасат» журналы. – 05.05.1993.
3. Торбай, А. Қолжазба естеліктері. Жеке сұхбат.
4. Айдар, Ғ. қажы, И. Болат қажы, З. Рүстемұлы әңгімелері. Жеке мұрағатынан.
5. Алтай, Х. Алтайдан ауған ел. – Алматы: Атажұрт, 2000.
6. Жеменей, И. Иран қазақтары. – Алматы: зерде, 2007.
7. Ауғанстан туралы жазылған мақалалар жинағы. Кіт.: Ислами Энциклопедиялық қоры. – Тегран, 1376. – 352 б.
8. Мүйін, М. Фэрһәнг Мүйін. 5 т. – Тегран: «Әмир Кәбир» баспасы, 1371.
9. Қазақстан ұлттық энциклопедиясы. 2 т. – Алматы, 1999.
10. Өркен Кенжебек. Ауғанстан қазақтары. – Хабар агенттігі. – Қараша. 2015.
11. Ауған қазақтары // Ұлт мұраты газеті. – №15(16) 10 қыркүйек. – 2015.

فصل اول Бірінші бөлім

فونولوژی - بخش آوا شناسی

اشاره :

تعریف دستور زبان: دستور زبان دانشی است که ما را به درست نوشتن و درست گفتن وا می دارد. هر زبان نیازمند به کلمه ها و واژه هایی است و هر کلمه از تعدادی حرف تشکیل شده است.

الفبا

Әліппе

الفبای زبان قزاقی شامل 42 حرف میشود که به الفبای سیریلیک روسی نوشته میشود. در زبان قزاقی به غیر از 9 حرف که در زبان قزاقی خاص اند، متباقی همه الفبای زبان روسی اند که به شرح زیر میباشد.

حروف	در شروع اسم	در وسط اسم	در آخر اسم	تلفظ فارسی
А а	ат	барамын	кара	آ - ع
Ә ә	әлем	дәптер	-	أ
Б б	бұрын	шалбар	-	ب
В в	Вагон	трамвай	-	و
Г г	гүл	егін	-	گ
Ғ ғ	ғылым	аға	-	غ
Д д	дүкен	іздену	-	د
Е е	емес	демалыс	бірге	-
Ё ё		-	-	ئ
Ж ж	жақсы	әже	баж	ژ
З з	зат	әзіл	аз	ز، ظ، ض
И и	иә	жиі	ми	!

Й й	-	кейбір	бай	ئى
К к	көп	мектеп	көмек	ك
Қ қ	қазір	жақсы	қазақ	ق
Л л	лақ	жиналу	әзіл	ل
М м	мал	аман	ақшам	م
Н н	не	сенім	бүгін	د
Ң ң	-	аңшы	ертең	-
О о	оқушы	жол	метро	وُءُ
Ө ө	өзге	жөндеу	-	وُءُ
П п	пәтер	апа	кітап	پ
Р р	рақмет	мереке	отыр	ر
С с	сабақ	мақсат	соғыс	س، ث، ص
Т т	тағы	батыр	сағат	ت
У у	уақыт	қуаныш	кіру	و، اُ
Ұ ұ	ұл	бұл	-	ُءُ
Ү ү	үш	күндіз	-	-
Ф ф	факс	-	-	ف
Х х	халық	-	-	خ
Һ һ	-	-	yh	ح، ه
Ц ц	цирк			
Ч ч	Чек	-	-	چ
Ш ш	шақ-шақ	кеше	күріш	ش
Щ щ	Ащы			شش
Ъ ъ	-	-	-	-
Ы ы	ыстық	шық	тағы	ي
І і	іш	тіл	кісі	-
Ь ь	-	-	-	-
Э э	экономика	-	-	ا
Ю ю	-		ою	يو
Я я	-	аяқ	австралия	ى

چند نکته :

1. تمام حروف بالا تلفظ شان مشخص است. در زبان قزاقی حروف بی صدا همیشه یک صدا بیشتر ندارند و حروف صدادار در بعضی کلمات صدا های گوناگون دارند.
2. حروف к, ғ, ң, һ, ә, ө, і, ұ, ү Ерекше (тән) یا حروف خاص یا дыбыстар یاد میشوند. یعنی این حروف فقط در زبان قزاقی بوده و در زبان روسی نیستند.
3. حروف Ъ, Ь از حروف کاملاً بی صدا بوده که فقط برای نرمی و سختی کلمات استفاده میشود. این حروف از زبان روسی وارد زبان قزاقی شده و فقط در موقع استفاده از کلمات روسی استفاده میشوند.

حروف صدادار Дауысты дыбыстар :

در زبان قزاقی 12 حرف صدادار وجود دارد که عبارتند از а, ә, е, и, о, ө, ұ, ү, у, ы, і, э حروف صدادار خشن Дауысты жуан дыбыстар و حروف صدادار نرم Дауысты жіңішке дыбыстар تقسیم میشوند.

Жуан: а, о, ұ, ы, (у)

Жіңішке: ә, ө, ү, і, е, и, (у)

حروف بی صدا Дауыссыз дыбыстар :

حروف بی صدا در زبان قزاقی 26 حرف اند که به سه گروه حروف بی صدای نرم Дауыссыз үнді дыбыстар، حروف بی صدای نیمه سخت/ نیمه نرم Дауыссыз ұяң дыбыстар و حروف بی صدای سخت Дауыссыз қатаң дыбыстар عبارتند از -

Үнді: й, л, м, н, ң, р, у

Ұяң: б, в, г, ғ, д, ж, з, һ

Қатаң: к, қ, п, с, т, ф, х, ч, ц, ш, щ

هجا :Буын

واحد صوت های گفتار «هجا» است و آن ترکیبی از چند حرف است که به یک دم زدن، بی فاصله و بدون قطع، شنیده می شود. یعنی هجا که واحد صوت های گفتار است، همیشه از چند حرف ترکیب یافته است که ناگزیر یکی از آن ها صدا دار است.

هجا گاهی خود به تنهایی کلمه است، یعنی معنی مستقلی دارد. مانند: پا، مو، می و غیره. ولی کلمه اغلب از ترکیب چند هجا به دست می آید. مانند: پیداء، پایان، عدد و کتاب. (چند مثال به زبان فارسی).

در زبان قزاقی هم مثل زبان فارسی هجا یا **Буын** می تواند معنی مستقل داشته باشد یا چندین هجا میتوانند یک کلمه را تشکیل دهند.

هجا در زبان قزاقی به سه گروه **ашық**، **тұйық** و **бітеу** تقسیم می شوند.

Ашық буын	هجا ашық در کلمه یا با حرف صدا دار شروع و یا با حرف صدا دار ختم می شود.	Бала, ша-на-ны, а-ға, о-ю
Тұйық буын	هجا тұйық در کلمه یا حرف صدا دار شروع و یا با حرف بیصدا ختم میشود.	Ат, Ант, Ә-деби-ет
Бітеу буын	هجا бітеу در کلمه یا با حرف بی صدا شروع و به حرف بیصدا ختم میشود.	Бал, Тарс, Мек-теп

قانون هماهنگی صدا :Үндестік заңы

این قانون مهمترین و اصلی ترین قانون زبان قزاقی و در کل تمامی زبان های خانواده ترکی میباشد که با استفاده از آن میتوانیم ستون فقرات این زبان را بدانیم. مشکل اصلی زبان آموزان قزاقی، ندانستن این قانون ساده است. بسیاری از کسانی که قزاقی را از طریق صحبت کردن با دوستان قزاقی یا در بازار و محلات کاری شان یاد میگیرند، از وجود

این قانون بی خبرند. بنابر این میتوانیم تصور کنیم که تا چی حد آموختن این قانون مهم است. قانون سنگرمانیزم در زبان قزاقی -

(1) قانون هماهنگی صدا، یعنی اگر در کلمه یک حرف صدا دار خشن باشد، باقی حروف صدا دار نیز خشن است و یا اگر یک حرف نرم باشد، باقی حروف صدا دار نیز نرم است.

(2) گاهی حروف در کلمات بالای یگدیگر تاثیر میگذارند.

قانون هماهنگی صدا به دو گروه قانون هجایی буын үндестігі و قانون هماهنگی حروفی дыбыс үндестігі تقسیم می شوند.

قانون هماهنگی هجایی Буын үндестігі

در کلمات اصیل قزاقی اگر اولین حرف صدا دار سخت باشد، بقیه حروف صدا دار نیز خشن اند و اگر اولین حرف صدا دار نرم باشد بقیه نیز نرم هستند. این قانون در پسوند های کلمات نیز قابل تطبیق است، یعنی اگر کلمه متشکل از حروف صدا دار خشن باشد، پسوند هم از حروف خشن تشکیل میشود و اگر از حروف نرم تشکیل شده باشد، پسوند هم از حروف نرم تشکیل میشود. مانند:

Балық	ماهی	Бөлме	اتاق
Дала	دشت	Бөлім	فصل- بخش
Жағакхана	خوابگاه	Әдемі	زیبا

اما همیشه و همه جا این قانون صدق نمیکند. مانند:

Кітап	کتاب	Телефон	تلفون
Факультет	دانشکده	Ахмет	احمد

دلیل این عدم هماهنگی این است که کلمات کتاب و احمد عربی هستند، کلمات تلفون و دانشکده هم از زبان خارجی داخل زبان قزاقی شده اند. در بالا هم توضیح داده شده است که این قانون فقط در کلمات

اصیل قزاقی صدق میکند و در مورد کلمات خارجی لزوماً این قانون صحت ندارد. قابل یاد آوری است که این قانون در بعضی کلمات اضافی و در بعضی پسوند ها قابل تطبیق نیست که بعداً به شما تشریح داده میشود.

شاید برای خواننده این سوال پیش بیاید که اگر در بعضی از کلمات این قانون صدق میکند و در بعضی کلمات دیگر صدق نمیکند یادگیری این قانون چی لزومی دارد؟ جواب اینست که در انتخاب پسوند های اسمی مناسب، اساس کار این قانون می باشد.

قانون هماهنگی حروف Дыбыс үндестігі

این قانون نیز جزء قوانین مهم زبان قزاقی اند که مانند قانون هماهنگی هجایی عده ی زیادی از زبان آموزان از آن بی خبرند.

حروف بی صدا در زبان قزاقی 26 حرف اند که به سه گروه حروف بی صدای نرم дауыссыз үнді дыбыстар ، حروف بی صدای نیمه سخت/ نیمه نرم дауыссыз ұяң дыбыстар و حروف بی صدای سخت дауыссыз қатаң дыбыстар که عبارتند از -

Үнді: й, л, м, н, ң, р, у

Ұяң: б, в, г, ғ, д, ж, з, һ

Қатаң: к, қ, п, с, т, ф, х, ч, ц, ш, щ

اگر کلمه ای به حرف بیصدای П, К, Қ ختم شود، و بعد و پیش از این حروف، حروف صدا دار خشن (ژوان) یا نرم (مونث) بیاید این حروف به حروف معادل б و Ғ تبدیل می شوند. مانند:

Сабақ+ы	Сабағы	درس
Кітап+ы	Кітабы	کتاب
Үндестік+і	Үндестігі	سنگرمانیزم (همصدایی)

نکته :

قابل یادآوری میدانیم که کلماتی خارجی که به زبان قزاقی وارد شده اند، تعداد شان در بعضی موارد از این قانون پیروی نمیکنند، که این کلمات شامل نام های علمی و اصطلاحات علمی می شود. (اما این ها خیلی کم است).

کلمات متشابه، متضاد و مترادف
Омоним, Антоним және Синоним сөздер

مترادف синоним :

مترادف، دو کلمه را گویند که در صورت، مختلف و در معنی یکسان باشند : مرز و بوم ، تک و دو ، برگ و توشه ، جانور و حیوان (مثال در زبان فارسی). در زبان قزاقی هم مثل زبان فارسی مترادف синоним به دو کلمه ی که در صورت مختلف و در معنی یکسان باشند، گفته میشود.
مانند :

Жүз – бет,	صورت
Аспан – көк,	آسمان
Сұлу – әсем – көркем – көрікті	زیبا

متشابه омоним :

متشابه، دو کلمه ای که در تلفظ تقریباً یکی باشند و در نوشتن مختلف: خوار، خار - خورده، خرده - خاستن، خواستن (مثال در فارسی). در زبان قزاقی هم متشابه омоним به دو کلمه ای که در تلفظ و نوشتن یکی باشند، اما معنی متفاوت داشته باشند، گفته میشود. مانند :

«жақ»: жақ сүйек от жақ оң жақ маған жақ бол	طرف استخوان فك آتش روشن کن و یا آتش طرف راست طرف من باش
--	--

متضاد Антоним:

متضاد، دو کلمه ای که در صورت مختلف وهم در معنی ضد هم باشند: جنگ و آشتی، خوبی و بدی، صلح و جنگ، رفت و آمد (مثال در فارسی). در زبان قزاقی هم به دو کلمه ای که در معنی ضد هم باشند متضاد антоним گفته میشود. مانند:

Аласа – биік	بلند – پست
Ұзын – қысқа	دراز – کوتاه
Жақын – алыс	نزدیک – دور
Ашық – жабық	باز – بسته
Іш – сырт	داخل – خارج
Алу – беру	گرفتن – دادن
Ақ – кара	سفید – سیاه
Аз – көп	کم – زیاد
Жауап – сұрақ	جواب – سوال
Дос – дұшпан	دوست – دشمن

ترکیب سوالی Сұраулық шылау

در زبان قزاقی دو نوع سوال وجود دارد، عمومی و خاص (ویژه). به سوال های عمومی می توانیم فقط با بلی **ия** و نخیر **жоқ** جواب بدهیم. مثل: شما ماشین دارید؟ - بلی.

اما به سوال های خاص (ویژه) نمی توانیم فقط با بلی و نخیر جواب بدهیم و باید جواب ما توضیح دهنده باشد. مثل: شما کجا زندگی میکنید؟ - من در شهر آلماتی زندگی میکنم.

ترکیب سوالی در زبان قزاقی با ترکیب های **ма/ме, ба/бе, па/пе** ساخته میشود.

توجه داشته باشید که در زبان فارسی ما هیچ ترکیب، پسوند و یا کلمه دیگری برای سوالی کردن نداریم، اما گاهی اوقات در اول جملات از ترکیب «آیا» برای سوالی کردن جملات خود استفاده میکنیم

که ترکیب های سوالی در زبان قزاقی تقریباً شبیه به همان ترکیب «اگر» در زبان فارسی است. مثل:

آیا شما معلم هستید؟ = Сіз мұғалімісіз бе?
شما معلم هستید؟

چی طوری ترکیب ها را درست انتخاب کرد؟

ترکیب سوالی	کلمه به ... ختم میشود
ма / ме	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف صدادار -а, -ә, -е, -и, -у, -ы, -і, -ю, -я ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف بی صدا نرم -й, -р, -у ختم شده باشد.
ба / бе	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف بی صدا نرم -л, -м, -н, -ң ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف نیمه سخت -ж, -з ختم شده باشد.
па / пе	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف بی صدای سخت -к, -к, -п, -с, -т, -ф, -х, -ч, -ц, -ш, -щ ختم شده باشد. • اگر کلمه حروف بی صدای نیمه سخت -б, -в, -г, -г, -д, -h ختم شده باشد.

یادآوری: ترکیبها هیچ زمان به معنی پسوند نیستند، چونکه هیچ زمان با اسم یکجا نوشته نمیشوند، بلکه هر زمان جدا از اسم اما هماهنگ با اسم نوشته می شوند.

مثال:

ترکیب سوالی	مثال
ма	(می توانم سوال نمایم؟) Сұрақ қоюға бола ма?
ме	(این کار آسان است؟) Мына жұмыс жеңіл ме?
ба	(او بد است؟) Ол жаман ба?
бе	(او ضعیف است؟) Ол әлсіз бе?
па	(اتاق روشن است؟) Бөлме жарық па?
пе	(این مکتب است؟) Мынау мектеп пе?

ترکیب سوالی (Ше):

ترکیب سوالی (Ше) نیز مانند ترکیب های **ма/ме, ба/бе, па/пе** برای سوالی ساختن جمله استفاده میشود. این ترکیب تنها یک گونه دارد و آنهم کلمه (Ше) میباشد، یعنی در تمام حالات سخت (ژوان) و نرم (مونث) از این کلمه استفاده میشود.
مثال:

Мен студентпін. Сен ше?	من دانشجو هستم. تو چی؟ (تو چیطور؟)
Ертең Ахмет Алматыға барады. Сендер ше?	احمد فردا آلماتی میرود. شما چی؟ (شما هم میروید؟)
Апай келді. Ағай ше?	آپا آمده است. آغای هم آمده است؟
Әкең ұстаз. Шешең ше?	پدرت معلم است. مادرت چی کاره است؟
Оның ағалары бар. Інілері ше?	او از خود برادر کلان دارد. برادر خورد چیطور؟ (دارد یا نه؟)

توجه داشته باشید که جملات قزاقی تنها با ترکیب ها سوالی نمیشوند، بلکه از طریق ضمیر های سوالی و استفهامات پرسشی هم جمله را بدون این ترکیب ها سوالی میسازند.

پرکاربردترین استفهامات پرسشی در زبان قزاقی:

Не?	چی؟	Кім?	چه کسی؟
Қайда?	در کجا؟	Қайда?	به کجا؟
Қай жерде?	در کجا؟	Қай жерге?	به کجا؟
Қайдан?	از کجا؟	Қалай?	چگونه؟ چطور؟
Қашан?	چی وقت؟	Қанша?	چند؟
Қаншау?	چندتا؟ قدر؟	Неге?	چرا؟
Қайсы?	کدام؟	Не үшін?	برای چی؟
Неге?	چرا؟		

مثال:

A: Ол қашан келеді? (او چه زمان میاید؟)	B: Ол ертең келеді. (او فردا میاید.)
A: Мұнда кім бар? (اینجا کی است؟)	B: Мұнда ол бар. (اینجا او است.)
A: Қайда бара жатырсыз? (کجا میروید؟)	B: Үйге бара жатырмын. (خانه میروم.)
A: Мынау не? (این چه است؟)	B: Мынау кітап. (این کتاب است.)
A: Бүгін ауа райы қандай? (امروز آب و هوا چطور است؟)	B: Бүгін ауа райы жақсы. (امروز آب و هوا خوب است.)
A: Сен неге кеттің? (تو چرا رفتی؟)	B: Уақытым жоқ. (وقت ندارم.)

پسونداھا Қосымшалар

پسونداھا (Қосымша) ھا در زبان قزاقی به دو گروه ژورناق **Жұрнақ** و ژالғаو **Жалғау** که هر دو در زبان فارسی معنی پسوند را میدهند، تقسیم می شوند. اما تفاوتی که بین این دو پسوند **Жұрнақ** و **Жалғау** وجود دارد این است که پسوند **Жұрнақ** به کلمه پسوند خورده و کلمه ی جدید با معنی جدید از آن درست میشود. اما پسوند **Жалғау** به اسم پسوند خورده اما معنی اسم را تغییر نمیدهد.

پسوندا **Жұрнақ** :

طوریکه در بالا ذکر شد این پسوند کاملاً یک اسم و کلمه جدید را به وجود می آورد.
مانند:

кой+шы = койшы	گوسفند + پسوند = چوپان
өнер+паз = өнерпаз	هنر + پسوند = هنرمند
сауда+гер = саудагер	کالا + پسوند = تجارت پیشه
бала+сыз = баласыз	پسر + پسوند = بی پسر (کسیکه پسر نداشته باشد).

پسوند های ژورناق به دو گروه و ژورناقтар و سۆز түдүрүшү түقسим ميشود.

1) پسوند (ژورناق) های طرحی : سۆز түдүрүшү жүрнақтар

این پسوند ژورناق معنی اسم را كاملا تغییر نمیدهد، بلکه نوعی از معنی ادبی، تاریخی و یا فرهنگی را می سازند. مانند:

مثال:	Мысалы:
سۆز түдүрүшү жүрнақтар پسوند ژورناق های طرحی	
-й	атай, әкей, шешей, жездей
-тай	ағатай, апатай, әкетай, шешетай
-жан	ағажан, атажан, апажан, Абайжан
-сымақ	қорасымақ, тусымақ
-ша/-ше	сандықша, күрекше
-шық/-шік	қапшық, төбешік
-шақ/-шек	құлыншақ, інішек
-ш/-ыш/-іш	қалқаш, Нұрыш
-еке/-ке/-қа/-а/-е	атеке, Жәке (Жанат), Мұқа (Мұхтар)
-қан/-кен/-қай/-кей	балақан, шешекей, Дәкен (Дәрікүл)

2) پسوند (ژورناق) های منبعی : سۆз түдүрүшү жүрнақтар

این پسوند ژورناق معنی اسم را كاملا تغییر میدهد و اسم جدید را می سازد. مانند:

مثال:	Мысалы:
сۆз түдүрүшү жүрнақтар پسونд ژورناق های منبعی	
-шы, -ші	қойшы, күйші
-кер, -гер	айлакер, саудагер
-шылық, -шілік	адамшылық, кеңшілік
-кеш, -паз, -қой, -қор, -хана	шайхана, арызқой, арбакеш
-лық, -лік, -дық, -дік, -тық, -тік	балалық, адалдық, достық

نوت: ژورناق های دیگری نیز هستند که در بخش های صفت، فعل و اسم تشریح داده میشود. رد قسمت های بعدی، پرکاربردترین این پسوند ها تشریح داده خواهد شد.

پسوند Жалғау:

این پسوند در هماهنگی با اسم به اسم پیوند خورده و معنی اسم را تغییر نمیدهد. پسوند Жалғау به چهار دسته پسوند جمع көптік жалғау ، پسوند ملکیت тәуелдік жалғау ، پسوند های حالت септік жалғау و پسوند شخصی жалғау жіктік تقسیم میشود. که هر کدام جدا جدا تشریح داده خواهد شد.

پسوند جمع (-ان، -ها)

Көптік жалғауы

در زبان قزاقی اسم با پسوند های (-лар/-лер, -дар/-дее, -тар/-тер) که همه اینها فقط معنی «ها» را میدهند جمع بندی میشود.

مثال ها:

қыздар	تایستان ها	қасықтар	قاشق ها
ауылдар	دهکده ها	қабаттар	طبقه ها
апталар	هفته ها	кітаптар	کتاب ها
үйлер	خانه ها	өзбектер	ازبک ها
кісілер	اشخاص	шөптер	چمن ها
г	گل ها	бөбектер	کودکان

چی طوری پسوند ها (affix) را درست انتخاب کرد؟

پسوند (affix)	کلمه به ... ختم میشود
-лар/-лер	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف صدادار -а, -ә, -е, -и, -у, -ы, -і, -ю, -я ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف بی صدا نرم -й, -р, -у ختم شده باشد.
-тар/-тер	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف بیصدای سخت -к, -қ, -п, -с, -т, -ф, -х, -ч, -ц, -ш, -щ ختم شده باشد.

	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه با حروف بی صدای نیمه سخت - б, -В, -Г, -Г, -Д, -h ختم شده باشد.
-дар /-дер	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه با حروف بیصدا نرم -Л, -М, -Н, -ң ختم شده باشد. • اگر کلمه با حروف نیمه سخت -Ж, -з ختم شده باشد.

مقایسه نماید:

اسم در حالت جمع	اسم در حالت مفرد	پسوند (affix)
айна-лар ماهها тау-лар کوهها қала-лар شهرها	айна тау қала	-лар
дәрігер-лер дактр-ها тау-лар کوهها әке-лер پدرها	дәрігер тау әке	-лер
дос-тар دوستان бақ-тар باغها дауыс-тар صداها	дос бақ дауыс	-тар
мектеп-тер مکتب-ها жеміс-тер میوه-ها шелек-тер سطل-ها	мектеп Жеміс шелек	-тер
қалам-дар قلم-ها таң-дар صبح-ها ғалым-дар دانشمند-ها	қалам таң ғалым	-дар

сөз-дер لغات гүл-дер گلها көл-дер دریاچه ها	сөз гүл көл	-дер
--	-------------------	------

پسوندهای جمع را در موارد زیر می توانیم حذف نماییم:

1- اگر اسم همراه با ضمیر ملکی یکجا نوشته و استفاده شود، پسوند جمع در این حالت از اسم حذف میشود.

دستان **Сенің қолың әдемі** اما >>> (دستان) қол-дар
شما زیبا است.)

2- زمانی که اسم همراه با حالت واسطه ی «با» یا حالت مفعولی «به» در جمله استفاده میشود پسوند جمع در این حالت از اسم حذف میشود.

көз-дер	چشمها	اما	Адамдар көзбен көреді	انسان ها با چشمان شان می بینند
тау-лар	کوهها	اما	тауға бару	رفتن به کوهها

3- زمانی که اسم در حالت ملکی شخص سوم همراه با پسوند های اضافی یکجا ذکر گردد.

сөз-дер	(سخنان)	اما	оның сөзі	(سخنان او)
---------	---------	-----	-----------	------------

4- اگر اسم همراه با عدد بیاید پسوند جمع حذف میشود. و همچنان اگر اسم بیان کننده حالت جمع در ضمیر ملکی شخص اول جمع باشد نیز پسوند جمع از اسم حذف میشود.

Арыстандар	شیرها	اما	Біз арыстан емеспіз.	ما شیر نیستیم
Бөлме-лер	اتاقها	اما	Үш бөлме	سه اتاق

گزینه چهارم کاملاً با زبان فارسی همخوانی دارد چونکه ما هم در زبان فارسی می‌گوییم که «ما شیر نیستیم» یعنی «ما شیرها نیستیم» هیچ وقت گفته نمیشود. و در قسمت مثال دومی هم همیشه اسم همراه با عدد به حالت مفرد اسم نوشته میشود، یعنی همیشه در زبان فارسی «سه اتاق / سه دانه اتاق» و «سه اتاق‌ها» هیچ وقت گفته نمیشود.

پسوندهای ملکی اسم Тәуелдік жалғау

پسوندهای ملکی مثل حالت اضافی در زبان قزاقی و سایر زبان‌های دیگر رابطه بین «مضاف و مضاف الیه» را بیان میکنند. این پسوندها پسوندهای کلمات و اسم‌های اند که جواب برای سوال‌های Kimнің? (مال چه کسی؟) / Ненің? (مال چه؟) باشد. طوریکه قبلاً هم ذکر شد زبان قزاقی زبان پسوندها است و پسوندهای Тәуелдік жалғау پسوندهای حالت اضافی در زبان قزاقی اند. قابل یادآوری میدانم که در تطبیق تمامی پسوندها قانون همصدایی (سنگرمانیزم) همیشه رول مهم خود را دارد یعنی اگر کلمه ما از حروف سخت تشکیل شده باشد پسوندها نیز از حروف سخت تشکیل میشود، و اگر کلمه از حروف نرم تشکیل شده باشد پسوندها نیز از حروف نرم تشکیل میشود.

عدد	شخص	اسم‌هاییکه به حروف صدا دار ختم شده باشد		اسم‌های که به حروف بیصدا ختم شده باشد	
		آخر کلمه حرف نرم باشد	آخر کلمه حرف خشن باشد	آخر کلمه حرف نرم باشد	آخر کلمه حرف خشن باشد
	ش. اول	Менің әкем پدر من	Менің қалам شهر من	Менің дәптерім کتابچه من	Менің достарым دوستان من

مفرد	ش. دوم	Сенің әкең پدر تو Сіздің әкеніңіз پدر شما	Сенің қалаң شهر تو Сіздің қалаңыз شهر شما	Сенің дәптерің کتابچه تو Сіздің дәптеріңіз کتابچه شما	Сенің достарың دوستان تو Сіздің достарыңыз دوستان شما
	ش. سوم	Оның әкесі پدر او	Оның қаласы شهر او	Оның дәптері کتابچه او	Оның достары دوستان او
جمع	ش. اول	Біздің әкеміз پدر ما	Біздің қаламыз شهر ما	Біздің дәптеріміз کتابچه ما	Біздің достарымыз دوستان ما
	ش. دوم	Сендердің әкелерің پدر شما Сіздердің әкелеріңіз پدر شما	Сендердің қалаларың شهر شما Сіздердің қалаларыңыз شهر شما	Сендердің дәптерлерің کتابچه شما Сіздердің дәптерлеріңіз کتابچه شما	Сендердің достарың دوستان شما Сіздердің достарыңыз دوستان شما
	ش. سوم	Олардың әкесі پدر آنها	Олардың қаласы شهر آنها	Олардың дәптері کتابچه آنها	Олардың достары دوستان او

در حالت اضافي اسم پسوند های زیادی وجود دارد که برای دانستن آنها به مثال های زیر توجه نمایید.

شخص (مفرد)	پسوند	مثال
اول شخص (من)	-ым/-ім/-м	Кітабым, дәптерім, балам, бөлмем اتاق من ، پسر من ، دفترچه من ، کتاب من
دوم شخص (تو)	-ың/-ің/-ң	Кітабың, дәптерің, балаң, бөлмең اتاق تو ، پسر تو ، دفترچه تو ، کتاب تو
دوم شخص (شما)	-ыңыз/-іңіз/-ңыз/-ңіз	Кітабыңыз, дәптеріңіз, балаңыз, бөлмеңіз اتاق شما ، پسر شما ، دفترچه شما ، کتاب شما
سوم شخص (او)	-ы/-і/-сы/-сі	Кітабы, дәптері, баласы, бөлмесі اتاق او ، پسر او ، دفترچه او ، کتاب او

اول شخص (ما)	-ымыз/-іміз/-мыз/- міз	Кітабымыз, дәптеріміз, баламыз, бөлмеміз атақ ма , пسر ما ، دفترچه ما ، کتاب ما
دوم شخص (شما) دوم شخص (شما)	ындар/-іңдер ыңыздар/-іңіздер	Кітаптарың, дәптерлерің, دفترچه شما ، کتاب شما Кітаптарыңыз, дәптерлеріңіз, دفترچه شما ، کتاب شما
سوم شخص (آنها)	(лар)-ы/-і/-сы/-сі	Кітаптары, дәптерлері, баласы, бөлмесі атақ آنها، پسر آنها، دفترچه های آنها ، کتابهای آنها

نوت: توجه داشته باشید که:

- در زبان قزاقی هیچ وقت دو حرف صدا دار یکجا در یک کلمه نوشته نمی شود. برای همین است که اگر کلمه ای به حرف صدا دار ختم شده باشد در پسوند آن از پسوندی استفاده میشود که در اول آن حرف صدا دار نباشد. مانند: балам, бөлмем (پسر من, اتاق من) که هر دو کلمه به حرف صدا دار ختم شده و پسوند آن فقط از حروف بی صدا تشکیل شده است.
- دقت داشته باشید که پسوند ها در شخص دوم جمع نیز تغییر میکند یعنی با اضافه کردن پسوند جمع در کلمه از پسوند ملکی مفرد برای مالکیت سازی استفاده میشود.
- در حالت اضافی گاهی می توان بدون استفاده کردن از ضمایر ملکی اسم ها را ملکی سازی کرد. مثل: به جای «менің көшем әдемі» می توانیم فقط بگوییم که «көшем әдемі» (کوچه من زیبا است)، بجای «сенің досың сенімді» می توان گفت که «досың сенімді» (دوستت قابل اعتماد است).

- قانون همصدایی حروف بی صدا در زبان قزاقی اگر کلمه ای به حرف بی صدای **п, к, қ** ختم شود، و بعد و پیش از این حروف، حروف صدادار خشن (ژوان) یا نرم (ژینیشکی) بیاید این حروف به حروف معادل **б, г, ғ** میشوند. مانند:

Менің сабақым => Менің сабағым.

Сенің кітапың => Сенің кітабың.

Дыбыс үндестікі => Дыбыс үндістігі.

پسوندهای ملکی اسم Меншіктілікті білдіретін қосымшалар

این پسوندهای ملکی در زبان قزاقی مانند ضمائر ملکی در زبان انگلیسی هستند. در کل میتوان گفت که این پسوندها علاوه بر پسوندها بودن، مالکیت را نیز بیان میکنند. پسوندهای **-тікі, -дікі, -ікі(н)** به اسم پیوند خورده و حالت ملکی را در اسم تشکیل میدهند. سوال ها در این حالت از پسوندها همان سوال های **кімнің?** مال کی؟ و **ненің** مال چه؟ بوده و هیچگونه فرقی با درس سوم ندارند.

پسوندها (affix)	کلمه به ... ختم میشود
-н)ікі	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف صدادار -а, -ә, -е, -и, -у, -ы, -і ختم شده باشد.
-дікі	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف بیصدا نرم -л, -м, -н, -ң, -й, -р, -у ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف نیمه سخت -ж, -з ختم شده باشد.
-тікі	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف بیصدای سخت -к, -қ, -п, -с, -т, -ф, -х, -ч, -ц, -ш, -щ ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف بی صدای نیمه سخت -б, -в, -ғ, -ғ, -д, -h ختم شده باشد.

به خاطر داشته باشید که این پسوندها از قانون همصدایی حروف خشن жуан و نرم жіңішке پیروی نمی کنند:

شخص	مفرد		جمع	
	ضمایر شخصی	پسوند ملکی (2)	ضمایر شخصی	پسوند ملکی (2)
ش. اول	Мен (من)	Менікі (از من)	Біз (ما)	Біздікі (از ما)
ش. دوم	Сен (تو) Сіз (شما)	Сенікі (از تو) Сіздікі (از شما)	Сендер (شما) Сіздер (شما)	Сендердікі (از شما) Сіздердікі (از شما)
ش. سوم	Ол (او)	Онікі* (از او)	Олар (انها)	Олардікі (از آنها)

مقایسه نمایید:

-ікі (н)	-дікі	-тікі
Кітап баланікі (کتاب پسره)	Қаламдар қыздардікі (قلم های دخترها)	Тәрелке қонактікі (بشقاب مهمان ها)
Көшелер менікі (کوچه های من)	Айна туысқандікі (آئینه خویشاوندان)	Еңбекақы тілмаштікі (حقوق ترجمان ها)
Ақша шешенікі (پول های مادر)	Сарай біздікі (سرای ما)	Пәтер бойдактікі (آپارتمان مجرد)
Шалбар әкенікі (شلوار پدر)	Сөздіктер олардікі (فرهنگ های آنها)	Ырыс студенттікі (موفقیت دانشجو)

به خاطر داشته باشید:

A: Сенің атың кім? (اسم ات چی است؟)	B: Менің атым Бһзад (اسم من بهزاد است)
A: Оның аты кім? (اسم او چیست؟)	B: Оның аты Қайрат. (اسم او قайрат است)
A: Олардың үйі қайда? (خانه آنها کجاست؟)	B: Олардың үйі Алматыда. (خانه آنها در Алматы است)
A: Келесі аялдама кімдікі? (ایستگاه بعدی ما کی است؟)	B: Келесі аялдама сіздікі. (ایستگاه بعدی مال شماست «شما در ایستگاه بعدی پیاده میشوید»)

پسوند حالت Септік жалғау

پسوند حالت **Септік жалғау** در زبان قزاقی بیان کننده حالت اسم است. و پسوند حالت یکی از اساسی ترین و مهمترین بخش زبان قزاقی میباشد. پسوند حالت به نوبه خود به 7 گروه (حالت) تقسیم میشود. که هر کدام به طور جداگانه تشریح خواهد شد.

Септік حالت	سوال سұрағы	پسوند Жалғауы
فاعلی (فاعل)	кім? не?	(این حالت زبان (жок) قزاقی پسوند ندارد)
Ілік (اضافی (ملکی))	кімнің? ненің?	-ның/-нің, -дың/-дің, -тың/-тің
Барыс (متممی (به))	кімге? неге? қайда?	-ға/-ге, -қа/-ке, -на/-не, -а/е
Табыс (مفعولی (را))	кімді? нені?	-ны/-ні, -ды/-ді, -ты/-ті, -н
Жатыс (مکانی (در))	кімде? неде? қайда?	-да/-де, -та/-те
Шығыс (جدایی (از))	кімнен? неден?	-нан/-нен, -дан/-ден, -тан/-тен
Көмектес (واسطه ی (همراه))	кіммен? немен?	-мен/-бен/-пен

اول: حالت فاعلی : Атау септігі

این حالت ساده ترین و آسانترین حالت در زبان قزاقی است، یعنی در این حالت اسم هیچگونه تغییری ننموده و به حالت اصلی خود باقی میماند.
مانند:

- Кітап (کتاب)
- Дәптер (دفترچه)
- Бөлме (اتاق)
- Қалам (قلم)
- Үй (خانه)

دوم: حالت اضافی (ملکی) اسم
: Ілік септігі

Ілік	кімнің? ненің?	-ның/-нің, -дың/-дің, -тың/-тің
------	----------------	---------------------------------

حالت اضافی در زبان قزاقی طوریکه در پسوند های ملکی بیان شد رابطه بین «مضاف و مضاف الیه» را بیان میکند. حالت اضافی در زبان قزاقی به سوال های *Кімнің?* (مال چه کسی؟) *Ненің?* (مال چه ؟) جواب میدهد.

تفاوت حالت اضافی با پسوند های ملکی در این است که پسوند های ملکی همیشه برای ضمائر شخصی استفاده میشود اما حالت اضافی در تمام اسم ها قابل استفاده است. مثل «در زیر کتاب قلم است» در زبان قزاقی *Кітаптың астында қалам бар.* گفته میشود.

پسوند (affix)	کلمه به ... ختم میشود
-ның/-нің	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف صدادار -а, -ә, -е, -и, -у, -ы, -ю, -я ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف بی صدا نرم -м, -н, -ң ختم شده باشد.
-дың/-дің	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف بی صدا نرم -й, -л, -р, -у ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف نیمه سخت -ж, -з ختم شده باشد.
-тың/-тің	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف بیصدای سخت -к, -қ, -п, -с ختم شده باشد. • اگر کلمه حروف بی صدای نیمه سخت -б, -в, -г, -ф, -х, -ч, -ц, -ш, -щ ختم شده باشد. • اگر کلمه حروف بی صدای نیمه سخت -б, -в, -г, -д, -д, -н ختم شده باشد.

توجه کنید:

پسوند (affix)	حالت اضافی در زبان قزاقی	ترجمه به فارسی
-ның	Адамның өмірі Шамның жарығы Нанның дәмі	عمر آدمی روشنایی لامپ مزه نان

-нің	Әйелімнің машинасы Інімнің қалпағы Мұғалімнің еңбекақысы	ماشین زئم كلاه برادر خوردم معاش معلم
-дың	Қыздың көйлегі Судың сылдыры Жанбырдың маусымы	پیراهن دامن دختر صدای (جنبش) آب موسم باران
-дің	Үйдің шатыры Дәрігердің кірісі Пәтердің есігі	سقف خانه عاید داکتر دروازه آپارتمان
-тың	Бастықтың кабинеті Мысықтың үйі Құстың қанаты	کابینت رییس خانه پشک بال پرندہ
-тің	Жігіттің сөзі Еріншектің сылтаулары Иттің төсеніші	سخن مرد جوان بهانه آدم تنبل تخت سگ

ماہ های قزاقی هم از حالت اضافی پیروی میکنند .

نام ماه های قزاقی (دوگزینه)		ترجمه به فارسی
Қаңтардың бірі	Бірінші қаңтар	اول جنوری
Ақпанның екісі	Екінші ақпан	دوم فیبروری
Наурыздың үші	Үшінші наурыз	سوم مارچ
Сәуірдің төртгі	Төртінші сәуір	چهارم اپریل
Мамырдың бесі	Бесінші мамыр	پنجم می
Маусымның алтысы	Алтыншы маусым	ششم جون
Шілденің жетісі	Жетінші шілде	هفتم جنوری
Тамыздың сегізі	Сегізінші тамыз	هشتم اگست
Қыркүйектің тоғызы	Тоғызыншы қыркүйек	نهم سپتمبر
Қазанның оны	Оныншы қазан	دهم اکتبر
Қарашаның он бірі	Он бірінші қараша	یازدهم نوامبر
Желтоқсанның он екісі	Он екінші желтоқсан	دوازدهم دسامبر

نوت:

توجه داشته باشید که در ترکیب اسم های جغرافیایی پسوند های حالت اضافی استفاده نمی شود و فقط از پسوند ملکی شخص سوم در آخر اسم ها استفاده میشود. مانند: **Алматы қаласы** (شهر آلماتی)، **Тянь-Шань таулары** (کوه های تیان شیان).

اما بعضی استثنائات هم وجود دارند مثل :
Қазақстанның астанасы (پایتخت قزاقستان).
 گاهی اوقات در اسم های خاص هم از پسوند حالت
 اضافی استفاده نمی شود. مانند: **білім күні** (روز
 دانش) ، **тәуелсіздік күні** (روز استقلال) و غیره .

سوم: حالت متممی «به»
: Барыс септігі

Барыс	кімге? неге? қайда?	-ға/-ге, -қа/-ке, -на/-не, -а/е
-------	---------------------	---------------------------------

حالت متممی «به» به سوال های **кімге?** (به کی؟)
неге? (به چه؟) و **қайда?** (به کجا؟) جواب داده و حالت
 مفعولی اسم را بیان میکنند. پسوند های متممی **-ға/-**
ге, -қа/-ке, -на/-не, -а/е به اسم برچسپ خورده و حالت
 مفعولی اسم را میسازند.
 به خاطر داشته باشید که اگر اسم (کلمه) حالت
 اضافی / ملکی شخص اول (من) و دوم (تو) را بیان
 کند از پسوند متممی **-а/е** استفاده میشود. و اگر
 اسم (کلمه) حالت اضافی / ملکی شخص سوم (او و
 آنها) را بیان کند از پسوند متممی **-на/-не** در این
 حالت از اسم استفاده میشود.
نوت: در زبان قزاقی گاهی اوقات از پسوند های
 متممی **-ға/-ге, -қа/-ке** به غیر از اسم در آخر افعال
 نیز استفاده میشود، که بیان کننده «منظور» یا
 علت فعل انجام شده در گفتار میباشد.

Ол неге келді? (او چرا آمده؟)	_Суішуге. (به منظور آب نوشیدن.)
Сен неге кеттің? (تو چرا رفتی؟)	_Хат жазуға. (به منظور نامه نوشتن.)
Олар неге гүлдер сатып алды? (آنها چرا گل خریده اند؟)	_Сыйлауға. (به منظور تحفه دادن / هدیه کردن.)

پسوند (affix)	کلمه به ... ختم میشود
-ға/-ге	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف صدادار -а, -ә, -е, -и, -у, -ы, -і, -ю, -я (به غیر از -ы, -і در فرم شخص سوم) ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف بی صدا نرم -й, -л, -м, -н, -ң, -р, -у ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف نیمه سخت -ж, -з ختم شده باشد.
-қа/-ке	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف بی صدای سخت -к, -қ, -п, -с, -т, -ф, -х, -ч, -ц, -ш, -щ ختم شده باشد. • اگر کلمه حروف بی صدای نیمه سخت -б, -в, -г, -ғ, -д, -н ختم شده باشد.
-на/-не	<ul style="list-style-type: none"> • در موارد -ы, -і, -сы, -сі حالت ملکی از سوم شخص
-а/-е	<ul style="list-style-type: none"> • در موارد -м/-ым/-ім/-н/-ын/-ің حالت ملکی شخص اول و دوم

پسوند	کلمه در حالت اصلی	کلمه با پسوند متممی «به»	ترجمه به فارسی
-ға	Алу (گرفتن) Қала (شهر) Қыдыру (گردش)	Алуға (چرا؟) Қалаға (بکجا؟) Қыдыруға (برای چه؟)	- به منظور گرفتن - به شهر. - برای گردش.
-ге	Дәптер (دفترچه) Сөйлеу (صحبت) Әке (پدر)	Дәптерге (به / در چه؟) Сөйлеуге (چرا؟) Әкеге (به کی؟)	در / به دفترچه. برای صحبت کردن. به پدر.
-қа	Кітап (کتاب) Қонақ (مهمان)	Кітапқа (بکجا؟) Қонаққа (به کی؟)	در کتاب / به کتاب. به مهمان. به ایر.

	Бұлт (ایر)	Бұлтқа (کجا؟)	
-ке	Жігіт (پسر جوان) Студент (دانشجو) Есік (دروازه)	Жігітке (به کی؟) Студентке (به کی؟) Есікке (به چه؟ کجا؟)	به جوان. به دانشجو. به / در دروازه.
-на	Қызы (دختر او) Хаты (نامه او) Анасы (مادر او)	Қызына (به کی؟) Хатына (به چه؟) Анасына (به کی؟)	به دختر او. به / در نامه او. به مادر او.
-не	Жәрдемі (کمک او) Шелегі (سطل او) Әкесі (پدر او)	Жәрдеміне (برای چی؟) Шелегіне (به چه؟) Әкесіне (به کی؟)	از خاطر کمک او. به / در سطل او. به پدر او.
-а	Атам (پدرکلان من) Құтым (کامیابی من) Атың (اسم تو)	Атама (به کی؟) Құтыма (به چه؟) Атыңа (به کی؟)	به پدرکلان من. به خاطر کامیابی من. به اسم تو.
-е	Әкем (پدر من) Шешең (مادر تو) Үйің (خانه تو)	Әкеме (به کی؟) Шешеңе (به کی؟) Үйіңе (کجا؟)	به پدر من. به مادر تو. به خانه شما (تو).

ضمایر شخصی در پسوند متممی «به»:

شخص	مفرد		جمع	
	ضمایر شخصی	پسونده متممی (به)	ضمایر شخصی	پسونده متممی (به)
ش. اول	Мен (من)	Маған (به من)	Біз (ما)	Бізге (به ما)
ش. دوم	Сен (تو)	Саған (به تو)	Сендер (شما)	Сендерге (به شما)
	Сіз (شما)	Сізге (به شما)	Сіздер (شما)	Сіздерге (به شما)
ش. سوم	Ол (او)	Оған (به او)	Олар (آنها)	Оларға (به آنها)

چهارم: حالت مفعولی (مفعول مستقیم)
: Табыс септігі

Табыс	кімді? нені?	-ны/-ні, -ды/-ді, -ты/-ті, -н
-------	--------------	-------------------------------

حالت مفعولی **табыс** به سوال های **кімді?** (کی را؟) ، **нені?** (چه را؟) جواب میدهد. این حالت از اسم حالت مفعول مستقیم در زبان فارسی است. یعنی در زبان فارسی میگوییم که : من ترا دیدم (کی را؟) ، روزنامه را بگیر (چه را؟) . پسوند های حالت مفعولی **-ны/-ні, -ды/-ді, -ты/-ті** بوده که با قانون هماهنگی صدا به کلمات برچسپ میخورند و حالت مفعولی اسم یا کلمه را می سازند.

انتخاب درست پسوند ها در حالت مفعولی:

پسوند (affix)	کلمه به ... ختم میشود
-ны/-ні	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف صدادار -а, -ә, -е, -и, -ы, -і, -я (به غیر از -ы, -і در فرم شخص سوم.) ختم شده باشد.
-ды/-ді	<ul style="list-style-type: none"> • حروف صدادار -у, -ю • اگر کلمه به حروف بی صدا نرم -й, -л, -р, -у, -м, -н, -ң ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف نیمه سخت -ж, -з ختم شده باشد.
-ты/-ті	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف بیصدای سخت -к, -қ, -п, -с, -т, -ф, -х, -ч, -ц, -ш, -щ ختم شده باشد. • اگر کلمه حروف بی صدای نیمه سخت -б, -в, -г, -ғ, -д, -һ ختم شده باشد.
-н	<ul style="list-style-type: none"> • در موارد -ы, -і, -сы, -сі حالت ملکی از سوم شخص

مثال های بیشتر:

Мен тапсырманы жасап отырмын. (من کار را انجام میدهم.)	-ны
Мен дәріні жасап отырмын. (من دارو درست میکنم.)	-ні
Мен жоспарды жасап отырмын. (من پلان درست میکنم.)	-ды
Мен кілемді тоқып отырмын. (من گلیم میبافم.)	-ді
Мен тамақты пісіріп отырмын. (من غذا می پزم.)	-ты
Мен суретті салып отырмын. (من رسم رسامی میکنم.)	-ті
Ол үй жұмысын жасап отыр. (من کارخانگی انجام میدهم.)	-н

نوت: افعال بالا همگی بیان کننده زمان حال هستند.

اگر مقصود (مفعول)، که در آن کنش سمت میگیرد برای گوینده حیثیت یا معنی اسم (ذات) را نداشته باشد، در این صورت از حالت مفعولی بالای اسم (ذات) مذکور استفاده نمی شود. اما اگر گوینده بخواهد کنش یا مشخصات مفعول را خاطر نشان نماید در آن صورت حالت مفعولی قابل تطبیق است. به مثال های زیر توجه نمایید. مثال:

Мен гүлдерді алмақпын. (من می خواهم گل بخرم.)	اما	Мен кір жуамын. (من کالا می شویم.)
Ол дәрігерлерді тындап тұр. (او به داکتر ها گوش میدهد.)		Ол үй жинайды. (او خانه را جمع میکند.)

حالت مفعولی برای بیان کردن کنش های حسابی نیز به کار میرود:

Бірді бірге	=2	Оннан бірді	=9
Екіні бірге	=3	Оннан екіні	=8
Үшті бірге	=4	Оннан үшті	=7
Төртті бірге	=5	Оннан төртті	=6

Бесті бірге	қос. (+)	=6	Оннан бесті	ал. (-)	=5
Алтыны бірге		=7	Оннан алтыны		=4
Жетіні бірге		=8	Оннан жетіні		=3
Сегізді бірге		=9	Оннан сегізді		=2
Тоғызды бірге		=10	Оннан тоғызды		=1

پنجم: حالت جایگاهی اسم «در»
: Жатыс септігі

Жатыс	кімде? неде? қайда?	-да/-де, -та/-те
-------	---------------------	------------------

حالت جایگاهی اسم در زبان قزاقی به سوال های **қайда?** (کجا؟)، **неде?** (درکجا؟، درچه؟)، **кімде?** (در کی؟)، **қашан?** (چه وقت؟) جواب میدهد. اگر آخرین حرف صدادار با کلمه خشن (а, о, ұ, ы, у) ختم شده باشد با پسوند **-да, -та** و اگر به حرف نرم (ә, ө, ү, і, е, и, у, э) ختم شده باشد، پسوند **-де, -те** به آخر اسم یا کلمه اضافه میشود. اما اگر در شخص سوم، اگر آخر کلمه در شخص سوم به حرف خشن ختم شده باشد پسوند **-нда** و اگر به حرف نرم ختم شده باشد پسوند **-нде** به آن علاوه میشود.

مثال:

Жазда	در تابستان	Қасықта	در قاشق	Баласында	در پسر او
Ауылда	در دهکده	Қабатта	در طبقه	Шешесінде	در مادر او
Аптада	در هفته	Кітапта	در کتاب	Кітабында	در کتاب او
Үйде	در خانه	Өзбекте	در ازبک	Атында	در نام او
Кісінде	در شخص	Шөпте	در چمن	Көзінде	در چشم او

Гүлде	در گل	бөбекте	در کودک	Тілінде	در زبان او
-------	-------	---------	------------	---------	------------

چی طوری پسوند ها (affix) را درست انتخاب کرد؟

پسوند (affix)	کلمه به ... ختم میشود
-да/-де	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف صدادار -а, -ә, -е, -и, -у, (به غیر از -ы, -і, -ю, -я) در شخص سوم ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف بی صدا نرم -й, -л, -м, -н, -ң, -р, -у ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف نیمه سخت -ж, -з ختم شده باشد.
-та/-те	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف بیصدا سخت -к, -қ, -п, -с, -т, -ф, -х, -ч, -ц, -ш, -щ ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف بی صدا نیمه سخت -б, -в, -г, -ғ, -д, -һ ختم شده باشد.
-нда/-нде	<ul style="list-style-type: none"> • در موارد -ы, -і, -сы, -сі حالت ملکی از سوم شخص

مقایسه کنید:

اسم در حالت فاعلی	اسم در حالت جایگاهی	پسوند (affix)
Қала Жаз табстан Ана мادر	Қала-да Жаз-да табстан-да Ана-да мادر-да	-да
Үй Чәрсәнбә Әкә пәдр	Үй-де Чәрсәнбә-де Әкә-де пәдр-де	-де
Қыс Змстан	Қыс-та Змстан-та	-та

Қонақ-та در مهمان Ат-та در اسپ	Қонақ مهمان Ата اسپ	
Мектеп –те در مکتب Іш-те در شکم Келешек-те در آینده	Мектеп مکتب شکم Келешек آینده	-те
Қыз-ы-нда در دختر او Бас-ы-нда در سر او Ана-сы-нда در مادر او	Қыз-ы دختر او Бас-ы سر او Ана-сы مادر او	-нда
Уәде-сі-нде در وعده او Үй-і-нде در خانه او Әке-сі-нде در پدر او	Уәде-сі وعده او Үй-і خانه او Әке-сі پدر او	-нде

ششم: حالت مبدا (عزیمت)
: Шығыс септігі

Шығыс	кімнен? неден?	-нан/-нен, -дан/-ден, -тан/-тен
-------	----------------	---------------------------------

حالت مبدا (عزیمت) به سوال های **кімнен?** (از طرف کی؟ / از کی) ، **неден?** (از طرف چه؟ / از چه؟) و **қайдан?** (از کجا؟) جواب داده و منبع را در زبان قزاقی نشان میدهند. مثلا در فارسی میگوییم که: من از داکتر میایم (از نزد کی؟) ، من از بازار میایم (از کجا؟) ، از طلا ساخته شده (از چه؟) .

پسوندهای این حالت زبان قزاقی -нан/-нен, -дан/-ден, тан/-тен بوده که طبق قانون سنگرمانیزم به اسم ها برجسپ میخورند. قابل یادآوری است که حالت مبدا اغلب با این افعال استفاده میشود.

Келу (گرفتن), алу (انجام دادن), жасау (آمدن), әкелу (سوال کردن), бару (رفتن), сұрау (آوردن)

انتخاب درست پسوند ها در حالت مبدا :

پسوند (affix)	کلمه به ... ختم میشود
-нан/-нен	<ul style="list-style-type: none"> در موارد -ы, -і, -сы, -сі حالت ملکی از سوم شخص اگر کلمه به حروف بی صدا نرم -м, -н, -ң ختم شده باشد.
-дан/-ден	<ul style="list-style-type: none"> اگر کلمه به حروف صدادار -а, -ә, -е, -и, -у, -ы (به غیر از -ы, -і در فرم شخص سوم) ختم شده باشد. اگر کلمه به حروف بی صدا نرم -й, -л, -р, -у ختم شده باشد. اگر کلمه به حروف نیمه سخت -ж, -з ختم شده باشد.
-тан/-тен	<ul style="list-style-type: none"> اگر کلمه به حروف بی صدای سخت -к, -қ, -п, -с, -т, -ф, -х, -ч, -ц, -ш, -щ ختم شده باشد. اگر کلمه با حروف بی صدای نیمه سخت -б, -в, -г, -ғ, -д, -h ختم شده باشد.

اضافه :

Сен кімнен келе жатырсың? (تو از نزد کی میایی؟)	Мен досымнан келе жатырмын.	-нан
	Мен мұғалімнен келе жатырмын.	-нен
	Мен қыздан келе жатырмын.	-дан
	Мен дәрігерден келе жатырмын.	-ден
	Мен бастықтан келе жатырмын.	-тан

	Мен президент тен келе жатырмын.	-тен
Ол кайдан келе жатыр? (تو از کجا میایی؟)	Мен мейрам нан келе жатырмын.	-нан
	Мен дүкен нен келе жатырмын.	-нен
	Мен аурухана дан келе жатырмын.	-дан
	Мен үй ден келе жатырмын.	-ден
	Мен жұмыс тан келе жатырмын.	-тан
	Мен мектеп тен келе жатырмын.	-тен

با خاطر بسپارید:

Қағазды неден жасайды? (کاغذ را از چه میسازند؟)	Қағазды ағаш тан жасайды. (کاغذ را از چوب میسازند.)
Қаймақты неден жасайды? (قیماق را از چه میسازند؟)	Қаймақты сүт тен жасайды. (قیماق را از شیر میسازند.)
Теңгені неден жасайды? (تینگه را از چه میسازند؟)	Теңгені қағаз дан жасайды. (تینگه را از کاغذ میسازند.)
Үйлерді неден жасайды? (خانه را از چه میسازند؟)	Үйлерді тастан тан жасайды. (خانه را از سنگ میسازند.)

هفتم: حالت واسطه ی (با) : Көмектес септігі

Көмектес	кіммен? немен?	-мен/-бен/-пен/-менен/-бенен/-пенен
-----------------	-----------------------	--

حالت همراهی یا واسطه ی (با) به سوال های **кіммен?** (با کی؟)، **немен?** (با چه؟) پاسخ داده و «با یا کلمه همراه» را در زبان قزاقی بیان میکند. مثلا در فارسی می گوییم که: من با داکتر میایم (با کی؟)، من با موتر میایم (با چه؟). پسوند های این حالت زبان قزاقی -мен/-бен/-пен/-менен/-бенен/-пенен

Мен қыз**бен** келдім.

(من با دختره آمدم.)

Сен қалам**мен** жазасың ба?

(تو با قلم مینویسی؟)

бәнен/-пенен است که بدون در نظر گرفتن قانون هماهنگی صدا یا үндестік заңы به اسم ها برچسب میخورند.

انتخاب درست پسوند ها در حالت واسطه ی:

پسوند (affix)	کلمه به ... ختم میشود
-мен	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف صدادار -а, -ә, -е, -и, -у, -ы, -і, -ю, -я (به غیر از -ы, -і در فرم شخص سوم) ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف بی صدا نرم -й, -л, -м, -н, -п, -р, -у ختم شده باشد.
-бен	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف نیمه سخت -ж, -з ختم شده باشد.
-пен	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف بی صدای سخت -к, -қ, -п, -с, -т, -ф, -х, -ч, -ц, -ш, -щ ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف بی صدای نیمه سخت -б, -в, -г, -ғ, -д, -н ختم شده باشد.

مثال ها:

Кіммен? (با کی؟)	Мен досыммен келе жатырмын.	-мен
	Мен мұғаліммен келе жатырмын.	-мен
	Мен қызбен келе жатырмын.	-бен
	Мен Азизбен келе жатырмын.	-бен
	Мен кітаппен келе жатырмын.	-пен
	Мен қазақпен келе жатырмын.	-пен
Немен? (با چه؟)	Мен қаламмен жаздым.	-мен
	Ол машинамен келді.	-мен
	Біз көзбен көреміз.	-бен
	Мен ағаңызбен бардым.	-бен
	Ол әдетте ғылыми жұмыспен айналысады	-пен
	Аһмет Мұратпен қонаққа барды.	-пен

پسوندهای /-менен/бенен/-пенен کاربرد چندانی ندارند یعنی به ندرت در گفتار و نوشتار استفاده میشوند.

پسوندهای «خودی» Жіктік жалғау

پسوندهای Жіктік жалғау یا پسوند خودی پسوند بودن، بیان کننده صرف فعل «بودن» یعنی «هستم، هستی، هست، هستیم، هستید و هستند» در زبان فارسی است. طوریکه در اول گفته شد زبان قزاقی زبان پسوند ها است برای همین پسوند بودن هم مثل سایر پسوند ها نظر به قانون همصدایی به گروه های مختلف تقسیم میگردد که ذیلا بیان میشود. صرف پسوند بودن مثل زبان فارسی به گروه های مثبت و منفی تقسیم میشوند یعنی هستم / نیستم که ذیلا به ترتیب اول به گروه مثبت (پوزاتیف) آن میپردازیم و بعدا به گروه منفی (نیگاتیف) آن می پردازیم.

پسوندهای «بودن» در حالت مثبت:

شخص	مفرد		جمع	
	ضمایر شخصی	پسوندهای Ж.Ж.	ضمایر شخصی	پسوندهای Ж.Ж.
ش. اول	Мен (من)	-мын/-мін -бын/-бін -пын/-пін (هستم)	Біз (ما)	-мыз/-міз -быз/-біз -пыз/-піз (هستیم)
ش. دوم	Сен (تو)	-сын/-сің (هستی)	Сендер (شما)	-сыңдар/ -сіндер (هستید)
	Сіз (شما)	-сыз/-сіз (هستید)	Сіздер (شما)	-сыздар/ -сіздер (هستید)
ش. سوم	Ол (او)	پسوندها ندارد	Олар (آنها)	پسوندها ندارد.

استفاده از پسوند ها در حالت مثبت :

پسوند (affix)	کلمه به ... ختم میشود (شخص اول - مفرد)
-МЫН/-МІН	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف صدادار -а, -э, -е, -и, -у, -ы, -і, -ю, -я ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف بی صدا نرم -й, -л, -м, -н, -ң, -р, -у ختم شده باشد.
-БЫН/-БІН	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف نیمه سخت -ж, -з ختم شده باشد.
-ПЫН/-ПІН	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف بی صدای سخت -к, -қ, -п, -с, -т, -ф, -х, -ч, -ц, -ш, -щ ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف بی صدای نیمه سخت -б, -в, -г, -д, -н ختم شده باشد.

پسوند (affix)	کلمه به ... ختم میشود (شخص اول - جمع)
-МЫЗ/-МІЗ	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف صدادار -а, -э, -е, -и, -у, -ы, -і, -ю, -я ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف بی صدا نرم -й, -л, -р, -у ختم شده باشد.
-БЫЗ/-БІЗ	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف بی صدا نرم -м, -н, -ң ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف نیمه سخت -ж, -з ختم شده باشد.
-ПЫЗ/-ПІЗ	<ul style="list-style-type: none"> • اگر کلمه به حروف بی صدای سخت -к, -қ, -п, -с, -т, -ф, -х, -ч, -ц, -ш, -щ ختم شده باشد. • اگر کلمه به حروف بی صدای نیمه سخت -б, -в, -г, -д, -н ختم شده باشد.

مثال:

پسونده «بودن» در حالت مثبت:

من معلم هستم .	من اوکوشیмын.
من نوبتچی هستم .	من کезекшімін.
من بیکار هستم .	من жұмыссызбын.
من دوقلو هستم	من егізбін.
من بیولوژی دان هستم .	من биологпын.
من عالی هستم	من үздікпін.
تو معلم هستی .	Сен окушысың.
تو نوبتچی هستی .	Сен кезекшісің.
شما معلم هستید .	Сіз окушысыз.
شما نوبتچی هستید .	Сіз кезекшісіз.
او معلم هست .	Ол окушы.
او نوبتچی هست .	Ол кезекші.
ما معلم هستیم .	Біз окушымыз.
ما نوبتچی هستیم .	Біз кезекшіміз.
ما بیکار هستیم .	Біз жұмыссызбыз.
ما دوقلو هستیم	Біз егізбіз.
ما بیولوژی دان هستیم .	Біз биологпыз.
ما عالی هستیم	Біз үздікпіз.
شما معلم هستید .	Сендер окушысыңдар.
شما نوبتچی هستید .	Сендер кезекшісіңдер.
شما معلم هستید .	Сіздер окушысыздар.
شما نوبتچی هستید .	Сіздер кезекшісіздер.
آنها معلم هستند .	Олар окушы / окушылар.
آنها نوبتچی هستند .	Олар кезекші / кезекшілер.

پسوند «بودن» در حالت منفی:

در حالت منفی فقط با ترکیب کلمه **емес** (نیست) و اضافه کردن پسوند های بودن جمله را منفی میسازیم. یعنی اگر بگوییم من دوقلو نیستم میگوییم که **Мен егіз емеспін**. و ذیلا برای شما شرح داده میشود.

Мен оқушы емеспін.	من معلم نیستم.
Мен кезекші емеспін.	من نوبتچی نیستم.
Сен оқушы емессің.	تو معلم نیستی.
Сен кезекші емессің.	تو نوبتچی نیستی.
Сіз оқушы емессіз.	شما معلم نیستید.
Сіз кезекші емессіз.	شما نوبتچی نیستید.
Ол оқушы емес.	او معلم نیست.
Ол кезекші емес.	او نوبتچی نیست.
Біз оқушы емеспіз.	ما معلم نیستیم.
Біз кезекші емеспіз.	ما نوبتچی نیستیم.
Сендер оқушы емессіңдер.	شما معلم نیستید.
Сендер кезекші емессіңдер.	شما نوبتچی نیستید.
Сіздер оқушы емессіздер.	شما معلم نیستید.
Сіздер кезекші емессіздер.	شما نوبتچی نیستید.
Олар оқушы емес.	آنها معلم نیستند.
Олар кезекші емес.	آنها نوبتچی نیستند.

بعضی پسوند های پرکاربرد در زبان قزاقی:

قابل ذکر میدانم اینکه، ما تعدادی از این پسوند ها را در بخش پسوند های ژورنال خواننده ایم. اما در این جا پرکاربردترین پسوند ها را مورد مطالعه قرار میدهم.

1) پسوند فاصله (تا-дейін) -ға/-ге/-қа/-ке/-а/-е/-на/-не дейін

از آنجاییکه خواننده با قانون هماهنگی حروف آشنا شده است از تکرار این قانون در اینجا خودداری نموده و به نوشتن پسوند ها بسنده میکنیم:
مثال:

Қабулға дейін	تا کابل.	Нешеге дейін?	تا ساعت چند؟
Шымкентке дейін	تا چمکنت.	Осы жерге дейін	تا اینجا.
Азанға дейін	تا صبح.	Үйіме дейін	تا خانه ی من.
Сағат беске дейін	تا ساعت شش.	Үйіне дейін	تا خانه ی او.

این پسوند بیشتر با پسوند «از» (-нан/-нен/-дан/-ден/-) (тан/-тен) میآید.
مانند:

Қайдан қай жерге дейін?	از کجا تا کجا؟
Астанадаң Алматыға дейін	از استانه تا آلмана
Қазақстаннан Ауғанстанға дейін	از قزاقستان تا افغانستان
Кешеден бүгінге дейін	از دیروز تا امروز
Дүйсенбіден жұмаға дейін	از دوشنبه تا جمعه
Қазірге дейін	تا حالا

2) پسوند (برای - үшін)

این پسوند مثل ترکیب ها به اسم نمیچسبد و فقط یک فرم دارد و بعد از اسم می آید. مانند:

Денсаулық үшін	برای سلامتی	Ахмет үшін	برای احمد
Сөйлесу үшін	برای صحبت کردن	Тәуелсіздік үшін	برای استقلال
Шетелдер үшін	برای خارجی ها	Бұл үшін	برای این
Күріш үшін	برای برنج	Тамақ үшін	برای غذا

ضمایر همرا با پسوند **үшін**:

Мен үшін	برای من	Біз үшін	برای ما
Сен үшін	برای تو	Сендер үшін	برای شما
Сіз үшін	برای شما	Сіздер үшін	برای شما
Ол үшін	برای او	Олар үшін	برای آنها

گاهی پسوند های «به» (-ға/-ге/-қа/-ке/-а/-е/-на/-не) به معنی «برای» میباشد. مانند:

Бұны саған алдым.	اینرا برای تو خریدم.
Университетке түсуге оқимын.	برای ورود به دانشگاه درس میخوانم.
Аһметке тамақ алдым.	برای احمد غذا گرفتم.
Кімге жұмыс жасадың?	برای کی کار کردی؟

3) پسوند مقایسه ای сияқты (مثل، مانند):
4

Сен сияқты әдемі.	مثل تو زیبا
Америка сияқты үлкен.	مانند امریکا بزرگ
Аһмет сияқты күшті.	مثل احمد قوی
Қант сияқты тәтті.	مثل شکر شیرین
Ол сияқты сөйлеме.	مثل او حرف نزن.
Мен де сіз сияқты дәрігермін.	من هم مانند شما داکترم.
Әмине сияқты әдемі бір қыз көрмедім.	دختری به زیبایی امینه ندیدم.

5) پسوند (به جز، به غیر از - басқа)
-нан/-нен/-дан/-ден/-тан/-тен басқа
مثال:

Менен басқа	غیر از من
Сенен басқа	غیر از تو
Бұдан басқа	غیر از این
Ұшақтан басқа	غیر از هواپیما
Менен басқа кім сені жақсы көреді?	کی غیر از من ترا دوست دارد؟
Одан басқа үйде кім бар?	کی به جز او در خانه است؟
Аһметтен басқасын шақырма.	کسیرا به جز احمد دعوت نکن.

6) پسوند (قبل - بۇرىن) و (بعد - كەيىن) :

دوماه بعد	Екі ай кейін	یکروز قبل	Бір күн бұрын
چار ماه بعد	Төрт апта кейін	سه ساعت قبل	Үш сағат бұрын

7) پسوند (هم – تا / ده , دا) :

مثال:

حسن جوان خوبی است. احمد هم (همین طور).	Асан жақсы жігіт. Ахмет те.
من هم خوشحال شدم.	Мен де қуаныштымын.
من هم میآیم.	Мен де келемін.
چنگیز جواب را میداند، عزیز هم میداند.	Сұрақтың жауабын Шыңғыс та, Азиз да біледі.
مراد هم نیست، عباس هم نیست.	Мурат та жоқ, Аббас та жоқ.

8) پسوند (-лық/-лік, -дық/-дік, -тық/-тік) :

این پسوند از اسم، اسم معنی میسازد که معادلش در زبان فارسی «ی» است.
مانند:

عددی	сандық	زیبایی	Әсемдік
معلوماتی	Ақпараттық	خوبی	Жақсылық
دولتی	Мемлекеттік	اتحاد	Бірлік
تراز	Тараздық	بزرگی	Үлкендік
آستانه	Астаналық	استقلال	Тәуелсіздік

9) پسوندهای صفت ساز (-لی/-لی، -دی/-دی، -تی/-تی) :

معنی این پسوند ها در زبان فارسی «دارای» میباشد. اینها (این) پسوند ها از اسم، صفت میسازند.

مثال:

نمکی	تۇزدى	شکر دار	Қанты көп
آبدار	сулы	کرمدار	Кремі көп
روغنی	майлы	رنگی	Түрлі-түсті
عاقلم	Ақылды	فلفلی	Бұрышы көп

مثال:

چای بدون شکر مینوشم.	Қантсыз шай ішемін.
آدم بی عقل هیچ چیزی را نمیداند.	Ақылсыз адам еш нәрсені білмейді.
آبجوی بدون الكل دارید؟	Алкогольсыз сыра бар ма?

10) پسوندهای صفت ساز (-سىز/-سىز):

معنی این پسوند ها در زبان فارسی «بی، بدون» میباشد.

مثال:

Қантсыз	بدون شکر	تۇزسىز	بی نمک
	بدون کرم	سۇسىز	بی آب
Хабарсыз	بی خبر	майсыз	بدون روغن
Бұрышсыз	بدون فلفل	ақылсыз	بی عقل

11) پسوند (-ша /-ше)

این پسوند جز پرکاربردترین پسوند های زبان قزاقی است.

الف) زبان خارجی

Қазақша	قزاقی	Ағылшынша	انگلیسی
Түрікше	ترکی	Өзбекше	ازبکی
Парсыша	فارسی	Қырғызша	قیرغیزی

ب) به معنای به نظر ...

Меніңше	بنظر من	Біздіңше	بنظر ما
Сеніңше	بنظر تو	Сіздерше	بنظر شما
оныңша	بنظر او	Оларша	بنظر آنها

مثال:

Әкем қазақша және ағылшынша біледі, бірақ орысша білмейді.	پدرم قزاقی و انگلیسی میداند، اما روسی نمیداند.
Сіз түрікше қайдан білесіз?	شما ترکی از کجا میدانید؟
Меніңше, бұл дұрыс емес.	به نظر من این درست نیست.

12) پسوندهای فاعل ساز (-шы /-ші):

مثال:

Балықшы	ماهیگیر
Сушы	آبفروش
Сағатшы	ساعت ساز
Жұмысшы	کارگر
Асшы, аспаз	آشپز
Кәсіпкер	پیشه گر
Дүкенші	دوکاندار
Жазушы	نویسنده

فصل دوم Екінші бөлім

مورفولوژی - ساخت شناسی واژگانی

ساخت شناسی واژگانی (morphology) :

ساخت شناسی واژگانی، دانشی است که تکواژ (واژگ) های یک زبان را مورد بررسی قرار می دهد. تکواژ (morpheme)، کوچکترین واحد معنی دار در هر زبان است. بدین ترتیب باید میان «واژه» و «کوچکترین واحد معنی دار» تفاوت قایل شد. یا به طور خلاصه مورفولوژی - مطالعه ساختار و معنای حالت‌های مختلف یک کلمه را مورد مطالعه قرار میدهد.

در زبان قزاقی انواع کلمه به طور ذیل است:

انواع کلمه:		
3. ندایی	2. کلمات کمکی 2.1 اسم های کمکی 2.2 فعل های کمکی 2.3 ترکیب ها (پسوندها و پیشوندها) 2.3.1 ترکیب پسوندی 2.3.2 ترکیب حالتی 2.3.3 پس آیند ها	1. کلمات نامدار 1.1 اسم ها 1.1.1 اسم های نامدار 1.1.1.1 اسم 1.1.1.2 صفت 1.1.1.3 عدد 1.1.1.4 ضمیر 1.1.2 اسم های آهنگ ساز 1.1.2.1 قید 1.1.2.2 تقلیدی 1.2 فعل

در فصل مورفولوژی، انواع کلمه تعریف، اقسام و انواع آن تشریح میشود.

اول؛ اسم Зат есім

اسم کلمه ایست که برای نامیدن هر چیزی / شخصی یا مکانی به کار میرود. مانند:

жәл (باد), ақыл (عقل), ақыл (خوشی), қуаныш (کتاب), кітап (سنگ), тас (آلماتی) Алматы

اسم Зат есім به سوال های کی؟ (кім?)، چه؟ (не?)، کی ها؟ (кімдер?) و چیز ها؟ (нелер?) جواب میدهد. اسم Зат есім در زبان قزاقی به چهار گروه تقسیم شده و هر گروه به نوبه خود به دو شاخه تقسیم میشود -

انواع اسم		مثال ها
I. Тұлғасына қарай نظر به شکل گیری	I. Негізгі З.Е. (اصلی) اسم های که با ریشه اصلی اسم باقیمانده اند و هیچ تغییری نکرده اند.	Ат, ант және т.б.
	II. Туынды З.Е. (فرعی) اسم های که با پسوند ژورناق ساخته شده اند.	Білім, достық және т.б.
II. Құрамына қарай نظر به ترکیب	I. Дара З.Е. (ساده) اسم ساده یک کلمه و بدون جزء است.	От, ара, қант, оқушы және т.б.
	II. Күрделі З.Е. (پیچیده) اسم های که از دو یا سه جز ساخته اند.	Аққу, ата-ана, әке-шеше және т.б.
III. Мағынасына қарай نظر به	I. Деректі З.Е. (اسم معین) اسم های که که قابل	Су, есік, қант және т.б.

معنى	دید و قابل لمس باشند.	
	II. Дерексіз З.Е. (اسم غیرمعین) اسم های عام اند قابل لمس نیستند و فقط ما انرا احساس میکنیم.	Қайғы, арман, қуаныш, ақыл, сезім және т.б.
IV. Атауына қарай نظر به گفتار	I. Жалпы З.Е. (اسم عام) اسم یا بر افراد هم نوع و همجنس خود دلالت می کند.	Кісі, өзен, тау және т.б.
	II. Жалқы З.Е. (اسم خاص) اسمی که بخودی خود وجود دارد یا قائم به ذات است.	a) кісі аты, тегі, лақап аты: Асан, Оразов және т.б. b) жер-су (ел, облыс, аудан, қала, көше) атауы: Ақтау, Алматы және т.б. c) астрономиялық атау: Күн, Марс, Ай және т.б. d) аң-құстың жеке атауы: Ақтөс, Құлагер және т.б. e) шығарма атауы: «Өзен», «Қыс» және т.б. f) мекеме атауы: Шың кітап, Сайран автотұрағы және т.б.

دوم؛ صفت سنیسم

صفت، كلمه ای است که حالت و چگونگی اسمی را ازقبیل رنگ، شکل، اندازه، مزه، جنس، نسبت و به امثال آن بیان می کند. مانند: مرد کوچک- دانش آموز تنبل- درخت تنومند.

در زبان قزاقی صفت **Сын есім** به سوال های کدام؟ (қай?) و چه گونه؟/ چه قسم؟ / چه طوری؟ (қандай?) جواب میدهد. صفت به زبان قزاقی به سه گروه تقسیم شده که هر گروه به نوبه خود به دو دو شاخه تقسیم می شوند :

	انواع صفت	مثال ها
I. Тұлғасына қарай نظر به شکل گیری	I. Негізгі сын есім (اصلی) صفت های که به خودی خود صفت اند.	Сары, таза және т.б.
	II. Туынды сын есім (فرعی) صفت های که با پسوند ژورناق ساخته شده اند.	Ашық, жасыл және т.б.
II. Құрамына қарай نظر به ترکیب	I. Дара сын есім (ساده) آنست که یک کلمه و بدون جزء باشد.	Ақ, бойшаң, жасыл және т.б.
	II. Күрделі сын есім (پیچیده - مرکب) دارای دو جز یا بیش تر از آن اند.	Ақ ала, тап-таза және т.б.
III. Мағынасына қарай نظر به معنی	I. Сапалық сан есім (تفضیلی) به صفتی گفته می شود که بوسیله ی آن موصوف با یک یا چند فرد و یا شی هم نوع خود سنجیده می شود.	Сұр, қызылдау, үлкен, көкпенбек және т.б.
	II. Қатыстық сан есім (نسبی) آنست که کسی یا چیزی را به کسی یا چیزی یا محلی نسبت دهند.	Бойшаң, өнерлі, ауыспалы және т.б.

درجه تفضیلی صفت

: Сын есімнің шырайлары

درجه تفضیلی صفت، چگونگی و کیفیت صفت را معین میکند. درجه تفضیلی صفت در زبان فارسی « تر و ترین» است که به صفت اضافه شده و حالت و چگونگی

اسم یا شی را نسبت به شی یا اسم همنوعش بیان میکند. مانند: ما در زبان فارسی میگوییم که «سفیدتر، خوردرتر درازتر، زیباترین، خوبترین و ...» یعنی پسوند های «-تر، -ترین» در زبان قزاقی بنام درجه تفضیلی صفت یا **Сын есімнің шырайлары** یاد میشود. که این درجه های صفت به سه گروه گروپ تقسیم میشود:

انواع درجه صفت	پسوند ها (ژورناق ها)	مثال ها
I. Жай шырай صفت ساده	پسوند ندارد	Әдемі, жақсы, ақ, көк
II. Салыстырмалы шырай «صفت تر» در این صفت پسوند «-تر» اسم یا شی را با دیگر اسم یا شی همنوعش مقایسه میکند.	-рақ/-рек, -ырақ/-ірек -лау/-леу, -дау/-деу, -тау/-теу -кыл, -ғыл, -ғылт, -ғылым, -қылтым -шыл / -шіл, -шылтым / -шілтім, -ілдір, -ақ, -қай, -ғыш	Жақсырақ, ағырақ, көгірек, жақсылау, ақтау, көктеу Қышкыл, бозғыл, сұрғылт, сұрғылым, ашқылтым, көкшіл, көкшілтім, ақшыл, ақшылтым, көкшілтім, бозаң, қартаң, сарғыш, сұрқай және т.б.
III. Күшейтпелі шырай «صفت ترین» در این صفت پسوند «-ترین» اسم یا شی را با چندین اسم یا شی همنوعش مقایسه میکند.	I. күшейткіш буын арқылы II. өте, тым, аса, бек, тіпті, нағыз, ең, нақ	Жап-жақсы, әп-әдемі, өте әдемі, тым жақсы, аса биік, тіпті жақын және т.б.

موصوف و صفت:

ترکیب موصوف و صفت به شکل (اسم + صفت) است که مانند زبان انگلیسی میباشد. یعنی ابتدا صفت میآید و بعد اسم بدون هیچگونه پسوند اضافی میآید. مانند:

Әдемі ат	اسم زیبا	Ақ сарай	قصر سفید
Жас еркек	مرد جوان	Үлкен машина	ماشین بزرگ

سوم ؛ عدد Сан есім

عدد به کلمه ای گفته می شود که برای شمارش یا ترتیب و یا تقسیم افراد یا اشیاء بکار می رود. کلمه ای که عدد برای آن آورده می شود، معدود نامیده میشود. مانند: دو کودک ز پشت کس دیگرند = نه از پشت شاهند و زین مادرند. دو عدد و کودک معدود آن می باشد.

در زبان قزاقی اسم عدد Сан есім به سوال های چند؟ (қанша?) ، چند دانه؟ (неше?) ، چندمی؟ (нешінші?) ، چندتا؟ (нешеу?) و چندمی (нешеден?) جواب میدهد. در زبان قزاقی عدد Сан есім به شش گروپ تقسیم شده که طور ذیل تشریح داده میشود.

انواع اسم	معنی در فارسی	سوال ها	مثال ها
I. Есептік	اعداد اصلی: اعداد حسابی	неше? Қанша?	Бес, отыз бес, он т.б. پنج، سی و پنج، ده و غیره
II. Реттік	اعداد ترتیبی: عدد ترتیبی یا وصفی آن است که برای ترتیب معدود بکار برده می شود.	нешінші? -ншы/-нші, -ыншы / -інші	Екінші, оныншы, алтыншы т.б. دوم، دهم، ششم و غیره
III. Жинақ- тық	اعداد صرفی: (در فارسی نیست) اما مفهوم چند (دانه) را میرساند.	нешеу? -ау / -еу این پسوند ها از عدد اول تا عدد هفتم قابل استفاده است.	біреу, төртеу, алтау жетеу. یکدانه (یکی)، چهارتا، شش تا و هفت تا.
IV. Топтау	اعداد جمعی: تعداد گروه و جمع شی و اسم را نشان میدهد. (معادل فارسی ندارد).	нешеден? -нан/-нен, -дан/ -ден, -тан/тен	үштен, төрттен, он-оннан т.б. از سه، از چهار، از ده و غیره

<p>V. Бөлшектік</p>	<p>اعداد كسرى: عدد كسرى آنست كه قسمتى از عدد اصلى را بيان مى كند.</p>	<p>پسوند ندارد 2,5 = екі жарым 1,2 = бір бүтін оннан екі</p>	<p>2,5 = екі жарым دو نيم (2.5) 1,2 = бір бүтін оннан екі т.б. یک اعشاریه دو. ذاتا مثال های دیگر هم وجود دارد.</p>
<p>VI. Бөлшектік</p>	<p>اعداد تخمینی: تخمین در اعداد را نشان میدهد.</p>	<p>1) -даған/-деген, -таған/-теген, -дай/-дей, -тай/ -тей 2) Сан + көптік жалғау + септік жалғау 3) Екі түрлі сан- ның қосарлануы 4) Сан мен жуық, шакты, тарта т.б.</p>	<p>1) ондаған, елудей т.б. در حدود ده، در حدود پنجاه تایی و غیره 2) елулерге, отыздарда т.б. به پنجاه یی، در سی ها و غیره 3) екі-үш, 10-15 т.б. دو - سه، ده - پانزده و غیره 4) онға жуық т.б.</p>

نوت: اعداد جمعى و تخمینی در زبان فارسى كاملا با زبان قزاقى همخوانى ندارند و نویسنده هم تخمیننا این ها را برای راهنمایى کردن ترجمه کرده است. یعنی اگر اشتباه وجود داشته باشد، معذرت نویسنده را پذیرا باشید.

اعداد اصلی:

1 бір	11 он бір	21 жиырма бір	100 жүз
2 екі	12 он екі	22 жиырма екі	101 жүз бір
3 үш	13 он үш	30 отыз	200 екі жүз
4 төрт	14 он төрт	31 отыз бір	300 үш жүз
5 бес	15 он бес	40 қырық	400 төрт жүз
6 алты	16 он алты	50 елу	500 бес жүз
7 жеті	17 он жеті	60 алпыс	600 алты жүз
8 сегіз	18 он сегіз	70 жетпіс	700 жеті жүз
9 тоғыз	19 он тоғыз	80 сексен	800 сегіз жүз
10 он	20 жиырма	90 тоқсан	900 тоғыз жүз

1000	Мың
100000	жүз мың
1000000	миллион

مثال:

78	Жетпіс сегіз
249	Екі жүз қырық тоғыз
1236	Мың екі жүз отыз алты
338916	Үш жүз отыз сегіз мың тоғыз жүз он алты

شماره های تلفن:

707 404 31 52	Жеті жүз жеті, төрт жүз төрт, отыз бір, елу екі
775 600 15 41	Жеті жүз жетпіс бес, алты жүз, он бес, қырық бір
702 269 51 52	Жеті жүз екі, екі жүз алпыс тоғыз, елу бір, елу екі

اگر عددی همراه با اسم بیاید اسم مانند زبان انگلیسی جمع بسته نمیشود. مانند:

Екі машина	دو ماشین
Төрт бала	چهار بچه
Он бір тауық	یازده مرغ

اعداد ترتیبی:

اعداد ترتیبی با پسوند های (-نشی/-نшы, -інші/-ыншы) ساخته میشوند. مانند:

اعداد ترتیبی:	معادل فارسی
бірінші	اول
екінші	دوم
үшінші	سوم
төртінші	چهارم
бесінші	پنجم
алтыншы	ششم
жетінші	هفتم
сегізінші	هشتم
тоғызыншы	نهم

оныншы он бірінші он екінші жиыrmасыншы жүзінші	دهم يازدهم دوازدهم بیستم صدم
---	--

چهارم : ضمیر اسمی

ضمیر کلمه ایست که بجای اسم می نشیند تا نیازی به تکرار اسم نباشد. مثال: یک نفر نیست که از مهتر **من** بپرسد به چه دلیل تصور می کند **ما** بی اطلاع و بی شعور خلق شده ایم و به کدام حق هر وقت به یک نفر انسان می خواهند نسبت احمق بدهند او را به **ما** تشبیه می کنند. در این مثال به کلماتی مانند **ما** و **من** ضمیر گفته می شود و به اسمی که ضمیر به جای آن قرار گرفته است **مرجع ضمیر** گفته می شود.

ضمیر در زبان قزاقی به جای اسم، صفت و عدد استفاده میشود. ضمیر مثل اسم، صفت و عدد به سه بخش تقسیم شده که هر بخش آن به بخش های مختلف تقسیم میشوند. مانند:

انواع ضمیر		مثال ها
I. Тұлғасына қарай نظر به شکل گیری	I. Негізгі (اصلی) ضمیر های که به خودی خود ضمیر اند.	Мен (من), сен (تو), не (چه), кім (کی)
	II. Туынды (فرعی) ضمیر های که با پسوند ژورناق ساخته شده اند.	Біреу (یکی), мынау (این), қандай (چه قسم), барлық (همه)
II. Құрамына қарай نظر ترکیب	I. Дара (ساده) ضمیر ساده یک کلمه و بدون جزء است.	Ол (او), анау (آن), сонау (چند), қанша (آن)

	<p>II. Күрдәлі</p> <p>(بیچیده) ضمیر های که از دو یا سه جز ساخته اند.</p>	<p>Бірнеше (چند تا), кейбіреу (تعدادی), әркім (هر کس)</p>
<p>III. Мағынасына қарай نظر به معنی</p>	<p>I. Жіктеу</p> <p>(شخصی - فاعلی) آن است که بر گوینده و شنونده و کسی که از او سخن به میان است، دلالت نماید.</p>	<p>Мен (من), сен (تو), сіз (ما), ол (او), біз (شما), сендер (شما), сіздер (شما), олар (آنها)</p>
	<p>II. Сілтеу</p> <p>(اشاری) کسی یا چیزی را بوسیله این ضمائر نشان میدهند.</p>	<p>Бұл (آن), сол (این), ол (او), мына (این), мынау (این), осына (این), міне (-), әні (-), әне (-), сона (-), сонау (-), анау (آن)</p>
	<p>III. Сұрау</p> <p>(سوالی) به استفسامات سوالی ضمیر اشاری گفته میشود.</p>	<p>Кім? (کی?), не? (چه?), неше? (چند?), қай? (چی چه), қандай? (کدام?), (چه طور?), қалай? (قسم?), қайда? (کجا?), нешеу? (چندتا?), нешінші? (چندمی?)</p>
	<p>IV. Өздік</p> <p>(خودی) صرف کلمه «Өз - خود» را در اشخاص ضمیر خودی گویند.</p>	<p>өз (خودم), өзiң (خودت), өзiмiз (خودش), өз (خود), өздерiң (خود شما), өздерiңiз (خود شما), өздерi (خود آنها)</p>
	<p>V. Белгісіздік</p> <p>(مبهم) ضمائر مبهم هستند که کسی یا چیزی را به ابهام بیان میکنند.</p>	<p>a) бір (یک), біреу (یکی), бірдеңе (-), бірнеше (یک - یکی), біреу-міреу (-), (چندتا), кейбір (بعضی), (مکی), қайбір (-), қайсыбір (تعدادی).</p> <p>b) әркім (هر کس), әрне (-), әрқайсы (-), әрдайым (-), әрқашан (هر زمان)</p> <p>c) әлдекім (-), әрнеше (هر -), әрқалай (-), (کدام), әлдеқашан (-), алдақашан (-).</p>

	VI. Болымсыздық (Negative) ضمير منفى به جاى اسم، صفت و عدد استفاده ميشود.	еш (هیچ), ешкім (هیچکس), ешбір (هیچ یک), ешқашан (هیچوقت), ешқайда (-), ештеме (-), дөнеме (-), ешқандай (-), түк (-).
	VII. Жалпылау (کلی - عمومی) این ضمير کلیات را بیان میکنند.	бәрі (همه), бүкіл (- همه), барлық (همه), күллі (کلی), бүтін (همه), барша (تمام), түгел (همه کس), бар (همه), бүкіл (همه).

ضمير فاعلى: ضمير كلمه ايست كه جاگزين اسم ميشود. ضمير فاعلى در زبان قزاقى عبارتند از:

Мен	من	Біз	ما
Сен	تو	Сендер	شما (خوردسال ها)
Сіз	شما (مفرد)	Сіздер	شما (بزرگ سال ها)
Ол	او	Олар	آن ها

صرف ضمير فاعلى در حالت اسم:

A.c	I.c	B.c	T.c	J.c	III.c	K.c
Мен	менің	маған	мені	менде	менен	менімен
Сен	сенің	саған	сені	сенде	сенен	сенімен
Сіз	сіздің	сізге	сізді	сізде	сізден	сізбен
Ол	оның	оған	оны	онда	онан	онымен
Біз	біздің	бізге	бізді	бізде	бізден	бізбен
Сендер	сендердің	сендерге	сендерді	сендерде	сендерден	сендермен
Сіздер	сіздердің	сіздерге	сіздерді	сіздерде	сіздерден	сіздермен
Олар	олардың	оларға	оларды	оларда	олардан	олармен

صرف تعدادى از ضمير در حالت اسم:

A.c	I.c	B.c	T.c	J.c	III.c	K.c
Бұл	бұның	бұған	бұны	бұнда	бұдан	бұнымен
Өз	өзінің	өзіне	өзін	өзінде	өзінен	өзімен
Осы	осының	осыған	осыны	осында	осыдан	осымен

Етістік فعل

فعل Етістік - کلمه ایست که انجام کاری یا وقوع اتفاقی را مشخص میکند. فعل در زبان قزاقی به چهار دسته ذیل: فعل نظر به شکل گیری، فعل نظر به ترکیب، فعل نظر به معنی و فعل نظر به حالت **positive** و **negative** تقسیم میشوند. که هر کدام اینها به نوبه خود به شاخه های دیگر تقسیم شده که در جدول زیر نشان داده میشود. قبل از تشریح انواع فعل به چند نمونه از فعل ها در زبان قزاقی توجه نمایید:

مصدر		حالت نوشتاری فعل	
Кету	(رفتن)	Ке	(رفتن)
Келу	(آمدن)	Кел	(آمدن)
Көру	(نگاه کردن)	Көр	(نگاه کردن)
Ашу	(باز کردن)	Аш	(باز کردن)
Жабу	(بستن)	Жап	(بستن)
Айту	(گفتن)	Айт	(گفتن)
Ішу	(نوشیدن)	Іш	(نوشیدن)

مصدر فعل و حالت مثبت و منفی فعل هر کدام جداگانه تشریح داده خواهد شد. اما قبل از همه به انواع فعل در زبان قزاقی توجه نمایید.

انواع فعل:

انواع فعل		مثال ها
I. Түлгасына қарай نظر به شکل گیری	I. Негізгі етістік (اصلی) فعل های که بدون هیچ پسوندی تشکیل شده و به انجام کاری دلالت می کنند.	кел (آمدن) кет (رفتن) жаз (نوشتن) және т.б.
	II. Туынды етістік (فرعی) فعل های که با پسوند ژورناق ساخته شده اند و انجام کاری را نشان میدهند.	Ой-ла (فکر کردن) есеп-те (حساب کردن) сан-а (شمردن) және т.б.

II. Құрамына қарай نظر به ترکیب	I. Дара етістік (ساده) آنست که یک کلمه و بدون جزء باشد.	баста (-) کес (قطع کردن) аяқта (تمام کردن) тара (شانه کردن) және т.б.
	II. Күрделі етістік (پیچیده - مرکب) دارای دو جزء یا بخش است. که اول فعل اصلی و دومی فعل کمکی حساب میشود.	Келе жатыр (در حال آمدن) бара жатыр (در حال رفتن) жазып отыр (در حال نوشتن) және т.б.
III. Мағынасына қарай نظر به معنی	I. Салт етістік (-) فعل هایی که بدون حالت مفعولی (را) بر انجام کاری دلالت میکنند.	Үйге кел (به خانها آمدن) Үйден шық (از خانه خارج شدن) Үйде отыр (در خانه نشستن) Үймен хабарлас (با خانه صحبت کردن) және т.б.
	II. Сабакты етістік (-) فعل هایی که همراه حالت مفعولی (را) بر انجام کاری دلالت میکنند.	Хатты оқы (نامه را خواندن) Ақшаны сана (پول را حساب کردن) Сенжиде (سنجیده) Есепті шеш (تصمیم گرفتن) Шашыңды тара (موها را شانه کردن) және т.б.
IV. Ис-әрекеттің жүзеге асу-аспауына қарай نظر به حالت positive و فعل negative	I. Болымды етістік (positive) به فعل های positive فعل های Болымды етістік گویند. یعنی این فعل ها معین هستند.	кел (آمدن - بیا) санады (حساب کرده) жаздыр (مینویسد) ((استمراری)) өшірген (پاک کرده) және т.б.
	II. Болымсыз етістік (negative) به فعل های negative فعل های Болымсыз етістік گویند. به فعل های negative در زبان قزاقی با پسوند	санамады (شمار نکرده) жаздырма (نمینویسند) өшірмеген (پاک نکرده) өшірмеген жоқ (پاکنکرده) өшірмеген емес (پاکنکرده) және т.б.

	های ژورناق - ма/-ме па/-пе - ба/-бе و با ترکیب жок, емес ساخته میشوند. و چه طوری این پسوند ها درست انتخاب میشوند، به بخش ترکیب سوالی مراجعه شود.
--	---

فعل مصدر **Тұйық етістік** :

مصدر: علامت مصدر در زبان فارسی «دن» و «تن» است. مانند: نوشتن، خوردن، داشتن، شنیدن و ... . اما علامت مصدر فعل در زبان قزاقی **y** است یعنی حرف **y** در آخر افعال نشان دهنده مصدر فعل میباشد. طوریکه در قانون هم صدایی هم ذکر گردید، حرف **y** هم در جمله حروف خشن است و هم در جمله حروف نرم برای همین در مصدر فعل هم در افعال که از حروف خشن ساخته شده اند، استفاده میشود و هم در افعال که از حروف نرم تشکیل شده است استفاده میشود.
مانند:

Кету	رفتن
Келу	آمدن
Көру	نگاه کردن
Ашу	باز کردن
Жабу	بستن
Айту	گفتن
Ішу	نوشتن

اگر از مصدر فعل پسوند **y** را حذف کنیم فعل امر برای شخص دوم مفرد (تو) بدست میآید و اگر پسوند های **ма/-ме, ба/-бе, па/-пе** را به فعل ها علاوه نماییم حالت منفی (حالت نیگاتیفی فعل) به دست میآید.

قانون املائی مصدر **Тұйық етістіктің емлесі** :

اگر حرف آخر فعل به حروف «и,й,к,қ,п,ы,і» ختم شده باشد، پسوند مصدر فعل «y» چنین تغییر میکند.

п+у = бу ы+у = у йы+у = ю й+у = ю	Жап+у = жабу Оқы+у = оқу Байы+у = баю Жай+у = жаю	к+у = ғу к+у = ғу і+у = у йі+у = ю и+у = ю	Төк+у = төгу Жақ+у = жағу Жекі+у = жеку Кейі+у = кею Жи+у = жию
--	--	--	---

Есімше   صفت فعلی

صفت فعلی؛ آنست که بر کننده کاری یا دارنده حالتی دلالت نماید و رابطه بین فاعل و مفعول را بیان میکند. مانند: دانا- بیننده- ستمگر- سوزان- راننده- دوان. صفت فعلی در زبان قزاقی همان صفت فاعلی در زبان فارسی است.

پسوند (ژورناق) های صفت فعلی Есімше در زبان قزاقی به چهار قسمت تقسیم میشوند:

شماره	پسوند ها (ژورناق ها)	مثال
1	-ған/-ген, -қан/-кен	алған, келген, кеткен
2	-ар/-ер/-р, -с	барар, жүрер, оқыр, оқымас
3	-атын/-етін, -йтын/-йтін	алатын, өретін, санайтын, сөйлейтін
4	-мақ/-мек, -пақ/-пек, -бақ/-бек	алмақ, келмек, жазбақ, жүзбек, кетпек

نوع positive و negative صفت فعلی Есімше :

I. Болымды есімше (positive) -	алған, барар, алатын, бармақ
II. Болымсыз есімше (negative) -	алған жоқ, бармас, алмайтын, бармақ емес

Есімшенің жіктелуі (жекеше түрі):

شخصی سازی در صفت فعلی:

Жекеше түрі	I	барғанмын	баратынмын	барармын	Бармақпын
	II	барғансың барғансыз	баратынсың баратынсыз	барарсың барарсыз	Бармақсың бармақсыз
	III	барған	баратын	барар	Бармақ

Есімшенің тәуелденуі (жекеше түрі):

ملكى سازى صفت فعلى:

I	менің	баратыным	айтарым	барғаным
II	сенің сіздің	баратының баратыныңыз	айтарың айтарыңыз	барғаның барғаныңыз
III	оның	баратыны	айтары	барғаны

Есімшенің септелуі:

حالت در صفت فعلى:

Атау	барған	баратын	барар	Бармас
Ілік	барғанның	баратынның	барардың	Бармастың
Барыс	барғанға	баратынға	барарға	Бармасқа
Табыс	барғанды	баратынды	барарды	Бармасты
Жатыс	барғанда	баратында	барарда	Бармаста
Шығыс	барғаннан	баратыннан	барардан	Бармастан
Көмектес	барғанмен	баратынмен	-	-

نوت: در صورت هرگونه کم و کاستى معذرت نویسنده را بپذیرید.

Көсемше қид فعلى

қид حالت و چگونگی: که کیفیت و حالت انجام فعل را بوسیله فاعل بیان می کند مانند: آهسته- آسان- دشوار- دشخوار- آشکار- پنهان- گران- ارزان- خندان- گریان- سواره- پیاده- ایستاده- نشسته ... پسوند (ژورناق) های قید فعلی **Көсемше** در زبان قزاقی به سه قسمت تقسیم میشوند:

شماره	پسوند ها (ژورناق) ها	مثال
1	-a, -e, -й	Барады, келеді, санайды т.б.
2	-ып, -іп, -п	Шығып, езіп, санап т.б.
3	-ғалы/-гелі, -қалы/-келі	Алғалы, бергелі, барғалы, кеткелі т.б.

نوع positive و negative قید فعلی كөсемше :

I. **Болымды көсемше** барады, келеді, барып, келіп, (positive) - алғалы, келгелі

II. **Болымсыз көсемше** бармайды, келмейді, бармай, (negative) - келмей, алмағалы, келмегелі

پسوند خودی سازی در قید فعلی :

Ж. түрі	I	барамын	келемін	санаймын
	II	барасың барасыз	келесің келесіз	санайсың санайсыз
	III	барады	келеді	санайды
К. түрі	I	барамыз	келеміз	санаймыз
	II	барасындар барасыздар	келесіндер келесіздер	санайсындар санайсыздар
	III	барады	келеді	санайды

اقسام فعل از نظر زمان Етістіктің шақтары

زمان، وقت انجام فعل را نشان میدهد. مانند: من دیروز در بازار رفتم. احمد حالا سخنرانی میکند. بهزاد فردا مکتب میرود.

زمان در زبان قزاقی به سه بخش، گذشته، حال و آینده تقسیم میشود که باز هر بخش به نوبه خود به بخش های مختلف تقسیم میشوند.

انواع فعل از نظر زمان:

اقسام فعل از نظر زمان Етістіктің шақтары	زمان گذشته Өткен жақ	I. Жедел өткен шақ
		II. Бұрынғы өткен шақ
		III. Ауыспалы өткен шақ
	زمان حال Осы жақ	I. Нақ осы шақ
		II. Ауыспалы осы шақ
	زمان آینده Келер жақ	I. Болжалды келер шақ
		II. Мақсатты келер шақ
		III. Ауыспалы келер шақ

اول: زمان حال

Осы шақ

زمان حال، انجام دادن کار یا بیان حالتی را توسط کس یا چیزی در زمان حال بیان می کند. و زمان حال در زبان قزاقی به دو بخش، زمان حال کامل **Осы шақ** و زمان حال متغیر (ساده) **Ауыспалы осы шақ** تقسیم میشود.

1.1. زمان حال کامل (واضح) **Нақ осы шақ** :

مضارع اخباری (در زبان فارسی) کار را بصورت خبر قطع و یقین بیان می کند. معمولا با مضارع اخباری در زبان فارسی "می" آورده می شود. مثال: من میروم. احمد از بازار میآید.

زمان حال کامل **Нақ осы шақ** در زبان قزاقی با ترکیب های «**жүр, отыр, тұр, жатыр**» با فعل و پسوند های خودی **жіктік жалғау** ساخته میشود. مانند: **жүрмін, отырсың, тұрсыз, жатырмын** و غیره .

زمان حال کامل **Нақ осы шақ** به نوبه خود به دو بخش ذیل تقسیم میشود :

زمان حال کامل Нақ осы шақ	
I. Жалаң нақ осы шақ زمان حال کامل واحد	II. Күрделі нақ осы шақ زمان حال کامل مرکب
қалып етістігі + жіктік жалғау	көсемше / қалып етістігі + жіктік ж.
Мен жүрмін. من میروم . Мен отырмын. من نشسته ام . Мен тұрмын. من ایستاده ام . Мен жатырмын. من خوابیده ام .	Мен келе жатырмын. من میآیم (همین حالا در حال آمدن هستم) . Мен келіп отырмын. من میآیم . Мен келіп тұрмын. من میآیم . Мен келе жатырмын. من میآیم .

1.2. **Ауыспалы осы шақ** **زمان حال ساده** :

زمان حال متغیر **Ауыспалы осы шақ** را در زبان فارسی زمان حال ساده گویند. یعنی عملی که هر روز

به صورت دوامدار انجام میشود را نشان میدهد.
 فرمول زمان حال ساده در زبان قزاقی $(-a, -e, -)$ $Etis\ tik +$ $ж\ iktik\ jal\ g\ au$ + $(-й)$ میباشد. یعنی فعل + پسوند های قید فعلی (نوع اول) + پسوند های خودی .مانند:
 аламын – Мен әр күн дүкеннен нан аламын. (می گیرم)
 келемін – Мен күнде сабаққа келемін. (می آیم)
 жеймін – Мен әр күн сағат 13.00-те түскі тамақ жеймін. (می خورم)

دوم: زمان گذشته (ماضي)

Өткен шақ

فعل گذشته (ماضي) өткен шақ روی دادن کار یا پیش آمدن حالتی را در زمان گذشته بیان می کند.
 مثال: پدرم دیروز آلماتا رفت. مادرم دیروز آشپزی نکرد. بهزاد در خانه نشسته بود.
 فعل گذشته (ماضي) өткен шақ در زبان قزاقی به سه بخش زمان گذشته معین **Жедел өткен шақ** زمان گذشته بعید (دور) **Бұрынғы өткен шақ** زمان گذشته (ماضي) مطلق یا ساده **Ауыспалы өткен шақ** تقسیم میشود.

1. زمان گذشته معین **Жедел өткен шақ**:

زمان گذشته معین **Жедел өткен шақ** - آنست که کار یا حالتی که در زمان گذشته به صورت معین رخ داده است را بیان می کند (یعنی شخص خود شاهد و یا تماشاگر آن بوده است). این زمان در زبان قزاقی با پسوند های $(-ды/-ді, -ты/-ті)$ ساخته میشود. برای مثال به جدول زیر نگاه نمایید:

Жедел өткен шақ معین گذشته
$Etis\ tik + (-ды/-ді, -ты/-ті)$ $ж\ iktik\ jal\ g\ au$ (فرمول)
бардым – мен кеше базарға бардым. رفتم – من دیروز بازار رفتم.
келдің – Сен кеше театрға келдің, мен сені көрдім. آمدی – تو دیروز به تياتر آمدی، من ترا دیدم.
айттық – Біз кеше не айттық, білдің бе? گفتیم – ما دیروز چه گفتیم، فهمیدی؟

2. **زمان گذشته بعید (دور) بۇرىنғы өткен шақ :**

زمان گذشته بعید (دور) بۇرىنғы өткен шақ انجام کار را در گذشته بعید نشان میدهد یعنی زمان انجام این فعل، با حال فاصله زیاد دارد. مانند: گفتم - دیدمش - پرسید - سوختند.

در زبان قزاقی زمان گذشته بعید (دور) **بۇرىنғы өткен шақ** با پسوند های (-ған/-ген, -қан/-кен, -ып, -іп, -п) ساخته میشوند. برای مثال به جدول زیر نگاه کنید:

زمان گذشته بعید (دور) بۇرىنғы өткен шақ
(فرمول) $Етістік + (-ған/-ген, -қан/-кен, -ып, -іп, -п) + жіктік жалғау$
<p>барғанмын – мен Астанаға барғанмын.   رفته ام - من آستانه رفته ام. Мен кеше сабаққа барғанмын.   من دیروز به درس رفته ام. барыппын – мен барыппын   رفته ام - من رفته ام. Мен сабаққа барыппын.   من به درس رفته ام.</p>

3. **زمان گذشته استمراری Ауыспалы өткен шақ :**

زمان گذشته ساده Ауыспалы өткен шақ نشان دهنده فعلی که در گذشته بطور مستمر یا ادامه دار انجام می شده است، می باشد. مانند: من هر روز به درس رفتنی بودم (هر روز میرفتم اما حالا نمیروم). در زبان قزاقی این زمان با پسوند های (-атын/-етін, -) (йтын/-йтін) ساخته میشود. برای مثال به جدول زیر توجه نمایید:

زمان گذشته استمراری Ауыспалы өткен шақ
(فرمول) $Етістік + (-атын/-етін, -йтын/-йтін) + жіктік жалғау$
<p>Күнде сабаққа баратынмын.   هر روز به درس رفتنی بودم. Мен күнде сағат 9.00-да жұмысқа келетінмін.   من هر روز ساعت 9.00 به کار آمدنی بودم. Мен күнде сағат 9.00-да жұмысқа келетінмін.   من هر روز ساعت 9.00 به کار آمدنی بودم.</p>

Сен жүретіңсің.
 تو روندە بودی.
 Сіз ойлайтынсыз.
 شما فکر می کردید.

دوم: زمان آینده (مستقبل) Келер шақ

زمان آینده (مستقبل) келер шақ بیان کننده ی عمل یا حالتی است که در زمان آینده قرار است انجام گیرد. مانند: من فردا به درس میروم. بهزاد سال آینده به مکتب خواهد رفت.

در زبان قزاقی زمان آینده (مستقبل) келер шақ به سه بخش، زمان آینده تقریبی Болжалды келер шақ ، زمان آینده عزمی (مقصودی) Мақсатты келер шақ و زمان آینده ساده (استمراری) Ауыспалы келер шақ تقسیم میشود.

1. زمان آینده تقریبی : Болжалды келер шақ

در زبان قزاقی زمان آینده تقریبی Болжалды келер шақ با پسوند های (-ар, -ер, -р) ساخته میشوند. برای مثال به جدول زیر نگاه کنید:

زمان آینده تقریبی келер шақ Болжалды
Етістік + (-ар, -ер, -р) + жіктік жалғау (فرمول)
мен барармын. من خواهم رفت. Сен жүресің. تو خواهی رفت. Біз төлерміз. ما پرداخت خواهیم کرد.

2. زمان آینده عزمی (مقصودی)

: Мақсатты келер шақ

زمان آینده عزمی (مقصودی) Мақсатты келер шақ نشان دهنده زمان فعل در آینده با عزم و مقصد قبلی است. در زبان فارسی این با ترکیب پیشوند «خواستن» و صرف آن در اشخاص، زمان آینده عزمی (مقصودی) Мақсатты келер шақ ساخته میشود.

زمان آینده عزمی (مقصودی) Мақсатты келер шақ با پسوند های (-мақ/-мек, -бақ/-бек, -пақ/-пек) ساخته میشود. برای مثال به جدول زیر توجه نمایید:

زمان آینده عزمی (مقصودی) Мақсатты келер шақ
Етістік + (-мақ/-мек, -бақ/-бек, -пақ/-пек) + жіктік жалғау (فرمول)
<p>Мен бармақпын.   من می خواهم بروم .   Сен жүзбексін.   تو می خواهی شنا نمایی.   Ол айтпақ.   شما می خواهید بگویید.</p>

3. زمان آینده ساده - استمراری

: Ауыспалы келер шақ

زمان آینده ساده (استمراری) Ауыспалы келер шақ نشان دهنده زمان فعل به صورت استمرار و دوامدار است. یعنی من یک عمل را می خواهم انجام میدهم و این عمل به صورت مداوم جریان خواهد داشت. گاهی این حالت زمان فعل آینده را « زمان حال ساده » نیز گویند، چون به طور دایمی مورد استفاده عموم است.

زمان حال ساده - استمراری Ауыспалы келер шақ با پسوند های (-а, -е, -й) مثل زبان حال ساده ساخته میشود. و این زمان از پرکاربردترین زمانها در زبان قزاقی است. مثال:

زمان آینده ساده - استمراری Ауыспалы келер шақ
Етістік + (-а, -е, -й) + жіктік жалғау (فرمول)
Мен ертең барамын.

من فردا میروم .
 Сен 2 сағаттан кейін жүзесің бе?
 تو، دو ساعت بعد شنا میکنی؟
 Олар ертең ойнайды.
 آن ها فردا بازی میکنند.

Етістіктің райлары және فعل

وجوه فعل از نظر طرز بیان گوینده به چهار بخش،
 وجه شرطی **Шартты рай** ، وجه تمنایی (خواهشی) **Қалау** :
рай ، وجه امری **Бұйрық рай** و وجه اخباری **Ашық рай**
 تقسیم میشود که هر کدام جدا جدا طور ذیل
 تشریح داده خواهد شد.

اول، وجه شرطی **Шартты рай** :

وجه شرطی: وجه شرطی آنست که انجام کاری را
 مشروط برانجام شدن کاری دیگر نماید: اگر درس
 بخوانی موفق خواهی شد.

وجه شرطی **Шартты рай** در فارسی کلمه «اگر» می باشد
 و صرف فعل هایی به صورت وجه شرطی میاید که برای
 نمونه به صرف فعل «رفتن» یعنی «بروم، بروی،
 برود، برویم، بروید و بروند» توجه نمایید. مثلا:
اگر بهزاد برود خیلی خوب خواهد بود.

در زبان قزاقی با اضافه کردن پسوند وجه شرطی -
ca/-ce در آخر افعال و اضافه کردن پسوند های ملکی
 به پسوند های وجه شرطی **-ca/-ce** جمله یا فعل را شرطی
 می سازیم یعنی برای فعل خود یک شرط را تعیین
 میکنیم.

گاهی با اضافه کردن پسوند های **-шы/-ші** بعد از
 پسوند های ملکی، شخص اول و دوم جمله را به حالت
 وجه امری خواهشانه تبدیل میکنیم. فرمول وجه شرطی
 در زبان قزاقی -

Шартты рай	وجه شرطی
(-ca/-ce + -м, -ң, -ңыз/-ңіз + (-шы/-ші))	
(-ca/-ce + -к, -ндар/-ндер, -ңыздар/-ңіздер + (-шы/-ші))	

مثال:

شخص		شخص حالت مفرد (ca/-ce - پسوند های ملکی)	
Жуу (شستن)			
ش. اول	Men жусам (اگر بشویم)	Men жусамшы (من باید بشویم)	ش. دوم
ش. سوم	Сен жусаң (اگر بشویی)	Сен жусаңшы (بشوی دیگه لطفاً)	
	Сіз жусаңыз (اگر بشوید)	Сіз жусаңызшы (شما بشوید دیگه)	
	Ол жуса (اگر بشوید)		
Келу (آمدن)			
ش. اول	Men келсем (اگر من بیایم)	Men келсемши (من باید بیایم)	ش. دوم
ش. دوم	Сен келсең (اگر تو بیایی)	Сен келсеңши (بیا دیگه لطفاً)	
ش. سوم	Сіз келсеңіз (اگر شما بیایید)	Сіз келсеңізши (بشویید دیگه)	
	Ол кесе (اگر او بیاید)		

شخص		شخص حالت جمع (ca/-ce - پسوند های ملکی)	
Жуу (شستن)			
ش. اول	Біз жусак (اگر ما بشویم)	Біз жусакшы (ما باید بشویم)	ش. دوم
ش. دوم	Сендер жусандар (اگر شما بشوید)	Сендер жусандаршы (شما بشوید دیگه)	
ش. سوم	Сіздер жусаныздар (اگر شما بشوید)	Сіздер жусаныздаршы (شما بشوید دیگه)	
	Олар жуса (اگر آن ها بشویند)		
Келу (آمدن)			
ش. اول	Біз келсек (اگر ما بیایم)	Біз келсекши (ما بیاییم دیگه)	ش. دوم
ش. دوم	Сендер келсеңдер (اگر شما بیایید)	Сендер келсеңдерши (شما بیایید دیگه لطفاً)	
ش. سوم	Сіздер келсеңіздер (اگر شما بیایید)	Сіздер келсеңіздерши (شما بیایید دیگه)	
	Олар келсе (اگر آن ها بیایند)		

فرم منفی وجه شرطی:

در فرم منفی وجه شرطی با اضافه کردن پسوند های **ма/-ме, ба/-бе, па/-пе** در آخر افعال، افعال را به فرم منفی وجه شرطی تبدیل میکنیم.
مانند:

Мен кір-ме-се-м.	اگر من داخل نشوم.
Сен жап-па-са-ң.	اگر تو بسته نکنی.
Ол жу-ма-са.	اگر او بشوید.
Сіз ұйықта-ма-са-ңыз .	اگر شما خواب نکنید.

دوم، وجه تمنای (خواهشی) Қалау рай:

وجه تمنایی (خواهشی) بیان کننده وقوع احتمالی و یا وقوع دلخواهی است که گوینده نیت به انجام دادن و یا به وقوع پیوستن خواسته خود را دارد، است. یعنی در کل وجه تمنایی «خواست» گوینده را بیان میکند. وجه تمنایی **Қалау рай** در فارسی صرف فعل «خواستن» است. یعنی اگر فعل «خواستن» را به «میخواهم، میخواهی، میخواهد، میخواهیم، میخواهید و میخواهند» صرف بکنیم و در جمله استفاده نماییم مشابه وجه تمنایی در زبان قزاقی است. مثلا: من **میخواهم** به مکتب بروم، یا، شما **میخواهید** به پسره کمک نمایید؟

در زبان قزاقی با اضافه کردن پسوند وجه تمنایی **ғы/-гі, қы/-кі** در آخر افعال و اضافه کردن پسوند های ملکی به پسوند های وجه شرطی **ғы/-гі, қы/-кі** جمله یا فعل را تمنایی میسازیم. اما اگر فاعل ما شخص اول، دوم و یا سوم جمع (ما، شما و آن ها) باشد میتوانیم با پسوند های جمع **ла/-лер, дар/-дер, тар/-тер** بعد از پسوند های **ғы/-гі, қы/-кі** فعل را برای اشخاص جمع صرف نماییم.
فرمول وجه تمنایی در زبان قزاقی طور ذیل است -

وجه تمنایی (خواهشی) Қалау рай
(-ғы/-гі, -қы/-кі + (-ы)м/-(і)м, -(ы)ң/-(і)ң, -(ы)ңыз/-(і)ңіз, -(ы)мыз/-(і)міз, сы/-сі)

مثال:

وجه تمنای در زبان قزاقی	ترجمه به فارسی	زمان
<p>Менің ұйықтағым келеді. Сенің жолыққың келе ме? Біздің жегіміз келмейді.</p>	<p>من میخوام خواب بکنم . تو میخواهی ملاقات بکنی؟ ما میخواهیم بخوریم (غذا بخوریم) .</p>	<p>زمان حال متعدی (انتقالی)</p>
<p>Оның танысқысы келіп тұр. Сіздің істегіңіз келіп тұр ма? Сендердің көргілерің келіп отыр ма?</p>	<p>او میخواهد آشنا شود (حالا) . شما میخواهید انجام بدهید؟ (حالا) . شما میخواهید ببینید؟ (حالا) .</p>	<p>زمان حال استمراری (ادامه)</p>
<p>Менің кеткім келді. Сіздердің күлгілеріңіз келді ме? Олардың жеңгілері келмеді.</p>	<p>من خواستم بروم . (گذشته) . شما میخواستید (خواستید) بخندید؟ (خنده شما آمده بود) . آنها می خواستند پیروز شوند .</p>	<p>زمان گذشته ساده (معین)</p>

سوم، وجه امری بұйрық рай:

وجه امری: گوینده، انجام کاریا پذیرفتن حالتی را در زمان حال یا آینده فرمان می دهد یا خواهش می کند. برخیز و مخور غم جهان گذران/خوش باش و دمی به شادمانی گذران.

این وجه در زبان قزاقی نیز نشان دادن حالت امری فعل است. به فرمول وجه امری **Бұйрық рай** در جدول ذیل توجه نمایید:

شخص	پسوندها	مثال
<p>Жеке түрі</p>	<p>I.</p>	<p>барайын, بروم кетейін, بروم ойнайын فکرکنم</p>

	II.	(жоқ) -ыңыз / -іңіз, -ңыз / -ңіз	бар, برو кет, برو ойна فكركن барыңыз, برويد кетіңіз, برويد ойнаңыз فكر كنيد
	III.	-сын/-сін	барсын, برود кетсін, برود ойнасын فكر كند
Көпше түрі	I.	-айық /-ейік, -йық /-йік	барайық, برويم кетейік, برويم ойнайық فكر كنيم
	II.	-ындар / -іңдер, -ндар / - ндер -ыңыздар/-іңіздер, - ңыздар/-ңіздер	барындар, برويد кетіндер, برويد ойнандар فكر كنيد барыңыздар, برويد кетіңіздер, برويد ойнаңыздар برويد
	III.	-сын/-сін	барсын, بروند кетсін, بروند ойнасын فكر كند

مثال:

Мен барайын! (من بروم (بايد بروم))	Біз барайық! (ما برويم (بايد برويم))
Сен бар! (تو برو.)	Сендер барындар! (شما برويد.)
Сіз барыңыз! (شما برويد.)	Сіздер барыңыздар! (شما برويد.)
Ол барсын! (او بروود.)	Олар барсын! (انها بروند.)

Мен барайын! (من بروم (بايد بروم))
Сен бар! (تو برو.)
Сіз барыңыз! (شما برويد.)
Ол барсын! (او بروود.)

چهارم، وجه اخباری : آشқырай

وجه اخباری: از وقوع کاری یا حالتی در گذشته، حال و آینده بطور قطع خبر می دهد. وجه اخباری همان زمان حال، گذشته و آینده است. پس بیشتر از این به تشریح دادن و نوشتن این مورد ضرورت احساس نمیشود. اما برای نمونه به چند مثال توجه نمایید.
مانند:

Мен келдім. (زمان گذشته) - (من رفتم)

Сен келесің. (زمان حال) - (تو میایی)

Ол келетін. (زمان آینده) - (او میخورد)

سپرده (وجه امانی) : Etic

سپرده (ضامن) که بین عمل، فاعل و مفعول رابطه ایجاد میکند و این ها را به هم وصل میکند، را وجه امانی یا سپرده Etic میگوییم. در واقع Etic همان پیشوند «می» در فعل کمکی «شدن» در زبان فارسی است، که در آخر آخر اضافه میشود و از اسم فعل میسازد. مانند: استفاده شدن - колданылу - در اینجا استفاده - колдан اسم است که با استفاده از فعل کمکی «شدن» به اسم فعل «استفاده شدن» - колданылу تبدیل شده است. و این نمونه از صفت مفعولی در زبان فارسی نیز میباشد.

صفت مفعولی؛ که به آن اسم مفعول نیز گفته می شود. آنست که برشخص یا چیزی که فعل بر آن واقع شده است دلالت نماید: زده - گفته - دست پخت- نازپرورده - خواب آلود. نشانه ی صفت مفعولی "ه" است مانند: زده - گفته - رفته - که گاه "شده" نیز به آخر اضافه می شود: زده شده - گفته شده و غیره. و اما در زبان قزاقی نه تنها بر مفعول که بر فاعل نیز دلالت میکند. وجه امانی یا سپرده Etic در زبان قزاقی به چهار بخش تقسیم میشود که طور ذیل تشریح داده میشود.

:Өздік etic .I

نوع Etic	I. Өздік etic
تعریف	Істі-орындауышының өзі істегенін білдіреді.
فرمول	Етістік+(-ын, -ін, -н)
مثال	жуын , киін شسته ، پوشیده (لباس پوشیده)

:Ырықсыз etic .II

نوع Etic	II. Ырықсыз etic
تعریف	Істің орындаушысы көрсетілмей, өздігінен жасалғандай көрінеді.
فرمول	Етістік+(-ыл, -іл, -л) اما ریشه فعل «л» باشد Етістік+(-ын, -ін, -н) Ырықсыз etic در زبان فارسی همان فعل کمکی «شدن» است.
مثال	Сабак аяқталды درس تمام شد. Үй салынып жатыр خانه ساخته شده است

:Ортақ etic .III

نوع Etic	III. Ортақ etic
-> تعریف	Істің ортақтасып істелгенін білдіреді.
-> فرمول	Етістік+(-ыс, -іс, -с)
-> مثال	жазысты, бөліскен

: Өзгелік етіс .IV

Етіс نوع	IV. Өзгелік етіс		
تعريف	Істі өзге біреу орындағанын білдіреді.		
فرمول	-дыр/-дір, -тыр/-тір, -ыр/-ір	-қыз/-кіз, -ғыз/-гіз	-т
مثال	Жаздыр	Айтқыз	оқыт

نوت: نویسنده خود این بخش را خیلی عالی نمیداند
برای همین اگر اشتباهی است معذرت نویسنده را
بپذیرید.

قید و واژه های قیدی و مسند بی فاعل (واژه های مقید):

قید Үстеу

قید کلمه ایست که چگونگی انجام یافتن فعل یا مفهوم صفتی یا معنی کلمه دیگری را به چیزی از قبیل زمان، مکان، حالت و ... مقید میسازد. وقتی می گوییم، «احمد سخنرانی کرد.» شنونده میپرسد، چگونه سخنرانی کرد؟ در جواب میگوییم: شهاب خوب سخنرانی کرد. پس کلمه خوب چگونگی انجام یافتن فعل را نشان میدهد. باز شنونده میپرسد: کی و کجا سخنرانی کرد؟ جواب میدهیم: شهاب امروز اینجا خوب سخنرانی کرد.
در زبان قزاقی قید به سه دسته تقسیم میشود:

انواع	مثال ها
I. Тұлғасына қарай نظر به شکل گیری	I. Негізгі (اصلی)
	II. Туынды (فرعی)
II. Құрамына қарай نظر به ترکیب	I. Дара (ساده)
	II. Күрделі (پیچیده)

Өрен, азар, әрі, бері, дәл, сәл

Ескіше, күздей, мұнша, жаяулап, тысқары, астырын.

Ерте, кеш, ерекше, басқаша, қыстай

a) биыл, бүгін, бірталай,

		біраз, в) бірте-бірте, анда- санда, жазы-қасы с) алдын ала, құлан таза, күні кеше
III. Мағынасына қарай نظر به معنی	I. Мезгіл (زمان) <ul style="list-style-type: none"> • Қашан? (چه وقت؟) • Қашаннан? (از چه زمان؟) 	Кеше, бүгін, ертең, қазір, ертемен, ертесіне, таңертең, түнеугүні, бүрсігүні, жаздыгүні, кыстыгүні, биыл, былтыр, анда-санда, оқта-текте, күні-түні.
	II. Мекен (مكان) <ul style="list-style-type: none"> • Қайда? (كجا؟) • Қайдан? (از كجا؟) 	Әрі, бері, жоғары, төмен, алға, артқа, ішке, іште, ішкері, ілгері, мұнда, сонда
	III. Мөлшер (اندازه و مقیاس) <ul style="list-style-type: none"> • Қанша? (چنند؟) • Қаншалық? (چندی؟) • Қаншадан? (از چنند؟) • Нешелеп? (چنند؟) 	Сонша, онша, оншалық, мұнша, мұндайлық, сондайлық, біраз, бірталай, недәуір, неғұрлым, бірін-саран, азды-көпті
	IV. Сын-бейне (ظاهر و نحوه عمل) <ul style="list-style-type: none"> • Қалай? (چه طور؟) • Қалайша? (چه طوری؟) • Қайтіп? (-) 	Әрең, әзер, дереу, жедел, шапшаң, тез, жылдам, кенет, құр, түгел, ауызша, өзгеше, осылай, көйлекшен, тікелей, бірге, зорға, аздап

واژه های قیدی
و مسندهای بی فاعل:

برای دانستن واژه های قیدی و مسندهای بی فاعل
به مثال های زیر توجه نمایید. مثال:

واژه های قیدی و مسندهای بی فاعل	معنی به فارسی	مثال
керек	ضرورت	Маған сол кітап керек еді. (من به آن کتاب نیاز داشتم)
көңілді болады	با سرور ممکن است	Қыз көңілді еді. (دختر خوشرو / باسرور بود)
тым-тырыс	آرام	Мұны істеуге болады. (این را میشه انجام داد (امکان انجام اش هست)) Бөлменің іші тым-тырыс болды. (داخل اتاق آرام بود.)
әрине	البتة	Әрине , ол қымбат. (البتة كه او قیمت است.)
екен	مصدر فعل بودن ، وجود داشتن	Онда акша көп екен. (او زیاد پول دارد.)
мүмкін	ممکن	Мүмкін олар базарда болар. (آنها ممکن بازار باشند.)
рас сияқты	واقعا مانند / ظاهرا	Рас , ол кеше келді. (واقعا، او دیروز آمده بود.)
шамасы	احتمالا ، شاید	Ол ауру сияқты. (او ظاهره مریض است.) Шамасы , олар үйде жоқ. (احتمالا آنها خانه نیستند)

پس آیند ها (postposition)

Көмекші есімдер

(аст(ы), үст(і), алд(ы), арт(ы), сырт(ы), іш(і), қас(ы), жан(ы),
арас(ы), түп/(бі), қарсы(сы))

در زبان قزاقی پس آیند ها وجود ندارد. اما به جای پس آیند ها از کلمات کمکی مثل پس آیند ها استفاده میشود. کلمات کمکی پس آیند ها در زبان قزاقی به دو نوع تقسیم میشوند.

نوع اول:

نوع اول به نوبه خود به سه بخش ذیل تقسیم میشود:
1. **همراه با پسوند های حالت اسم میایند**، یعنی بیشتر روی این پسوند ها درنگ میکنند که در این حالت اسم حالت شخص سوم را به خود میگیرد. یعنی از پسوند های حالت اسم برای شخص سوم استفاده میشود. مانند:

در زیر میز.   Орындықтың астында.

- тың – Ілік септігі
- ы – тәуелдік жалғау
- нда – жатыс септігі

2. **میتواند معنی مستقل واژگانی داشته باشد**، در این حالت اسم های کمکی جزء اصلی کلام بوده معنی مستقل خود را در جمله بیان میکنند. مانند:

در کنار خانه.   Уйдің жанында.
كف رودخانه شنى (ماسه اى) است.   Көлдiң түбі құмақ.

3. **طبق قاعده، بعد از کلمات اصلی میاید**،

در زیر میز.   Орындықтың астында.

در کنار خانه.   Уйдің жанында.

پس آیند	مثال	پس آیند	مثال
Аст(ы) زیر	Орындықтың астында. در زیر میز	қас(ы) اطراف	Қасымда کنار من
үсті(i) بالای	Үстінен از بالا	жан(ы) در نزدیک	Жанымнан өте шықты
алд(ы) پیش، مقابل	Алдында پیش روی	ара(сы) در بین	از نزد من گذشت
арт(ы) پشت سر	Үй артында پشت سر خانه	түп/б(i) در کنار	Арасында در بین
сырт(ы) بیرون	Үй сырты بیرون از خانه	қарсы(сы) در مقابل	Үйдің жанында در پهلو
іші(i) داخل	Ішіне داخل خانه	(روبروی) бой(ы) در درازا، در امتداد	Үй алдында مقابل خانه
			Субойында در امتداد
			دریاچه

نوع دوم:

نوع دوم هم به سه بخش ذیل تقسیم میشود:

1. **همرا با پسوند های حالت اسم نمایند، یعنی بیشتر روی این پسوند ها درنگ نمیکنند.**
2. **از خود معنی مستقل واژگانی ارایه نمیکند.**
3. **طبق قاعده، بعد از کلمات اصلی میاید،**

پس آیند	مثال	پس آیند	مثال
үшін زیر	Орындықтың астында. در زیر میز	қас(ы) اطراف	Қасымда کنار من
басқа بالای	Үстінен از بالا	жан(ы) در نزدیک	Жанымнан өте шықты
туралы پیش، مقابل	Алдында پیش روی	ара(сы) در بین	Арасында در بین
бері پشت سر	Үй артында پشت سر خانه	түп/б(i) در کنار	Үйдің жанында در پهلو
соң بیرون	Үй сырты بیرون از خانه	қарсы(сы) در مقابل	خانه
	Ішіне داخل خانه	(روبروی) бой(ы) در درازا، در امتداد	Үй алдында مقابل خانه
			Субойында در امتداد
			دریاچه

توجه داشته باشید که پس آیند (postposition) های соң (پس از) ، кейін (بعد از) ، бұрын (قبل از) ، бері (با/همرا) ، басқа (به غیر از) در حالت مبدا (عزیمت) یا Шығыс септік بعد از اسم قرار میگیرند. مانند:

Кездесуден соң بعد از ملاقات	Кешкеден бері با غروب / شام
Сенен кейін بعد از تو	Ахметтен басқа به غیر از احمد
Менен бұрын قبل از من	

بعضی پس آیندهای کاربردی دیگر (postpositions)

(حروف ربط (ادغام)، وند ها (particle) و حرف ندا) زبان قزاقی از نگاه ادغام (حروف ربط) یکی از غنی ترین و در عین حال دارای متفاوت ترین حروف ربط در بین زبان های منطقه میباشد. و باید به خاطر سپرد که این حروف ربط یا دو جمله ساده یا دو جمله پیچیده را با هم ادغام (ربط) میکنند.

به چند مثال از حروف ربط یا ادغام در زبان قزاقی توجه نمایید.

کلمات ادغام کننده	معنی در فارسی	مثال ها
мен бен пен да/де, та/те және	و	Алма мен алмұрт (سیب و امرود) Қыз бен жігіт (دختر و پسر) Мысық пен тышқан (پشک و موش) Мен орысша да, қазақша да сөйлеймін. من هم روسی و هم قزاقی صحبت (میکنم).

		Мен және сен (من و تو)
да/де, та/те бірақ (та) алайда дегенмен әйтсе де сөйтсе де ал, және	اما (و، گرچند، گرچه ولی، به هرحال معهدا، با وجود این)	Ахмет ақылды болды да , Ардақ ақылсыз болды. (احمد ذكى بود ولی آرداق کندهن بود) Ет көп, бірақ қымбат. (گوشت زیاد است اما قیمت) Алайда біз оған сенбедік. (به هر حال ما به او اعتماد نکردیم) Дегенмен маған бәрі бір. (به هر حال برای همه اش یکی است) Әйтсе де ол келді. (با وجود این او آمد) Сөйтсе де олар өте бақытты. (با این همه آن ها خیلی خوشبخت اند) Мен мұғаліммін, ал күйеуім – ғалым. (من معلم هستم، اما شوهرم دانشمند است)
не немесе біресе я әлде әйтпесе	یا (یا این که ، یا آنکه ، خواه)	Ертең не базарға, не дүкенге барамын. (فردا یا بازار یا دوکان میروم) Мен немесе сен. (من یا تو) Біресе жаңбыр жауады, біресе күн шығады. (یا باران میبارد یا روز خواهد برآمد) Ол келеді я мен келемін. (او میاید یا من میایم) Сені әлде түсте, әлде кешке күтеміз бе? (منتظرت در چاشت باشیم یا در شام) Үндеме, әйтпесе шатақ болады. (ساکت، وگرنه صدمه ای خواهد بود)

<p>сондықтан сол себептен сол үшін</p>	<p>بخاطريکه (پس ، بناير اين ، چنين ، همينطور)</p>	<p>Сондықтан келе алмаймын. (بخاطری که نمیتوانم بیایم) Сол себептен ол кінәлі емес. (از این خاطر / از خاطريکه او بی گناه نيست) Сол үшін мен ешнәрсе айтқан жоқпын. (پرای همین من چیزی نگفتم)</p>
<p>себебі өйткені</p>	<p>چونکه ، به دليل (به خاطريکه)</p>	<p>Ол ет сатып алады, себебі тамақ ішкісі келді. (او گوشت خرید، چونکه میخواست غذا بخورد) Мен бара алмадым, өйткені ауырып қалдым. (من خانه ماندم، چونکه مریض شده بودم)</p>
<p>егер...де егер...онда</p>	<p>اگر .... هم / همچنان</p>	<p>Егер сен бармасың, мен де бармаймын. (اگر تو نروی من هم نمیروم) (Егер) маған айтпасаң, онда мен де айтпаймын. («اگر» به من نگویی من هم نخواهم گفت)</p>

وند ها يا ادات (particle)

در زبان قزاقی ميتوانيم وند ها را به چهار گروه تقسيم نماييم .

- سوالی (ма/ме, ба/бе, па/пе и ше)
- منفی negative (емес, жоқ)
- تشدید کننده ، تقویت کننده (ғой/қой, -ақ, -ау, -ай)
- محدود کننده (ғана/қана)

وند ها	پديده آنها	مثال ها
ма/ме, ба/бе, па/пе	سوال های عمومی را تشکیل میکند	Кеше үйде болган жоксыз ба ? (دیروز خانه نبودى؟) Қазақ тілі ұнай ма ? (زبان قزاقى را دوست دارى؟) Бүгін күн суық емес пе ? (امروز هوا (سرد نيست؟)
ше	سوال های کوتاه را تشکیل میکند	Мен дүкенге барамын. Сен ше ? (من دكان ميروم. تو چه طور؟)
емес жок	جملات منفي را تشكيل ميدهد	Ол келетін емес . (او آمدنى نيست) Ақша жок . (پول نيست)
ғой/қой -ау, ау, ай	معنى خواصى ندارد اما مکمل جمله است	Мен айттым ғой . (من گفتم كه / ديگه) Құлыным-ау!
ғана/кана	معنى «فقط» را در فارسى ارايه ميکند	Ол жаңа ғана кетті. (او همين لحظه رفت.) Мен қазақ тілін ғана білемін. (من فقط زبان قزاقى بلدم)

حرف ندا :

حروف ندایی در زبان قزاقی بیان کننده حالت امری، خدمت کردن و یا وسیله برای سخن گفتن و آداب معاشرت میباشد. این حروف می توانند با احساسات نیز بیان شوند.

حروف ندایی	ترجمه فارسی	مثال ها
Алақай!	هورا! ضرورت ديگه! / متاسفانه!	Алақай , ол келе жатыр! (هورا، او آمده رايست) Өттеген-ай , көре алмадым-ау! (متاسفانه، دیده نمیتوانم!)
Өттеген-ай!		Бәрекедді , дұрыс айтасыз! (آفرين درست ميگوويد!)
Бәрекедді!	آفرين (برای تشويق کردن) اوه-خدا!	Құдай-ай , бұл не дегені! (اوه خدا، اين چيست ديگه)

Құдай-ай!	مسخره!	Масқара! (مسخره! / مسخره است!)
Масқара!	اوى واى	Ойбай, ауырттың! (اوى واى درد داره! (تو زدى بدن من درد ميکند)
Ойбай!	اما! / خوب!	Ал, тұр! (خوب، ايستاد شو!)
Ал!	كافيست! بس است!	Жә, кет! (كافيست، برو!)
Жә!	بخشيد!	Кешіріңіз, Ахмет қайда? (بخشيد، احمد کجاست?)
Кешіріңіз!	تشر!	Рақмет, Айдана! (تشر آيدانا!)
Рақмет!		

مکالمات
روز مره
در زبان قزاقی

Кездесу. Сәлемдесу

ملاقات و احوال پرسي

Сәлеметсіз бе?	سلام عليكم
Сәлем	سلام
Қайырлы таң!	صبح بخير!
Қайырлы күн!	روز بخير!
Қайырлы кеш!	شب بخير!
Келуіңізбен!	رسیدن بخير!
Қош келдіңіз!	خوش آمدید!
Біз өте қуаныштымыз!	چشم ما روشن!، ما خیلی خوشحال شدیم .
Рақмет	تشکر
Сізге көп рақмет	خیلی ممنون
Алғыс айтамын	متشکرم
Мен сізге өте ризамын	سپاسگزارم
Алғыс айтуға тұрмайды	خواهش می کنم
Мархабат етіңіз	بفرمایید
Көңіл бөлгеніңізге рақмет	از توجه تان متشکرم
Қонақ жайлылық үшін	از مهمان نوازیتان تشکر
алғысымды білдіремін	می کنم .
Сіз өте қайырымдысыз	شما خیلی مهربونید (مهربانید) .
Алғыс айтуға тұрмайды	خواه میکنم
Жаксы жеттіңіз бе?	سفرتان به خیر گذشت؟
Рақмет, өте жаксы өтті	خیلی ممنون خوش گذشت
Құрметті мырза (ханым)	آقای (خانم) محترم
Қымбатты дос	دوست عزیز
Қымбатты әріптес	همکار عزیز
Сіздің жағдайыңыз қалай?	حالتان چطوره؟
Рақмет, өте жаксы	خیلی ممنون خوب است
Сізді көптен бері көрмедім	خیلی وقته شما را ندیدم
Отбасыңыз аман ба?	حال خانواده تان چطوره؟
Рақмет, бәрі аманшылық	خیلی ممنون همه خوبند
Жұмысыңыз қалай?	کارتان چطوره ؟

Бәрі дұрыс па? Таныстыруға рұқсат етіңіз...	همه چیز خوبه اجازه بدهید ... را معرفی کنم
Мырзаны Менің күйеуімді Менің әйелімді Сізбен танысканыма қуаныштымын Мен (біз)..... Сіз .....сөйлейсіз бе?	آقاي... را همسرم را خانم را من خوشحالم که با شما آشنا شدم من (ما) از ... شما به ... صحبت می کنید؟
Ағылшын тілінде Парсы тілінде Орыс тілінде Иә, мен ... сөйлеймін	انگلسی فارسی روسی بله، من به ... صحبت می کنم
Жоқ,...мен сөйлемеймін	نخیر، من به ... حرف نمیکنم
Сіз мені түсінесіз бе?	شما حرف مرا متوجه می شوید؟
Бұны орыс тілінде қалай айтады? Бұны қалай аударуға болады? Сіз парсы тілін жақсы білесіз бе?	این را به روسی چه می گویند؟ این چطور ترجمه می شود؟ آیا شما زبان فارسی را خوب می دانید؟
Жоқ, тек аздап білемін Жоқ, білмеймін Сау болыңыз! Ертеңге дейін! кездескенше!	نه، فقط کمی بلدم نه، اصلاً بلد نیستم خدا حافظ تا فردا به امید دیدار
Қайырлы түн! Сәт сапар! кешіріңіз Ғафу етіңіз кешіріңіз, егер (мүмкін болса) Кешіккеніме кешірім сұраймын	شب بخیر سفر بخیر ببخشید معذرت می خواهم ببخشید، اگر (ممکن است) ببخشید، دیر کردم

Кешіріңіз, қателестім
 Бөгет болмадым ба?
 Жоқ, ешқандай да
 өкінішті
 Бұлай болғаны өкінішті-ақ

Мен бұл жайлы өкінемін
 Мен болған жағдайға
 өкінемін
 кешіріңізші
 Мазалағаным үшін
 кешіріңізші
 Бұл менің кінәм
 ренжімеңіз
 Мен сізді ренжіткім келмеп
 еді
 Сізге көмектесе алмаймын ба
 деп қорқамын
 Жоқ, өкінішке орай, жасай
 алмаймын
 Мен келісемін
 Мен келіспеймін
 Жақсы
 Керемет
 Иә, әрине
 Мен сізбен келісемін
 Иә, бұл солай
 Сіздікі дұрыс
 Солай деп ойлаймын
 Сөзсіз дұрыс
 Иә, мен жасай аламын
 Бұл маған ұнайды
 Жоқ, рақмет
 Уайымдамаңыз, рақмет
 Қиын болмаса жол сілтеп
 жіберіңізші...
 - университет

بیخشید، اشتباه کردم
 مزاحمتان نمی شوم
 نه، خواهش می کنم
 افسوس، حیف
 افسوس که این حادثه روی
 داد
 از این خیلی متاسفم
 از اتفاقی که افتاد
 بسیار متاسفم
 بیخشید
 بیخشید که من مزاحمتان
 شدم
 تقصیر من است
 عصبانی نشوید
 من نخواستم شما را
 ناراحت کنم
 می ترسم که نتوانم کمک
 کنم
 نه، متاسفانه، من نمی
 توانم
 من موافقم
 من موافق نیستم
 خوب
 عالی
 بله، البته
 من با شما موافقم
 بله، اینطور است
 حق با شماست
 فکر می کنم، اینطور است
 کاملاً درسته
 بله، من می توانم
 از این خوشم می آید
 نه، (نخیر) متشکرم
 تشکر نگران نباشید
 اگر زحمتتان نیست راه
 ... نشان دهید
 - دانشگاه

– базар	– بازار
– қонақүй	– هتل
– дүкен	– دوكان
Мен сіздің қызметіңізге	من در خدمت شما هستم
әзірмін	
Кішкене (азырақ) күте	كمي صبر كنيد
тұрыңыз	
Өтінемін, тездетсеңіз екен!	خواهشمندم عجله كنيد
Қайталап жіберуіңізді	خواهشا تكرر نماييد
өтінемін	
Менің өтінішім бар	من يك خواهشي دارم
Оны шақырып жіберіңізші	او را دعوت كنيد
Қайырым етіңіз,	لطفاً
оқыңыз	بخوانيد
аударыңыз	ترجمه كنيد
түсіндіріңіз	توضيح بديد
Егер қиын болмаса...	اگر زحمتتان نيست ...
көрсетіңізші	(را) نشان بدهيد
– кітапты	– كتاب را
– журналды	– مجله را
– орамалды	– روسري را
– туфлиді	– كفش را
– бас киімді	– كلاه را
– сөздікті	– فرهنگ لغات را

Жас шамасы. Отбасы

سن و خانواده

Сіздің жасыңыз қаншада?	شما چند سال داريد؟
Сіз қай жылы туылдыңыз?	كدام سال متولد شده ايد؟
Менің жасым жиырмада	من بيست سال دارم
Сіз үйленгенсіз бе?	شما زن (شوهر) داريد؟
(тұрмыстасыз ба?)	
Мен үйленгенмін	من زن (شوهر) دارم
(тұрмыстамын)	
Мен бойдақпын,	من مجردم
Сіздің аға-інілеріңіз бар ма?	شما برادر داريد؟
Сіздің әпкеңіз бар ма?	شما خواهر داريد؟

Менің екі әпкем (қарындасым) бар	من دو خواهر دارم
– үш ағам (інім)	- (سه تا برادر)
Сіздің балаларыңыз бар ма?	شما بچه دارید؟
Иә, менің бір балам бар	بله، من يك بچه دارم
Менің балам жоқ	من بچه ندارم
Ұлыңыздың жасы нешеде?	پسرتان چند سال دارد؟
Ол он екі жаста	او هفت ساله است
Қызыңыздың жасы нешеде?	دخترتان چند سال دارد؟
Ол тоғыз жаста	او پنج سال دارد
Ата	پدر بزرگ
Әже	مادر بزرگ
Әке	پدر
Ана	مادر
Әпке	عمه
Аға	عمو
Нағашы әпке	خاله
Нағашы аға	ماما
Күйеу	شوهر دختر
Жезде	داماد
Қалыңдық	عروس
Келін	زن پسر (عروس)
Ер	شوهر
Әйел	زن
Немере	نوه
Туыс	فامیل
Ағайын-туыстар	قوم و خویش

Сұрақтар سؤالها

Кім?	کی (اسم ذات)؟
Сіз кімсіз?	شما کی هستید؟
Онда кім бар?	کی آنجا است؟
Кім келді?	کی آمد؟
Кім айтады?	کی میگوید؟
Кім не дейді?	کی چی میگوید؟
Кім қазақ (орыс) тілін біледі ?	کی قزاقی (روسی) میفهمد؟

Сіз кіммен араласасыз?	شما باکی زیاد رابطه (گپ زدن) دارید؟
Не?	چی (اسم ذات)؟
Бұл не?	این چی است؟
Не болды?	چی شده؟
Не айтты?	چی گفتید؟
Сізге не қажет?	شما چی میخواهید؟
Сізге не керек еді?	به شما چی ضرورت است؟
Бұл нені білдіреді?	ای چی معنی میدهد؟
Қайда?	کجا؟
Сіз қайда оқисыз?	شما در کجا درس
Қайда барасыз?	میخوانید؟
	کجا میروید؟
Дәріхана қайда орналасқан?	دواخانه در کجا موقعیت دارد؟
Қайдан келдің?	از کجا آمدی؟
Сіз қайдан келесіз?	شما از کجا می آید؟
Мен... қайдан табымын?	کجا می توانم... پیدا کنم؟
Қашан?	چی وقت؟ چی زمان؟
Қашан кездесеміз?	چی وقت ملاقات میکنیم؟
Қашан жүресіз?	چی وقت میروید (با وسیله)؟
Қашан қолыңыз босайды?	چی وقت بیکار میشوید؟
Қашан келесіз?	چی وقت میآید (بازگشت)؟
Қазақстанға қашан келдіңіз?	به قزاقستان چی وقت آمده اید؟
Неге?	چرا؟
Автобус неге кешігіп жатыр?	اتوبوس چرا نا وقت میآید؟
Сіз неге бармайсыз?	شما چرا نمی روید؟
Неге? Не үшін?	چرا؟ برای چی؟
Қандай мақсатпен?	به کدام مقصد؟
Не үшін қолданасыз?	برای چی استفاده میکنند؟
Визаны қандай мақсатпен созбақ?	برای کدام مقصد ویزا میگیرید (تمدید کردن)؟
Қандай? Қай?	چی قسم , کدام (اسم)

Сіздің пікіріңіз қандай?	شما چی فکر میکنید؟
Мынау қандай көше?	این کدام کوچه است؟
Сіз қандай әнді ұнатасыз?	شما کدام موسیقی را دوست دارید؟
Сіздің пәтеріңіз қай қабатта?	منزل شما در کدام طبقه است؟
Сіз қай мектепке барасыз?	به کدام مکتب میروید؟
Сіз қай қатарда отырсыз?	شما در کدام قطار می نشینید؟
Қай бөлмеде тұрасың?	در کدام اتاق زندگی میکنید؟
Қалай?	چی قسم؟ چی طور؟
Жағдайыңыз қалай?	حال شما چی طور است؟
Бұл қазақша қалай аталады?	این به قزاقی چی گفته میشود؟
Сіз қалай ойлайсыз?	شما چی طور فکر میکنید؟
Сіз мұнда қалай келдіңіз?	شما به اینجا چی قسم آمدید؟
Бұл қалай болады?	چی قسم خواهد بود؟
Базарға қалай баруға болады?	چی طور میکنم که بازار بروم؟
Қанша?	چی اندازه؟ چند؟ چی قدر؟
Сіздің жасыңыз қаншада?	چند ساله هستید؟
Бұл қанша тұрады?	قیمت اش چند است؟
Алматыдан Астанаға дейін қанша жүреді?	از آلماتی تا آستانه چند ساعت راه است؟
Қанша дана?	چند دانه؟
Қанша рет?	چند دفعه؟
Сағат қанша болды?	ساعت چند است؟
Қай сағатта?	در کدام ساعت؟

Жауаптар

جوابها

Жақсы	خوب
Керемет	عالی
Иә, әрине	بله، البته
Мен келісемін	من موافقم

Мен сізбен келісемін	من با شما موافقم
Иә, бұл солай	بله, همین طور
Керемет ой	فکر عالی
Сіздікі дұрыс	حق با شماست
Осылай деп ойлаймын	فکرکنم, همین طوره
Иә, мен жасай аламын	بله, میتوانم
Жоқ, өкінішке орай жасай алмаймын	نه, متاسفانه نمیتوانم
Жоқ, бұл олай емес	نه, این طور نیست
Мен келіспеймін	من موافق نیستم
Дұрыс	درست است
Түсінікті	فهمیده شد
Дұрыс айтасыз	شما درست میگویید
Жарайды (мақұл)	باشه (باشد)
Рас па?!	واقعا
Мүмкін емес!	نمیتواند باشد
Білмеймін	نمیدانم
Сізді түсінбедім	نفهمیدم (به گپهای شما نفهمیدم)
Есімде жоқ	نظری ندارم
Ойланып көремін	فکر میکنم, فکر خواهم کرد
Естімей тұрмын	نمشنوم
Естімедім	نشنیدم
Осылай?!	خوب, همین طور
Жоқ, бұлай емес	نه, این طور نیست
Мүмкін, осылай	ممکن این طور باشد
Құттықтау және тілек	تبریک و آرزو ها
Туған күніңізбен	سالروز تولدت را برای
құттықтаймын!	شما تبریک میگویم
Некелесу күніңізбен	سالروز عروسی تانرا
құттықтаймын!	تبریک میگویم
Наурыз мерекесімен	جشن نوروز را تبریک
құттықтаймын	میگویم
Сізге үлкен табыстар тілеймін	برای ارزوی موفقیت

Шын жүректен... тілеймін

– бақыт

– табыстар

– ұзақ өмір

Ауырмаңыз

Өзіңізді сақтаңыз

Бақытты болыңыз

ميکنم

صادقانه ارزو ميکنم

– بخت

– کاميابی

– عمر طولانی

مريض نشويد

مواظب خودتان باشيد

خوشبخت باشيد

Айналысатын кәсібі

شغل

Сіз немен айналысасыз?

شما مشغول چه کاری

هستيد؟

Сіз жұмыс істейсіз бе?

شما کار مي کنيد

(درس مي خونيد)؟

Мен жұмыс істеймін

من کار مي کنم

Мен оқимын

من درس مي خوانم

Сіз кім болып жұмыс істейсіз?

شما چه کاره هستيد؟

Мен жұмысшымын

من کارگرم

Инженер

مهندس

Мұғалім

معلم

Дәрігер

پزشك

Менеджер

مدیر - منیجر

Директор

رئيس

Хатшы-референт

منشي

Аудармашы

مترجم - ترجمان

Мен студентпін

من دانشجو هستم

Мен ...оқимын

من در ... درس مي

خوانم

университетте

دانشگاه

мектепте

مکتب

институтта

انستيتوت

Сіз қай университетте оқисыз?

شما در کدام دانشگاه

درس مي خوانيد؟

Мен ...университетінде оқимын

من در دانشگاه ... مي

خوانم

Қабул

کابل

ҚазҰУ	دانشگاه ملی قزاقستان
Сіз қай курста оқисыз? Мен 2-курста (соңғы) оқимын	سال چندم هستيد؟ سال دوم (سال آخر) درس مي خوانم در چه رشته اي؟ در رشته ... در رشته روزنامه نگاری
Қай факультетте Факультетте ... – журналистика	تاريخ فلسفه چه درسهاي ياد مي گيريد؟ ما... ياد مي گيريم زبان قزاقی زبان روسی تاريخ قزاقستان من در ... کار مي کنم
– тарих – философия Қандай пәндер оқып- үйренесіңдер? Біз ... оқимыз – қазақ тілін – орыс тілін – Қазақстан тарихын Мен. .. жұмыс істеймін	کارخانه - مکتب - دانشگاه - بیمارستان - شرکت نفت - شرکت - در يك هفته چند روز کار مي کنيد؟
Зауытта (фабрикада) – мектепте – университетте – ауруханада – мұнай компаниясында – фирмада Аптасына неше күн жұмыс істейсіз?	من پنج روز کار مي کنم در يك روز چند ساعت کار مي کنيد؟ من از 9 صبح تا 5 عصر کار مي کنم از کارم راضي هستم در حال حاضر در تعطیلی هستم .
Мен бес күн жұмыс істеймін	
Күніне қанша сағат жұмыс істейсіз? Мен таңғы 9-дан кешкі 5-ке дейін жұмыс істеймін Маған өз жұмысым ұнайды Қазір мен демалыстамын	

Сіздің жалақыңыз қандай?

оқытушы

оқушы

шәкіртақы

магистрант

Ғылым академиясы

ғалым

ізденуші

доктор

профессор

ректор

декан

Тіл маманы

экономист

заңгер

политолог

суретші

фотограф

кәсіпкер

шаруа

сатушы

ұшқыш

полиция

журналист

сәулетші

қорғаушы

дипломат

музыкант

әртіс

әнші

жазушы

ақын

пошташы

шаштараз

жүргізуші

аспаз

жұмыссыз

درآمد شما چقدر است؟

استاد

دانش آموز

کمک هزینه

فوق لیسانس

اکادمی علوم

دانشمند

پژوهشگر

دکتر

پروفسور

رئیس دانشگاه

رئیس دانشکده

زبان شناس

اقتصاد دان

حقوق دان

سیاستمدار

نقاش

عکاس

تاجر

دهقان

فروشنده

خلبان

پلیس

خبرنگار

معمار

وکیل

دیپلمات

آهنگساز

هنرپیشه

خواننده

نویسنده

شاعر

پستچی

آرایشگاه

راننده

آشپز

بیکار

Дәрігерлік көмек.

خدمات پزشکی

Өзіңізді қалай сезінесіз?	چطور احساس میکنید ؟
Менің денсаулығым болмай тұр	حالم خوب نیست
Дәрігерді шақырыңызшы	لطفاً، دکتر را صدا کنید
Мен суықтап қалдым	سرما خورده ام
Мен тұмауратып қалдым	زکام هستم
– ыстығым көтерілді	تب
– жөтелемін	سرفه
– тамақтан уланып қалдым	مسمومیت غذایی
– асқазаным ауырып тұр	درد معده
– жүрегім ауырып тұр	حمله قلبی
– күн өтіп кетті	آفتاب زدگی
Менің .....ауырып тұр	...ام درد می کند
– басым	سر
– тамағым	دهن
– асқазаным	معده
– жүрегім	قلب
Менде ..... аллергия	من آلرژی (حساسیت) ... دارم
– тері	- پوست
– тамақтан	- غذایی
– дәріден	- دارویی-دوایی
Менде.....	من آلرژی (حساسیت) به ... دارم
– иістен	- بو
– тозаңданудан	- شگفتگی، رنگی
Мен тіземді жырып алдым	زانویم آسیب دیده
Менің тәбетім жоқ	من اشتها ندارم
Сіз қандай диагноз қойдыңыз?	چه تشخیص دادید؟
Диета сақтау керек	باید پرهیزکرد (رژیم غذایی گرفت)
Дәріні үш мезгіл тамақтан бұрын (тамақтан кейін) ішіңіз	روزي 3 بار بعد از (قبل از) غذا این قرص (گولی) را بخورید

Сізге үйде жатып емделу керек

Рецепт жазып беріңізші
Мен сізге қанша төлеуім керек?

Менің тісім ауырып тұр
Жақын жерде дәріхана бар ма?

Мына рецепт бойынша дәрі беріңізші

Бас аурудың дәрісін беріңізші

Мына дәрі қашан дайын болады?

Мен көзілдірігімді сындырып алдым

Жаңа көзілдірікті қайдан алуға болады?

Мен қолымды кесіп алдым – аяғымды

Аузыңызды қаттырақ ашыңыз

Тіліңізді көрсетіңіз

Терең тыныс алыңыз

Анализ жасату үшін қанды қайда тапсыруға болады?

Әне, дәліздің соңғы жағында

Таңртең қан мен зэр тапсырыңыз

Қазір қан қысымын өлшейік

Тәбетіңіз қалай?

Маған қандай тағамдарды жеуге болмайды?

Ет жемей тұрыңыз (әсіресе майлы), май мен

بايد درخانه بستري بشويد (خوب بخوابيد)
لطفاً، نسخه براي من بنويسيد
چقدر بايد پرداخت كنم

دندانم درد مي كند
نزديكترين دواخانه كجاست؟

دواي اين نسخه را داريد؟

براي سردردی چي داريد؟

اين دارو كي حاضر مي شود؟

عينكم را شكستم (شكسته)

از كجا مي توانم عينك بخرم

من دستم را زخم كردم –
پايم

دهانتان را باز كنيد

زبانتان را نشان دهيد
نفس عميق بكشيد

آزمایش خون را كجا ميگيرد؟

آنجا، آخر راهرو

صبح آزمایش خون و ادرار بدهيد

بايد فشار خونتان را بگيريم

اشتهايتون چگونه ؟

چه چيزي را خورده نميتوانم؟

از گوشت (مخصوصاً از گوشت چربي)، كره و از غذاهاي

куырылған тағамдарды
 Ертең сізді рентген
 кабинетке апарарды
 УЗИ-ге
 Бұл дәрі маған көмектесті
 (көмектеспеді)
 Бұл дәрі жүрек ауыруына
 қарсы, таңертең 1 данадан
 10 күн қабылдайсыз

дәрігер, доктор
 ауру, науқас
 Оташы
 Терапевт
 Окулист
 Тіс дәрігері
 операция, ота
 Аурухана
 Клиника
 Дәріхана
 Дәрі
 ине, укол
 Дене
 Бас
 Бет
 Көз
 Мұрын
 Тамақ
 Ауыз
 Тіс
 Тіл
 Мойын
 Қол
 Аяқ
 Тізе
 Табан
 Алақан

сرخ شده خودداری کنید
 فردا شما را به اتاق
 رادیوگرافی می برند
 عکس برداری
 این دوا برایم کمک کرد
 (فایده نداشت)
 این تابلیت ها برای درد
 قلب است، در طی 1 روز
 باید صبحها یک دانه
 بخورید
 داکتر
 بیمار- مریض
 جراح
 داکتر امراض داخلی
 داکتر چشم
 داکتر دندان
 عمل
 بیمارستان- شفاخانه
 کلینیک
 داروخانه- دواخانه
 دارو- دوا
 تزریق- پیچکاری
 بدن، تن
 سر
 رو، صورت
 چشم
 بینی
 گلو
 دهان
 دندان
 زبان
 گردن
 دست
 پا
 زانو
 کف پا
 کف دست

Саусак	انگشت
Кеуде	سينه
Арқа	پشت
Бел	کمر
Сүйек	استخوان
Жүрек	قلب
Өкпе	ريه - روده
Асқазан	معدہ
Ішек	روده
Қан	خون
Тымау	تيماو - زکام
суық тию	سرما خوردگی
Күйік	سوختگی
Жара	زخم
сүйектің сынуы	شکستگی
іш қату	ایست
іш өту	اسهال
қан қысымы	فشار خون
Термометр	حرارت سنج
Гастрит	التهاب معدہ
мазь, май	مرحم
Капсула	کپسول
Дәрумен	ویتامин
Бүйрек	کلیه - گرده
Шынтақ	آرنج
Иық	دوش
Омыртқа	ستون فقرات
Гинеколог	داکتر امراض زنانہ
Аллерголог	داکتر جلدی (آلرژي)
Тіркеу	راجستر - ثبت نام
Жазылу	ثبت نام
Дәрігерлік сақтандыру	بیمه صحی
Оптика	عينک ساز

Пошта және Телефон

Мен хат жіберейінші деп едім	اداره پست و تلفن من مي خواستم نامه (خط) بفرستم
Мен ..... телеграмма жіберейін деп едім	من مي خواهم تلگرام بفرستم
– Астанаға	- آستانه
– Кабулға	- كابل
– Дубайға	- دوبي
Пошта қайда орналасқан?	اداره پست كجاست؟
Маркасымен конверт беріңізші	لطفاً پاكٲ همراه با مارك را بدهيد
Қанша төлеймін?	چقدر بايد پرداخت كنم؟
Пошта жәшігі қайда орналасқан?	صندوق پست كجاست؟
Маған хат жоқ па екен?	برايٲ نامه امده؟ من نامه ي دارم
Осында телефон бар ма?	تلفن عمومي كجاست؟
Сіздің телефоныңыздан хабарласуға бола ма?	از اينجا ميتوانم زنگ بزنم؟
Маған телефон нөмірін теріп беріңізші...	لطفاً، برايٲ شماره ... بگيريد
Телефон нөміріңіз қандай еді?	شماره تلفن تان چنده ؟
Маған Кабулды жалғап беріңізші	من مي خواهم به كابل زنگ بزنم
Кабулдағы нөміріңіз	شماره در كابل
Менің нөмірім...	شماره من
Байланыста кім?	پشت تلفن كيست؟ (شما؟)
Қаттырақ сөйлеңізші	بلندتر بگويد
Нашар естіліп тұр	صدايتان شنیده نميشود
Желі бос емес	خط مشغول است
Мен тапсырысымнан бас тартамын	سفارشم را پس مي گيرم
Телефонға... шақырыңызшы	مي خواستم با ... صحبت كنم
Күте тұрыңыз, қазір шақырамын	گوشي- يك لحظه

Тағы қайталаңызшы	دوباره بگويد
Сіз қателестіңіз	شما اشتباه گرفته ايد
Ол қазір жоқ	ايشان نيستند
Кейінірек хабарласыңыз	بعدا زنگ بزنيد
Жарты сағаттан соң	بعد از نيم ساعت
Бір сағаттан соң	بعد از يك ساعت
Кешке	شب
Ертең	صبح
Факс	فاكس
Әуепоштасы	پست هوايي
Жеделхат	پست
Тапсырысхат	پست سفارشي
Открытки	كارت
Компьютер	كمپيوتر
Интернет	اينترنت
электронды пошта	پست الكترونيك
телефон карточкасы	كارت تلفن
ұялы телефон	موبايل
Сәлемдеме	امانت پستي
анықтама бюросы	غرفه اطلاعات

Саяхат (теміржол, ұшақ, көлік)

سفر (راه آهن، هواپیما، ماشین)

Бекетке қалай баруға болады?	به ایستگاه راه آهن چی طوری رفته میشود؟
Пойыз нешеде жүреді?	قطار ساعت چند حرکت می کند؟
Таңғы 9-да (кешкі 11-де, күндізгі 3-те)	ساعت 9 صبح (11 شب، 3 بعد از ظهر)
Маған жайлы вагонға екі билет беріңізші.....дейін	لطفاً 2 بلیت برای واگن درجه يك بدهید
Пойыз..... қашан жетеді?	چی وقت به... می رسد؟
Міне, менің билетім	بفرمایید ، بلیت من (بلیتم)
Вагон мейрамханасы қайда орналасқан?	واگون- رستوران کجاست؟
Жолда келе жатқанымға бір тәулік	تقریباً 1 شبانه روز

Әуежайға қалай баруға
болады?
Ауғанстан өкілдігі қайда
орналасқан?
... рейс қашан ұшады?

Қанша уақыт ұшады?
.....ұшақ қашан қонады?

Маған №... рейске бір билет
беріңізші
Регистрация қашан?

Мен мына қол жүгін өзіммен
бірге алуыма бола ма?
Мен өзімді нашар сезініп
тұрмын
Маған су әкеліп беріңізші

Ұшақ қашан қонады?
... қалай баруға болады?
... дейін қанша шақырым?
Мен... дейін дұрыс бара
жатырмын ба?

Міне, менің мәшинеге
құжаттарым
Жақын маңда жанармай
құятын жер бар ма?
1 литр жанармай қанша
тұрады?

Маған... литр жанармай
керек

Маған көлігімді жуу керек
еді

Сізде мотор майы бар ма?
Менің көлігіме май құйып
беріңізші

چی طور میتوانم به میدان
هوایی بروم؟

نمایندگی افغانستان ایر
کجاست؟

پرواز ... چی وقت حرکت
میکنند؟

چند ساعت پرواز می کند؟
هوایما چی وقت از... می
نشینند؟

لطفاً یک بلیت برای پرواز
شماره ...

کنترل بلیت کی شروع می
شود؟

این کیف رو می تونم با
خودم ببرم؟
حالم خوب نیست

لطفاً یک لیوان آب
بیاورید

ما کی می نشینیم؟
تا ... چطور بروم؟

چند تا ...؟

من به مسیر... درست می
روم؟

این اسناد موتر من است

نزدیکترین تانک تیل
کجاست؟

1 لیتر بنزین (تیل) چند
است؟

من ... لیتر بنزین می
خواهم

من باید موترم ر بشویم

شما روغن موتور دارید؟

لطفاً به باک موترم تیل
بیاندازید

Көлігімді қайда жөндетсем болады?	موترم را کجا میتوانم جور کنم؟
Кіру	ورودي
Шығу	خروجي
Өзіңе	پیش خود
Сыртқа	از پیش خود
Жабық	بسته است
Кіруге рұқсат жоқ	ورود ممنوع است
Жол жабық	عبور ممنوع است
Айналма жол	گذرگاه - پیاده روی
Автомобильден сақтаныңыз	رفت و آمد ماشینها را مواظب باشید
Абайлаңыз	با احتیاط (مواظب)
Қауіпті	خطرناک
Тұрақ	پارکینگ
Тұруға рұқсат жоқ	پارکینگ ممنوع است
Автобус аялдамасы	ایستگاه اتوبوس
Анықтама бюросы	دفتر اطلاعات
Темекі шегуге рұқсат жоқ	سیگار کشیدن ممنوع است (استعمال دخانیات ممنوع است)
Темекі шегетін орын	جای سیگار کشي
Дәретхана	دستشویی (توالت)
Әйелдер	زنانه
Ерлер	مردانه
Белдіктеріңізді тағыңыздар	کمربند ایمنی را ببندید
Қосалқы есік	دروازه اضطراری
Бағдаршам	چهارراهی - چراغ راهنما
Бекет	ایستگاه راه آهن
Автобекет	ایستگاه (ترمینال) اتوبوس
Платформа	سکوي اتوبوس
Перрон	سکوي راه آهن
билет кассасы	کسه بلیت فروشی
Жолаушы	مسافر
Жүк	بار سفر
Қол жүгі	بار دستی
Әуежай	فرودگاه - میدان هوایی

Жолсерік	مأمور واگن
Әуе серігі	مهماندار طیاره
... кестесі	برنامه حرکت- تقسیم اوقات
Автобус	اتوبوس- بس
Пойыз	قطار
Сақтау камерасы	انبار - کالا
Күту залы	سالن (تالار) انتظار
Тура, түзу	مستقیم
Оңға	دست راست
Солға	دست چپ
Жиекжол	پياده رو
Тас жол	جاده - سرک
Кеден	گمرک
Декларация	برگه گمرکي
Купелі вагон	واگن درجه يك
Плацкартты вагон	واگن درجه دو
Жалпы вагон	واگن عمومي
Ұшқыш	خلبان
Көлік жуу	موتر شویی

Кеден / گمرک

Кедендік рәсімдеу қайда жүргізіледі?	تشریفات گمرکي در کجا به عمل خواهد آمد؟
Мынау – менің төлқұжат пен визам	بفرمایید این پاسپورت و ویزاي من است
Мен Ауғанстанның азаматымын	من تبعه افغانستان هستم
Мынау сіздің заттарыңыз ба?	اینها وسایل شماست؟
Иә, менің заттарым	Блі, این وسایل من است
Мынаның бәрі – менің жүктерім	همه این اسباب مال من است
Өзіммен бірге ... алуға рұқсат етіле ме?	آیا میتوانم ... با خود بگیرم

Қандай заттар алымсыз тасылады?
Мына заттарға алым салына ма?

به چه اشياي عوارض
گمرکي نمي بندد؟
آيا براي اين اشيا
بايد عوارض گمرکي
پرداخت؟

Менің шеттен әкелуге (шетке шығаруға) лицензиям бар
Міне – менің декларациям
Төлқұжат, виза және өз заттарыңызға
құжаттарыңызды көрсетіңіз
Мына шабаданды ашып көрсетіңіз
Сіз алымды кассаға төлеңіз

من برگه ورود دارم
این اظهارنامه من است
لظفا پاسپورت و
ویزاتانرا نشان بدهید

Мен алымды төледім

لظفا این چمدان را
باز کنید
شما باید حق گمرکي رو
به صندوق پرداخت
نمایید

Міне – квитанцияңыз

من حق گمرکي رو پرداخت
کرده ام
بفرمایید این چک رسید
است

Тексеру аяқталды
Мен мұнда бірнеше күн боламын

چک تمام شد
من اینجا چند روز
خواهم ماند.

Мен мұнда коммерциялық шаруамен жүрмін
Мен тек жолай соқтым

براي کار تجاري آمده
ام
فقط از این کشور عبور
مي کنم

Бұл карточка Қазақстаннан шыққанша сақталынуы тиіс
Арбашалар бар ма?

این برگ باید تا خروج
از کشور نگهداري شود
دستگاه حمل بار دستی
اینجا هست؟

Шекара

مرز

Азамат

تبعه

Азаматтық

تابعیت

Валюта

ارز- پول

Шетелдік валюта

پول خارجی

Кедендік алымдар	حقوق گمرکي
Кеден инспекторы	بازرس گمرک
Кедендік ережелер	قاعدہ گمرکي
Кедендік шектеулер	محدوديتهاي گمرکي
Кедендік декларация	اظہارنامہ گمرکي
Кедендік тариф	تعريفہ گمرکي
Құжат	مدرك
Туристік құжаттар	مدرك توريستي
Алым	عوارض
Кедендік алым төлеу	حق گمرکي را پرداخت کردن
Алымсыз	بدون عوارض
Шетке шығару (экспорттау)	صادر کردن
Экспорттық тауарлар	کالاهاي صادراتي
Шеттен әкелу (импорттау)	وارد کردن
Импорттық тауарлар	کالاهاي واردات
Төлқұжат	پاسپورت
Төлқұжаттық бақылау	بازرسی پاسپورت
Сапар мақсаты	هدف مسافر
Штамп, мөр	مهر
Мекендеу	اقامت
Келіп-кету мерзімі	مدت اقامت
Сапар	مسافرت
Іссапар	معموریت
Туристік сапар	سفر توريستي
Виза	ویزا
Шығу визасы	ویزاي ورود
Кіру визасы	ویزاي خروج
Транзитті виза	ویزاي ترانزیت
Визаны ұзарту	تمديد ویزا
Шетелдік төлқұжат нөмірі	شماره پاسپورت و تاریخ
берілген уақыты және	صدر
Пункт, белгіленген орын	مقصد

Қазақша ай аттары

– Қаңтар

– Ақпан

– Наурыз

– Сәуір

– Мамыр

– Маусым

– Шілде

– Тамыз

– Қыркүйек

– Қазан

– Қараша

– Желтоқсан

Апта күндері

– Дүйсенбі

– Сейсенбі

– Сәрсенбі

– Бейсенбі

– Жұма

– Сенбі

– Жексенбі

Бір апта бұрын

Екі аптадан кейін

Мереке қашан басталады?

Келесі аптада

Тұтас аптада

Өткен айда

Осы айда

Келесі айда

Өткен жылы

Осы жылы

Келесі жылы

Жарты жыл

Жақында

Кейін

Күн

ماه های سال

- جنوری

- فبروری

- مارچ

- اپریل

- می

- جون

- جولای

- اگست

- سپتمبر

- اکتبر

- نوامبر

- دسامبر

روزهای هفته

-دوشنبه

-سه‌کشنبه

-چهارشنبه

-پنج‌شنبه

-جمعه

-شنبه

-یکشنبه

هفته گذشته

بعد از دو هفته

جشن چی وقت شروع می شود؟

هفته آینده

تمام هفته

ماه گذشته

در این ماه

ماه آینده

پارسال

امسال

سال آینده

نیم سال

بزودی

بعداً

روز

Тәулік	شبانہ روز
Демалыс күні	روز تعطیل
Мереке күні	روز عید
Бүгін	امروز
Кеше	دیروز
Ертең	فردا
Бүрсігүні	پس فردا
Алдыңғы күні	پریروز
Таңертең	در صبح
Күндіз	در روز
Кешке	در عصر - بعد از ظہر
Түнде	در شب
Түн жарымда	در ظہر
Түн ортасында	نصف شب
Бүгін кешке	امشب
Кеше таңда	دیروز صبح
Ертең түнде	فردا شب
Әр күні, күнделікті	هر روز
Күн ара	بعد از يك روز
Қазір	الان
Тап қазір	فوراً، همین الان
Бұрын	قبلاً
Апта	هفته
Енді	حالا
Бүгін келді	امروز آمد (سوارة)
Кеше кетті	دیروز رفت
Алдыңғы күні хат алды	پریروز خط را گرفت
Таңертең кетеді	صبح میرود
Кешке кітап оқыды	شب کتاب می خواند
Түсте тамақтанады	ظہر نان چاشت می خورد
Түнде ауа райы бұлтсыз болды	شب هوا خوب بود
Түн жарымда	نصف شب زنگ زد
телефонмен хабарласты	
Бүгін қай күн?	امروز تاریخ چند است؟
Бүгін 1-қазан	امروز اول سپتامبر است
Жаңа жылдық мереке	جشن سال نو

Бүгін 21 наурыз	امروز 21 مارچ است
Наурыз мерекесі	عيد نوروز
Секунд	ثانيه
Минут	دقيقه
Сағат	ساعت
Жарты сағат	نيم ساعت
Кешіріңіз, сағат қанша болды?	ببخشيد، ساعت چند است؟
– қазір сағат 12.00	الان ساعت 12 است
– 9-дан 5 минут кетті	5 دقيقه به 1مانده
– 5 минутсыз тоғыз	5 دقيقه به 9 مانده
9-дан 25 минут кетті	يك ربع به 10 مانده
Үш жарым	دو و نيم
Сағат 08.00	درست ساعت 8 است
– 12-ге жақындағанда	- ساعت قريب 12 است
– Алматы мен Кабул уақытының айырмасы қандай?	- ساعت بين كابل و آلماتي چند دقيقه تفاوت دارد؟
Айырмашылығы бір жарым сағат	يك و نيم ساعت فرق دارد
Қазір онжарым болып қалды	الان ساعت ده و نيم شده است
Таңғы сағат 11.00	11 صبح
Күндізгі сағат 15.00	3 بعد از ظهر
Сағат кешкі 08.00	8 شب
Түңгі сағат 02.00	2 شب
Жұмыс сағаты қаншада басталады?	كارشما چي وقت شروع مي شود؟
Жұмыс таңғы 9-да басталады	كارما ساعت 9 صبح شروع مي شود
Мен сағат қаншада келейін?	ساعت چند بيايم؟
Сағат 1-де келіңіз	ساعت 1. بياييد
Кеш емес пе?	دير(ناوقت) نمي شود؟
Жоқ, кеш болмайды	نخير، دير نمي شود
Сіздің жиналысыңыз қанша сағатқа созылады?	جلسه شما چند ساعت طول مي کشد؟

Мүмкін, 3 сағатқа созылатын шығар	شاید سه ساعت
Дайындыққа қанша уақыт беріледі?	براي آماده شدن چقدر وقت مي دهند؟
Дайындалуға жарты сағат беріледі	براي آماده شدن نيم ساعت مي دهند
Маған 20 минут жеткілікті	براي من 20 دقيقه كافيت
Бір минут кідіріңіз	يك لحظه
Кешікпеңіз	دير نكنيد
Асығыңыз	عجله كنيد
Менің уақытым жоқ	وقت ندارم
Мен 2 сағатқа кешігемін	من 2 ساعت دير مي آيم
Менің сағатым	ساعت من
– алда	- پيش (جلو) است
– артта	- پس (عقب) است

ضميمه

1-қосымша

هنر موسیقی قزاق ها

آله دومبرا (دوتار)

دومبرا (домбыра) آلتی از آلات موسیقی شبیه دوتار در بین ایرانیها و ترکان آذری و حتی افغان ها که تارهای آن بانگستان دست نواخته می شود. دومبرا در واقع از اعضای فامیل آلت های موسیقیایی است که با تار نواخته می شوند. مثل گیتار، ویلون و غیره. این نوع آلتی موسیقی بیشتر در کشور های آسیایی مرکزی مانند قزاقستان، ازبکستان، افغانستان، تاجیکستان، قسمتی غربی چین و آسیای شمال غربی مانند ایران، ترکیه، کشورهای قفقاز و در کشوری های بالکان در حکم آلت موسیقی سنتی رایج است. با تفاوت هایی در شیوه نواختن و لاجرم در آهنگ و نوای آن.

قزاق ها از جمله مردم ساکن در آسیایی میانه هستند که دومبرا را به عنوان اسباب موسیقی ملی در تمام ابعاد معیشتی و اعیاد و عزا می نوازند. از این رو در قزاقستان دارای جایگاه خاصی بین مردم قزاق داراست. به عبارتی این آله در برنامه های مختلف رسمی و غیر رسمی در زمانهای مختلف به عنوان اصیل ترین نمونه فرهنگ موسیقیایی نواخته می شود. مثلا در جشن های بزرگ دولتی و در مراسم های فرهنگی مانند نوروز و جشن های عروسی و امثال اینها در ردیف اول استفاده میشود. مردان و زنان قزاق برای نواختن این اله موسیقی صاحب علاقه و استعداد ویژه ای خاصی خود هستند که برای یادگیری آن زحمات زیاد می کشند.

در کشور قزاقستان برای نواختن این آله موسیقی تفاوت جنسی مطرح نیست یعنی زن و مرد، پیر و جوان همه میتوانند نواختن دومبرا یاد بگیرند و در مراسم های گوناگون در ارکستر های بزرگ موسیقی شرکت نمایند و انرا بنوازند. دومبرا یک رابطه تنگاتنگی را بین کشور های آسیایی میانه و شمال غرب آسیا به میان آورده است که حتی در زبان های مشترک المنافع این کشور ها نیز به یک نام یاد میشود.

در زبان قزاقی به این آلت دو تار "دومبرا" می گویند. و جالب اینکه این نام در بین هزاره های افغانستان، ازبک، ترکمن، قیرغیز و غیره به نام "دومبره

" یاد میشوند که این خود نوعی ارتباط فرهنگی و معنوی نزدیک بین مردم آسیایی میانه نشان میدهد . در هر مجلس و جشنی قزاق ها دومبرا جایگاهی اول را برای شروع برنامه های فرهنگی و شادی (عروسی ها) حفظ کرده است که در جشن های عروسی قزاق ها در قسمت "بت اشار" (бет ашар) رونمایی عروس (دیدن صورت عروس) این برنامه با دومبرا اجرا می شود. قزاق ها دومبرا را به عنوان اصلی ترین ریشه فرهنگ خود میدانند و احترام خاصی به آن قایل هستند.

در قدیم تار "دومبرا" از روده های بز درست می کردند. دومبرا دو نوع کاربرد دارد. یکی در مواقع اجرای ترانه ها و آوازاها آوازه خوان را با آهنگ خود همرامی می کند. در نوع دیگر وظیفه اجرای آهنگ ها را انجام می دهد. قزاق ها به آن "کوی" می گویند. از آهنگسازان دومبرا در بین قزاق ها چهره های معروف در سطح جهان وجود دارد. پدر "کوی" قزاق قربان قاضی (1818-1889)، شاگرد برجسته وی دینا (1861-1955)، بنیانگذار موسیقی جدید قزاق استاد بزرگ موسیقی ملی قزاق احمد جوبانف (1906-1968)، نورقصه تپله ندیف (1925-1998)، قارشقا احمدیار (1946-2010)، جاس آرال ینسپف | Jas Aral Yensep (1953-2012) و آیگل اولکنبای که امروزه در نواختن دومبرا شهرت جهانی دارد نمونه برجسته ای از نوارندگان دومبرا این آلت موسیقی قزاق ها هستند. تاریخ سنت دومبرا به ژرفای قرن ها می رود که برآن کشفیات باستان شناسی متعدد دلالت دارند بر اساس این اطلاعات معلوم می شود که "قوبیز" و "دومبرا" رایج یافته ترین آلات موسیقی کوچ نشینان قدیمی بودند. یکی از ویژگی های اجرایی دومبرایی - نواختن شکل سلو (تکنوازی) است.

دومبرا در تمام کشور های آسیایی میانه در مراسم های ملی و فرهنگی مردم رواج دارد که به گونه های مختلف نواخته میشود.

آنچه قابل توجه می تواند باشد این است اینکه دومبرا در افغانستان زیادتیر در بین مردم هزاره رواج دارد. دومبرا اصلی ترین ریشه فرهنگ موسیقی مردم هزاره ها را مانند دیگر مردم کشور های آسیایی میانه تشکیل میدهد که ازاین آله در مراسم های گوناگون خوشی و شادی مردم استفاده میشود.

دومبرا درلجه هزارگی دم (ДЕМ) به مفهوم نَفَس است و بور به مفهوم بیرون شدن است . دومبرا یعنی نفس بیرون کردن به مفهوم نفس راحت کشیدن و غم خطا کردن و غم فراموش کردن است.

مردم هزاره علاقه بی شایان به دومبرا دارند همان طوریکه دیگر اقوام ساکن آسیای میانه دارند. آهنگی که با دومبرا نواخته میشود بیشتر غزلیات هستند که موضوع آن عشق و عاشقی میباشد. دومبرا زیادتر در مراسم های عروسی و محفل های دوستانه توسط هنرمندان اجرا میشود . دومبرا یک رابط خوب بین فرهنگ های مشترک است که در کشور های مختلف از آن استفاده میشود . در این جا به چند نمونه اشعار هزارگی توجه میکنیم که این اشعار همراه با نوای دومبرا خوانده میشود:

آلا ای دومبرا ! ای راز جانم ،
 تویی فریاد قلبی ناقرارم ،
 تو گویی دردو غمهای وطن را .
 تو گویی ناله های پُرمحن را ،
 آلا ای دومبرا ! تو دل ستانی ،
 تو از آبای من باشی نشانی .
 ز تو من میشنوم آوای بابیه ،
 صداهایی ز دردو رنج آبه ،
 صدایی از شهیدان و یتیمان .
 صدا از بیوه ها و از غریبان ،
 تمام تاریخ باشی برایم ،
 ز تار تو همی آید صدایم .
 صدایم صدایم صدایم !
 صدای رنج و غمهای روانم ،
 روان پُر زخم و پُر فغانم .
 روانم روانم روانم !
 فغان از ظلم و استبداد ظالم .
 بخوان ای دومبرا بیداد ظالم ،
 بیداد ظالم بیداد ظالم بیداد ظالم .
 * * *

آلا ای دومبرا ! تو درد جانی ،
 تویی رنج یتیم و بیکسانی ،
 یگانه ساز رنج ما تو باشی .
 به غیر تو نداریم هیچ سازی ،
 بنال ای دومبرا ای ساز غمها ،
 همیشه تار تو ساز غم ما .

غم ما آتش سوزنده باشه ،
 غم سوزنده دیرینه باشه ،
 دیرینه باشه دیرینه باشه دیرینه باشه !
 روا داشت هرکسي بر ما ستمها ،
 بجز از تو که باشي ياور م .
 * * *

بخوان اي دوميرا ! اي دوميرا مه ،
 ز غمهاي وطنداران بري مه ،
 ز غمهاي روان سوز يتيمان .
 ز غمهاي جهان سوز غريبان ،
 غريبياني که نانش را گرفتند ،
 همه داراي و مالش گرفتند .
 الاهي خانه ظالم بسوزه ،
 که از ما غصب کرده مُلک و جاگه ،
 مُلک و جاگه مُلک و جاگه مُلک و جاگه !

موسیقی ملی و سنتی قزاق ها فقط با دومبرا محدود نمی شود. علاوه بر دومبرا آلات موسیقی دیگری همچون قوبیز (КОБЫЗ) ، سیبیزغی (СЫБЫЗҒЫ) ، داؤلپاز (дауылпаз) ، سرنای (сырнай) ، شرتیر (шертер) ، ژتیگن (жетіген) ، عصا تایاق (аса таяқ) و غیره جای ویژه ای در هنر موسیقی قزاق ها دارند. در موسیقی سنتی قدیم آلت "سیبیزغی" که از ساقه "قورای" (نام یک گیاه) ساخته می شود به طور وسیع موجود بود شکل ساده و قابل دسترسی بودن ماده کمک کرد که آن در میان نوازندگان قزاق مورد پسند عام و خاص قرار بگیرد سیبیزغی صدای لرزان در می آورد که آن صدای بلند فلوت را به یاد می آورد سیبیزغی در چراگاه تابستانی، در جشن عروسی، در روز تولد کودک، در پذیرایی از مهمان گرامی طنین آنداز بود.

یکی از آلات موسیقی که در میان قزاق ها بیشتر رواج یافته بود "قیل قوبیز" (ҚЫЛҚОБЫЗ) است و آن به آلت آرشه ای دو تار تعلق دارد از قیل قوبیز در قدیم "باقشی ها" - "شامان ها" و مجری های ملی بیشتر استفاده می کردند. دو تار "قیل قوبیز" از صد و چهار موی اسب ترکیب شده است و آن موقعی که با آرشه برخورد می کند گام کامل آهنگ را در می آورد. اصالت و غلظت آهنگ و

بلندی صدا غالباً به قدرت بر خورد آلات تارزنی با آرشه بستگی دارد.

تاریخ اجرایی قیل قوبیز با مراسم مذهبی و سحرآمیزی "باقشی‌ها" بستگی داشت قوبیز را باقشی‌ها به عنوان وسیله تماس با ارواح استفاده می‌کردند. از سوی دیگر قوبیز نه تنها جنبه مذهبی داشت بلکه اشعار حماسی را "جیراو"‌ها با همراهی آهنگ قوبیز ترانه وار اجرا می‌کردند. - (جیراو - خواننده ترانه‌های قهرمانی و حماسی). در حیات کوچ نشینی قزاق‌ها "جیراو"‌ها معمولاً در قرارگاه خان اقامت می‌کردند و از جهتی نقش مشاوران نظامی و سیاسی آنها بعهده داشتند. قوبیز قابلیت ایجاد و انعکاس صداهایی همچون صدای زوزه گرگ، صدای قو و تازش اسب را دارد.

در فرهنگ موسیقی قزاق‌ها ترانه‌های ملی جای ویژه‌ای دارند. هنر منظوم و ترانه‌ای سنتی به روزگار ما در سایه ارتباطات متوالی ملی سنون موسیقی و اجرایی رسید. آثار ملی شامل هم موسیقی، هم منظوم، هم آیین و اغلب عناصر هنر صحنه نمایشی و دراماتیک و همچنین اجرایی موسیقی آلاتی بود. "آقین‌ها"، "جیرشی‌ها" و نوازندگان دومیرا صاحب استعداد‌های تسلسلی بالا، درک حساس، حافظه قوی بودند و این صفات مساعدت نمودند که در سنت قزاق‌ها انواع و اقسام هنر موسیقی نگهداری شوند. کلمه "آقین" مفهوم وسیع جمع‌کننده‌ای را در بر می‌گیرد قزاق‌ها به عنوان "آقین" آن‌کس را قبول نمودند که اگر وی می‌تواند به وسیله "دومیرا" جلو تماشاگران آواز بخواند یا در مناظره شاعری هنر نمایی کند "آقین" واقعی شمرده می‌شد که توجه شنوندگان را می‌توانست با استعداد بدیهه سرایی خود جلب کند.

آقین‌های بدیهه‌گو از احترام عموم مردم بر خوردار بودند آنها هر کجا که بروند مهمان گرانقدرو مطلوب و محبوب مردم بودند. برای قزاق‌ها ترانه خوب از گله گوسفند و خیل اسب ارزش بیشتری داشت. آقین‌ها آثار شعری خویش را شفاها گسترش می‌دادند در شرایط محدود جامعه کوچ نشینی شکل مذکور اهمیت اجتماعی پیدا کرد. در ادبیات امروزی قزاق آقین را مترادف با شاعر بکار می‌گیرند.

در جشن عروسی حتماً "آیتیس" (Айтыс) - مناظره آقین ها بر گزار می گردید ابتدا ترانه "توی باستار" (شروع عروسی) را اجرا می نمودند این ترانه مراسمی گویی تفسیر پروسه جشن عروسی را و نمود می کرد در جشن عروسی قزاق ها بیشتر به ترانه های عروس ("تانیسو"، "قوشتاسو") توجه می کردند که آن در انجام مراسمات خدا حاطی اجرا می شدند. در همین جشن "جار جار" را هم اجرا می کردند ترانه "بت آشار" بطوروسیع رایج یافته بود "بت آشار" خصلت عبرت انگیزی داشت سیکل ترانه های مراسم تشییع جنازه -مجلس یاد بود نه تنها جنبه مذهبی بلکه وظایف استتیک داشت چون در آن غم و اندوه در شکل خاص ملی متمرکز می شد. جزو برنامه های تشییع جنازه - مجلس یاد بود ترانه های "داؤس" و "جیلاو" بودند در آثارترانه ای ملی موضوع محبت زیاد وجود دارند

ادبیات قزاق

تاریخ ادبیات قزاق تا تشکیل خانات قزاق در 1465 میلادی به دو دوره بزرگ تاریخی تقسیم می شود. که در واقع دوره ادبیات ترکی قزاق ها به شمار می رود. این دوره خود به دو مقطع دوره ای قبل از اسلام و بعد از اسلام منشعب می گردد. با تشکیل خانات قزاق در 1465 دوران ادبیات ملی قزاق دوره های تاریخی جدیدی را در روند ادبیاتی خویش را آغاز می کند.

حماسه های قدیمی به زبان های ترکی "قورقیت آتا" (Қорқыт ата)، "اوغوز نامه" (Оғызнама)، و اثر عرفانی "حکمت" خواجه احمد یسوی و "دیوان لغت ترک" محمود کاشغری از آثار مشترک ترکان اوغوز و قپچاق و قارلوق هاست. از این رو امروزه در بین ملل ترکی در آسیای مرکزی و قفقاز و ترکیه "قورقیت آتا"، "اوغوز نامه" و امثال آن بعنوان آثار ملی هر یک از آنها به حساب می آید.

«اوغوز خان» دارای نیروی فوق العاده ای است. از این رو اوغوز خان قهرمان حماسه ای ترک هاست. "اوغوز نامه" که در قرن سیزدهم میلادی از طریق کتاب "جامع التواریخ" رشید الدین شناخته شد بعداً در قرن هفدهم به وسیله ابوالغازی باز نوشت شده است. منظومه به دوران کودکی، پیروزی ها، قهرمانی ها، ازدواج و تولد پسرانش که

خورشید، ماه، ستاره، آسمان، کوه، دریا نام داشتند اختصاص یافته است. اغوز خان بعد از آن که فرمانروای ایغور ها می شود با آلتین (چین) و روم جنگ می کند در اثر این موضوع پیدایش اسلاو ها، قارلوق ها و قپچاق ها مورد بحث قرار گرفت.

در دوره رواج اسلام در مناطق قزاقستان زبان ادبی ترکی در میان ترکان شهرنشین و صحرانشین بصورت ادبیات کتبی و ادبیات شفاهی در دو شرایط متفاوت محیط زیستی رشد و توسعه پیدا کرد.

مثلا دیوان "حکمت" خواجه احمد یسوی که یک اثر عرفانی بود بطور شفاهی در بین مردم ترکان آسیای مرکزی بطور گسترده ای رواج پیدا کرد. خواجه احمد یسوی در اثر خویش ریاضت کشیدن و اطاعت را موعظه می کرد یسوی اطمینان داشت که راه حقیقت راه رسیدن به پروردگارا است. کتاب شامل اطلاعات زیاد فرهنگی، تاریخی، نژادشناسی پیرامون طوایف آن دوره می باشد. شاگرد یسوی سلیمان باقرخانی در اثرخویش بنام "آخرت" بیان می کند که در روز قیامت تمام موجودات هلاک خواهند شد و الله جهان را باز خواهد آفرید همه باز احیا خواهد شد. کتاب های یسوی و باقرخانی در طول سده های بعد کتاب درسی قطعی در آسیای میانه و قزاقستان بود.

با پیدایش اولین آثار ادبیات شفاهی قزاق ها در دوره تشکیل خانات قزاق که تعلق اثر به مولفش معلوم است ، به قرن پانزدهم تعلق دارند. تاریخ ادبیات دوره خانات قزاق آغاز می شود.

در طول پیدایش سنن منظوم قزاقی تا قرن بیستم تک چهره مسلم آن شاعر بدیهه گو "آقین" (акын) بود در سایه او تا زمان ما آثار حماسه ای، افسانه ها، ترانه ها و منظومه های پدید آمده قدیمی رسیده است. فلکلور قزاقی حاوی بیش از چهل نوع ژانر می باشد ترانه ها به چوپانی، آیینی، تاریخی و معیشتی تقسیم می شوند. منظومه ها را هم می توان به حماسه ای و غنایی تقسیم کرد: حماسه ای قهرمانی های "قوبیلاندی" (Қобыланды) "ار تارغین" (Ер Тарғын)، "آلپامیس" (Алпамыс)، "فمبر باتیر" (Қамбар батыр) و غیره را بیان می کند. منظومه های غنایی محبت و

فداکاری "قوزی کورپش" (Қозы Көрпеш) و "بایان سولو" (Баян Сұлу)، "فیز جیبک" (Қыз Жібек) را مدح می کنند.

در قرون یازدهم الی دوازدهم در دربار قارا خانی نخستین اثر بزرگ از جمله منظومه یوسف خاص حاجیب بالاساغونی تحت عنوان "قوڈتقو بیلک" که مشتمل بر سیزده هزار بیت است به وجود آمد. منظومه در شکل مناظره، حکمت و عبرت سروده شده است. و آن بر اساس اتفاقات و روایات های که در ناحیه جتی سو "هفت رود"، حوزه دریای ایستیق کول و قاشغار قرار گرفته است ایده اصلی منظومه دانش، تنها چشمه بهزیستی برای فرمانروایان و هم توده مردم می باشد.

یکی از برجسته ترین پژوهشگران تاریخ ادبیات قزاق مختار ماغاوین است. وی کتابی تحت عنوان "نغمه های پنج قرن" دارد. که در آن اثر، بنیانگذار ادبیات دوره خانی را حسن ابن ثابت معروف به حسن قایغی (1370-1465) را تثبیت کرده است. حسن شاعری بود ملی- سیاسی که بدنبال مدینه فاضله برای ایجاد و تشکیل خانات قزاق مه به گواه تاریخ در راه این اهداف والای خویش به موفقیت های شایانی دست یافته است.

از شاعران معروف و مردمی دوره خانات قزاق یعنی از آغاز تشکیل خانات قزاق از 1465 میلادی تا زمان مرگ نابهنگام و مردانه آخرین خان قزاق کنساری (Kenesari) در سال 1847 میلادی که شهره عام و خاص بودند اینان بودند: قازتوغان جیراو (Қазтуған жырау). شاعر قرن 15 میلادی جزو شاعران جنگاور و دلاور بود. در شعرش مردان را چنین توصیف می کند:

"مردان از زادگان دلیرانند،

سر در گریبان غم نمی نهند،

مبادا ابلهان به سخره بگیرند.

دوسپامبت (Доспамбет) قرن شانزدهم، شالکیز جیراو (Шалкиіз) 1560-1465، جیمبت جیراو (Жиебет) در قرن هفدهم، مارقاسقا جیراو (Марғасқа) در قرن هفدهم، آقتمبردی جیراو (Ақтамберді) 1768-1675 میلادی، تاتیقارا (Тәтіқара) از

شاعران قرن هیجده میلادی است. او مبتدی جیراو (Үмбетей) شاعری است که بین سال های 1706-1778 میلادی زندگی کرده است. بوقار جیراو (Бұқар) اندیشمند شاعری بود که با دانایی و فراست خود بین مردم شهرت داشت. و عمری دراز داشت از 1668 تا 1781 میلادی بیش از صد سال در سیر این جهان بود. کوتش اқын | Көтеш | Ақын | Шал | (1745-1818)، شال اқын | Шал | (1748-1819)، قالقامانوف م ولف اشعار سیاسی تند، خوب شناخته شده بودند. در قزاقستان از قدیم بر گزارى مسابقه شاعران بدیهه گو مناظره متداول بود. ژانرهای شعر از جمله "تولغاو" تفکر فلسفی، "ارناو" وقف و غیره مشخص شدند. در قرن های هیجدهم الی نوزدهم در آثار شاعرانی همچون ماحامبت اوتمیسوف، شیرنیاز ژاریلغاسوف و سوینبای ارونوف موضوعات جدید دعوت به مبارزه علیه "بای" و "بی" پیدا شدند همزمان شاعرانی از جمله دولات باباتای اولی، شورتانبای کانایف، مورات مونکه اولی در اشعارشان پدرسالاری گذشته را ایده آلیزه کردند و دین را تمجید می کردند. شاعران نیمه دوم قرن نوزدهم مانند بیرژان قوژاغولوف، است نایمانبایف، سارا تاسانکوا و ژامبیل ژابایف "آیتیس" را به عنوان شکل اظهار افکار عمومی استفاده کردند.

ادبیات کتبی قزاقی در شکل معاصرش فقط در نیمه دوم قرن نوزدهم تحت تاثیر تماس ها و گفتگو ها با فرهنگ روسی شکل گرفت در سرچشمه این مسیر روشنفکران قزاق شوقان اولیخانوف، ایبرای آلتینسارین و آبای قونانبایف قرار داشتند.

شوقان اولیخانوف (1835-1865) نخستین پژوهشگر، روشنفکر، مورخ، جهانگرد و دیپلمات است. وی در مدرسه زبان عربی را فرا گرفت، با ادبیات شرق آشنا شد در شهر اومسک واقع در روسیه تحصیل کرد در ماموریت هایی به ایستوق کول، کولژا و قاشقار شرکت کرد اولیخانوف خاطرات سفرها را یاد داشت می کرد که بر اساس آن سفرنامه در مورد قرقیزها نوشته شد آن تاریخ، ساختار اجتماعی، آداب و رسوم، سنون، آیین، افسانه و اساطیر قرقیزها را شامل بود. وی می توانست "مرگ کوکتای خان" و "مجلس یادبودش" که یک بخش حماسه ملی قرقیزها "ماناس" می باشد و منظومه ملی "قوزی کورپش" و "بایان سولو" را بنویسد و آن را به زبان روسی ترجمه

کند در آثار خود اولیخانوف به ویژگی‌های هنر بدیهه‌گویی شاعران، وزن شعر قزاق توجه کرد عده‌ای از تحقیقات وی به مطالعه ریشه‌های زرتشتی در اخلاق قزاق‌ها و آمیختگی شامانیسم با دین اسلام اختصاص داده شد.

ایبرای آلتینسارین (1841-1889) روشنگر قزاق، اولین معلمی است که کودکان قزاق را به دانش و آموزش دعوت نمود وی مدرسه روسی و قزاقی را تمام کرد در شهر اورنبورگ روسیه مترجم بود، وظایف معلمی و بازرسی مدرسه‌ها را به عهده داشت. در سال 1879 چند اثر آلتینسارین از جمله "برگزیده‌های ادبیات قزاق" منتشر شد که حکایت‌ها و اشعار متعددی خود و همچنین آثاری از مولفان روس که توسط ایبرای ترجمه شده بودند وارد آن شدند. فعالیت وی خصلت روشنگری را به عهده داشت و جزو تجربه اجتماعی و آموزش و پرورش بود آلتینسارین در اشعار "بهار" و "پاییز" نخستین بار در ادبیات قزاق واقع بینانه طبیعت قزاق و منظره جامع کوچ‌نشینان را توصیف نمود وی در مورد نابرابری حقوق زنان در جامع قزاق انتقاد نمود به عنوان فلکلورشناس قصه‌های "قارا باتیر"، "آلتین آیدار"، افسانه "زیرنشه شین" را جمع‌آوری کرد.

ارآبای قونانبای اولی (1845-1904) بنیان‌گذار ادبیات واقع‌بینی و نوین قزاق، شاعر، اندیشمند بزرگ در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم نهضت فرهنگی و روشنگری را معین کرد و در ترقی بعدی زبان ادبی قزاق تأثیر بزرگی داشت. آبای در مدرسه امام رضای شهر سمی زبان‌های شرقی از جمله عربی، فارسی را فرا گرفت با ادبیات کلاسیک ایران از قبیل آثار فردوسی، سعدی، نظامی و حافظ آشنا شد همزمان به مدرسه روسی هم رفت آبای در بیست و هشت سالگی از اداره قبایلش خودداری می‌کند کاملاً تسلیم آموزش می‌شود آبای شعر می‌سراید، شدیداً فرهنگ و ادبیات روسی را مطالعه می‌کند آشنایی با تبعیدی سیاسی روس در شکل‌گیری دیدگاه مترقی شاعر بشدت تأثیرکرد آبای به زبان قزاقی آثار شاعران روس همچون پوشکین، لرمونتوف، کریلوف و کلاسیک‌های نام‌دار خارجی را ترجمه کرد آثار ادبی آبای حاوی دیوان شعر، منظومه، ترجمه‌ها و اندیشه‌های عبرت‌آمیز هستند اندیشه عمیق فلسفی و آهنگ مدنی خاص اشعار وی می‌باشد در اندیشه‌های عبرت‌آمیزی موضوعات تاریخی، آموزشی و حقوقی را به میان می‌

آورد، مردم را به راه مترقی، زحمت شدید و درست کاری دعوت می نماید. شعر هایی به فصل های سال اختصاص شدند به طور وسیع معروف هستند.

آحمد بایتورسین اولی در زمینه ادبیات و آموزش و پرورش فعالیت می کرد تمثیل های شاعر روس کریلوف را ترجمه کرد دیوان های معروف در میان قزاق ها "قیریق مثل" و "ماسا" را منتشر کرد. احمد بایتورسین را می توان به عنوان نخستین زبان شناس حساب کرد چون وی در مقالات خویش از خالص بودن واژه های روسی و تاتار زبان قزاق طرفداری کرد.

ادبیات قزاق رشد یابنده شکل های بزرگ ادبی مثل رمان و داستان بلند را فرا گرفت. شاعر و نویسنده میرژاقیب دولات اولی (1885-1925) مولف چند دیوان و اولین رمان قزاق "جمال بدبخت" که چند بار چاپ شد و توجه منتقدین روس و جامع قزاق را جلب کرد. وی همچنین از آثار پوشکین، لرمونتوف، کریلوف و شیلر به زبان قزاقی بر گرداند.

نویسنده و خبرنگار محمد ژان سیرالین (1872-1929) با آثار "توپ ژارغان"، "گلکشیما"، و با ترجمه منظومه از شاهنامه فردوسی معروف شد وی سمت سر دبیری مجله "آیقاپ" (Айқап) را به عهده داشت که دورش نیرو های مترقی آن دوره گروه بندی شده بودند. سلطان محمود تورایغیروف با مجله همکاری نموده اشعار و داستان های خود را در موضوع نابرابری درجامع قزاق نوشت او مولف رمان "قمر سولو" می باشد.

شاه کریم قودایبردی (1838-1931) شاعر، فیلسوف و اندیشمند علاوه بر اشعار متعددی مولف رساله "شرایط اسلام" هم می باشد. شاه کریم شاعران بر جسته جهان همچون بایرون، پوشکین، لرمونتوف، حافظ، نوایی، کانت وشاپنگاور را استادان خلاقه کار خویش شمرد.

در دوره شوروی آثار ژامبیل ژابایف (1846-1945) شاعر ملی قزاق شهرت یافت. بعد از انقلاب اکتبر در آثار ژانبیل موضوعات نو از جمله سرود اکتبر، وطن من، در آرامگاه لنین، لنین و استالین. اشعار ژامبیل به تمام زبان های ملل اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی ترجمه شد ومقبولیت عام یافت. در سال های جنگ وطن کبیر ژابایف شعر های وطن دوستی نوشت، مردم شوروی را دعوت نمود

علیه دشمنان مبارزه کنند در شمار بنیان گذاران ادبیات شوروی قزاق شاعران مانند ساکن سیفولین، الیاس ژانسوگوروف، نویسندگان همچون مختار اوزوف، سبیت موقانوف، بی‌میت مایلین قرار داشتند. در سال 1934 اتحاد نویسندگان قزاقستان تشکیل شد. در سال 1954 مختار اوزوف رمان تریلوژی "راه آبای" را به پایان رساند.

در نیمه دوم قرن بیستم کتاب شاعر و نویسنده قزاق اولژاس سلیمنوف "آزیا" مورد توجه خوانندگان قرار گرفت. آنجا وی ایده‌ها را در خصوص خویشاوندی قزاق‌ها با شومر‌ها تکامل بخشید و متوجه تعداد زیاد واژه‌های ترکی در زبان روسی ساخت.

ادبیات قزاق در دوره استقلال کشور از بند کمونیست هابدنبال هویت ملی خویش در تلاش یافتن چهره تاریخی و جایگاه خود در جامعه جهانی است. آثار ادبی نویسندگان قزاق اگر بتواند غبار استثمار و استعمار و استعمار هفتاد سالگی خونبار و دیکتاتوری کمونیستی را از سیمای تاریخی و ملی خود بزدايد مسلماً می‌تواند با تولدی نو هستی ملی-انسانی خود را باز یابد. تنها راه رهایی قزاق‌ها از بی‌هویتی و از خود بیگانگی باز شناسی تاریخی-ملی ایشان تواند بود. و شراره‌های آن حرکت و جنبش معنوی فقط در آثار ادبی قابل انعکاس است. و قزاق‌ها از طریق مطالعات آثار ادبی و تعمق بخشیدن به اندیشه‌های ادبی می‌توانند خود را بشناسند و خودشان را به جامعه جهانی بشناسانند.

ضميمه

2-қосымша

فرهنگ لغات – Сөздік

Қазақша	فارسی
Абад (жөнделген, гүлденген мекен)	آباد
Абырой, бедел, намыс	آبرو
Абшар (сарқырама)	آبشار
Аппарат (аспап)	آپارات
Аташ (от)	آتش
Атмосфера	اتمسفیر
Асар (шығарма, ескерткіш)	آثار
Ажал, өлім	آجال
Ашпас (шах қорғаны)	آچمز
Аһылау, уһілеу	آخ
Ақыры, соңы, аяғы	آخر
Ақырзаман	آخر الزمان
Ақырет	آخرت
Әдеп, салт-дәстүр	آداب
Атғас	آداش
Адрес, мекен-жай	آدرس
Адам	آدم
Адами, адамдық	آدمی
1. Адамзат, 2. Адамгершілік, адамдық	آدمیت
Адамзат, адам баласы	آدمیزاد
Ар (100 шаршы метр)	آر
Әртіс	آرتیست
Архив	آرشیف
Археология	آرکیولوژی
Арман, мақсат	آرمان
Ариа	آریا
Аристократ, ақсүйек	آریستوکرات
Азат, еркін, бостандық	آزاد
Азық, азық-түлік	آذوقه
Ажур, торлы кездеме	آژور
Асфальт	آسفالت
Аспан, көк	آسمان
Азия	آسیا
Ашына, дос, тамыр	آشنا
Аспаз	آشپز
Асхана	آشخانه
Аға	آغا

Ағаш	آغاج
Уыз	آغوز
Апат	آفات
Апат	آفت
Аптап, ыстық	آفتاب
Автомат	آفتومات
Әпсана, аңыз, дастан	آفسане
Ақ	آق
Аға, мырза	آقا
Ақша, пұл	پول
Ағасы, басшы	رئيس
Ақсақал, шал	ریش سفید
Ақшам	آقشام
Академия	آکادمی
Академия оқушысы	آکادمیست
Актер	آکتر
Актуализм	آکتوالیسم
Акробат	آکروبات
Альбом	آلبوم
Алтын	طلا
Алша	آلوجه
Ампер	آمپر
Ампула	آمپول
Әмір, әмірші	آمر
Аумин (дұғадан кейін айтылатын сөз)	آمین
Ананас	آناناس
Антенна	آنتن
Антибиотик	آنتی بیوتیک
Әуез, әуен, ән	آواز
Аһ (өкініш сөзі)	آه
Әк, ақ балшық, ақ бор	آهک
Аят, құрат аяты	آیات
Айна	آینه
Ібіліс, шайтан	ابلیس
Опера	اپرا
Үтік	اتو
Автобус	اتوبوس
Автобиография	اتوبیوگرافی
Автомат	اتومات
Автомобиль	اتومبیل، موٹر

Әсер, ықпал	اثر
Ошақ, пеш	اجاق
Ыждаһад, ынталану	اجتهاد
Ажал, өлім, қаза	اجل
Ықтимал, мүмкін	احتمال
Мұқтаждық, қажеттілік	احتياج
Ықтиат	احتياط
Ақымақ, надан	احمق
Ақпар, хабар, хабарлау	اخبار
Ақыры, соңы	اخير
Ада қылу, аяқтау, орындау	اداء
Әдеп	ادب
Одеяло, жамылғы	اديال
Азан	اذان
Арба	ارابه
Арбашы, арбакеш	ارابه چي
Арзан	ارزان
Озон (газ)	ازن
Аждаһа, айдаһар	اژدها
Спорт	اسپرت، ورزش
Ұста, шебер	استا
Ұстаз	استاد
Стадион	استاديوم
Стаж	استاژ
Штамп, мөр	استامپ
Стандарт	استاندارد
Ұстара	استره
Астапыралла, тәубаға келу	استغفرالله
Стакан	استكان
Студия	استديو
Ысырап	اسراف
Скелет, қанқа	اسكلت
Ислам	اسلام
Есім, ат	اسم
Ишарат	اشارات
Шкаф	اشكاف، الماری
Асылы, негізі	اصل
Асыл, текті	اصيل
Атырап, айнала	اطراف
Атлас, мата	اطلس
Ақзам, көсем, басшы	اعظم

Ағза, мүше	اعضا
Ауғандық	افغانى
Экран	اكران
Экспорт	اكسپورت، صادرات
Экономия, үнемдеу	اكونومى، اقتصاد
Экономист	اكونوميست، اقتصاددان
Егер	اگر
Ілтипат, ықылас	التفات
Олжа	الجهه
Электрон	الكترون
Электрик	الكتريك، برقى
Алкаголь	الكل، شراب
Үлгі, нұсқа	الگو
Аллаһ	الله
Алмаз, гауһар	الماس
Олимпияда	المپيك
Илаһиат	الهيئات
Әмірлік, билік	امارت
Имам	امام
Аманат	امانت
Император	امپراتور
Империя	امپراتورى
Империя	امپريال
Үммет, ұрпақ	امت
Емтихан	امتحان
Әмір, бұйрық	امر
Емле, орфография	املا
Адмирал, теңіз әміршісі	امير البحر
Үміт, дәме	اميد
Анар	انار
Қамқа, қойма	انبار
Әмір, әмірші	امير
Ынтызар, күту, тосу	انتظار
Інжір, інжір жемісі	انجير
Інжіл	انجيل
Әнтек, аз, шамалы	اندىك
Индекс	اندىكس
Энергия, күш-қуат	انرژى
Инсан, адам, адамзат	انسان
Институт	انستيتوت
Иншаллаһ, құдай қаласа	انشالله

Авеста	اوستا
Аяз, суық	اياز، سردى
Аяқ	اياق، پا
Идея, ой, сана	ايدة
Идеал	ايدة آل
Идеалист	ايدة آليست
Идеализм	ايدة آليسم
Идеология	ايدة ئولوژى
Иман, сену, нану	ايمان

ب

Б / б

Бап, тарау	باب
Баба, әке, ата	بابا
Батеря, аккумулятор	باترى
Батпақ	باتلاق
Баж, салық	باج
Бадам, миндаль	بادام
Баклажан	بادنجان
Бар, шарапхана	بار
Базар	بازار
Бағбан	باغبان
Бақи, мәңгі	باقى
Бактерия	باكتىرى
Бактеорология	باكتروپولوژى
Балет	بالت
Большевизм	بالشويسم
Большевик	بالشويك
Балкон	بالكن
Бамдад	بامداد
Бант	باند
Банк	بانك
Бану, бикеш	بانو
Бай, ауқатты	باى
Пұтхана	بتخانه
Бетон	بتون
Бақыт	بخت
Борщ	برش
Береке, молшылық	بركت
Брахман	برهمن
Баскетбол	بسكتبال
Бөшке	بشكه

Бұғаз	بغاز
Бұлбұл	بلبل
1. Болгар елі, 2. Былғары	بلغار
Блок, одақ	بلوک
Бильярд	بليارد
Билет	بليت
Бомба	بمب
Банан	بنان ، كيله
Бензин	بنزين
Бу, иіс	بو
Бұта	بوته
Буржуа	بورژوا
Буржуазия	بورژوازي
Буфет	بوفه
Бокс	بوکس
Бульдозер	بولدوزر
Баға	بها
Баһадүр, батыр	بهادر
Бибі, бикеш	بی بی
Бейсбол	بيس بال
Бисквит	بيسکويت
Биография	بيوگراف
Биология	بيولوژی

پ

П / п

Папа, әке	پاپا
Падишаһ, патша	پادشاه
Паразит	پارازيت
Парафин	پارافين
Параграф	پاراگراف
Параллель түзулер	پارالل / موازي
Парша, мата	پارچه
Парси	پارسی
Парк	پارک
Пара	پاره
Паспорт, төлқұжат	پاسپورت
Пәк, таза	پاک
Пакет, конверт	پاکت
Бегзат, асыл текті	پاکزاد
Пальто, ішік	پالتو
Порт	پرت / بندر

Перде	پرده
Президент, елбасы	پرزيدنت / ريس جمهور
Пресса	پريس
Персонал, қызметкерлер тобы	پرسنل
Профессор	پروفيسور
Программа, бағдарлама	پروگرام
Принцип	پرنسيپ
Протеин	پروتين
Протест, қарсылық	پروتست / مخالف
Протон	پروتون
Прожектор	پروجكتور
Профиль	پروفيل
Перизат	پريزاد
Позиция, ұстаным	پزيسيون / منصب
Пост, орын, шен	پست
Пісте	پسته
Пушту, пушту тілі	پشتو
Пәштун	پشتون
Өкініш	پشيمان
Платина, ақ алтын	پلاتين
Палас	پلاس
Пластика	پلاستيك
Плазма	پلازما
План, жоспар	پلان
Пломба, бітеу	پلمب
Полиция	پوليس
Поликлиника, емхана	پلى كلينيك
Помада, далап	پماد
Пенициллин	پنسيلين
Позитивті, болымды	پوزييتو / مثبت گرا
Пұл, ақша	پول
Болат	پولاد / فولاد
Палуан, алып, күшті	پهلوان
Пияз, жуа	پياز
Пиала, кесе	پياله
Пайғамбар	پيامبر
Пианист	پيانيست
Пижама	پيجامه
Пайда	پيدا
Пирамида	پيراميد
Пешене	پيشانه

Хат-хабар, ошар
Пайғамбар
Піл

پیغام
پیغمبر
پیل / فیل

ت
T / t

Табыт
Таба
Татар
Тәж
Тәжік
Талан-тараж
Тарих
Тазы, тазы ит
Газ, тазша
Тактика, әдіс
Такси
Танк
Танкер
Театр
Әсер, ықпал
Теория
Тапанша
Төбе
Тәжірибе
Тақ
Тақта
Тұқым, ұрық, дән
Тоқпақ, қол ағаш
Таразы
Терасса
Трактор
Транзит
Транспорт, көлік
Трансформатор
Тәртіп, рет
Тәржіма, аударма
Триллион
Тормоз, тежегіш
Термос
Террор, ылаң
Террорист, ланкес

تابوت
تابه
تاتار
تاج
تاجیک
تاراج
تاریخ
تازی
تاس
تاکتیک
تاکسی
تانک
تانکر
تئاتر
تائیر
تئوری
تپانچه
تپه
تجربه
تخت
تخته
تخم
تخماق
ترازو
تراس
تراكتور
ترانزیت
ترانسپورت
ترانسفورماتور
ترتیب
ترجمه
ترلیون
ترمز
ترموس
ترور
تروریست

Трибуна, мінбер	تريبون
Тәспі	تسبيح
Тест	تست
Төсек	تشك
Тағдыр, жазмыш	تقدير
Тақуа, тақуалық	تقوا
Тақ, жалғыз	تك
Түйме	تكمه
Технология	تكنولوجيا
Техника, тәсіл	تكنيك
Теке	تكه
Телескоп	تلسكوپ
Телефон	تلفن
Телеграмма	تلگرام
Телевизор	تلویزيون
Тема, тақырып	تم ، موضوع
Тамашалау, қарау	تماشا
Тамаша, қызық	تماشایی
Тамашалаушы, көрермен	تماشاچی
Тамам, соңы	تمام
Тән, дене	تن ، بدن
Тонна	تن
Теңге	تنگه
Тандыр	تنور
Теннис	تنیس
Туалет, дәретхана	توالت / تشناب
Туберкулез	توبركلوز
Доп	توپ
Тұт, тұт ағашы	توت
Таурат	تورات
Турист, жиһанкез	توريست
Төсек	توشك
Топан	توفان / طوفان
Туннель	تونل
Даяр, дайын, әзір	تيار ، آماده
Тираж, таралым	تيراژ

ث

C / c

Сауап

ثواب

ج
Ж / ж

Жар, ұлан, айқай	جار
Жаршы	جارچی
Киім	جامه
Жан, рух	جان
Жайнамаз	جانماز
Жаны сірі, жанкешті	جان نثار
Жануар, хайуан	جانور
Жадуал, кесте	جدول
Жәдид, жаңа	جدید
Жарақат, жара	جراحات
Жаза, құн, айып	جزاء
Жағрафия, география	جغرافيه
Жұп	جفت
Бауыр	جگر
Жезөкше, алаяқ	جلب
Жамағат, жиын, қауым	جماعت
Жұма	جمعه
Жын, пері	جن
Жаннат, жұмақ	جنات
Жаназа, өлік	جنازه
Жаннат, пейіш	جنت
Жанжал, дау	جنگال
Жауынгер, батыр	جنگاور
Жауап	جواب
Жомарт	جواد
Жомарт, жауанмәрт	جوانمرد
Жауһар, гауһартас	جوهر
Жаһан, әлем	جهان
Жәһәннам, тозақ	جهنم
Жейран, бөкен	جيران

چ
Ч / ч

Шатыр	چادر
Шарбақ, қоршау	چارباغ
Шара, айла, тәсіл	چاره
Шай	چای
Шатыр, қол шатыры	چتر / چتری
Шақпақ, шам	چخماق
Шырақ, шам	چراغ

Чек, вексель	چک
Шілде	چله
Шелек	چلیک
Чемодан	چمدان
Шынар, ақаш	چنار
Шеңбер	چنبر
Шеңгел	چنگل / جنگل
Шопан	چوپان
Шыны	چینی

ح
h / h

Қажы	حاجی
Қажет, керек	حاجت
Дайын, даяр	حاضر
Әкім	حاکم
Хал, жағдай	حال
Хижаб, перде	حجاب
Хадис	حدیث
Харам, арам	حرام
Әріп	حرف
Әрекет, қозғалыс	حرکت
Құрмет, абырой	حرمت
Есеп, есептеу	حساب
Гашиш	حشیش
Әзірет	حضرت
1. Құзыр, 2. Тыныштық	حضور
1. Хақ, тура, дұрыс 2. Хақ тағала	حق
Хақ, шындық	حقه
Ақиқат, шындық	حقیقت
Хикаят, хикая	حکایت
Үкім, бұйрық, әмір	حکم
Хикмет, білім	حکمت
Үкім беру, бұйыру	حکومت
Хақим, дана	حکیم
Хала (рұқсат етілген)	حلال
Халуа, халва	حلواء
Қына	حناء
Хауа ана	حواء
Хайуан	حيوان

خ
X / x

Қатын, ханым, бәйбіше	خاتون
Қада, сырық	خاده
Қасиет	خاصيت
Қате	اشتباه ، خاطی
Қаған, билеуші, әкім	خاقان
Қал, мең	خال
Қамыт	خاموت
Хан, ру басы	خان
Ханым, зайып, жар	خانم
Хабар, жаңалық	خبر
Құдай	خدا
Қызмет, қызмет көрсету	خدمت
Қоржын	خرجين
Құрма, құрма ағашы	خرما
Қырман	خرمن
Қыруар	خروار
Қазына, мемлекет қазынасы	خزانة
Қазына	خزينه
Қас, арам	خس
Қате, жаңсақ	خطا
Қатер	خطر
Құпия, сыр	خفا ، راز ، سر
Халайық, жұртшылық	خلائق
Халифат	خلافت
Құмыра	خمرة
Қамыр	خميره
Қанжар	خنجر
Қауіп, қатер	خوف
Қияр	خيار
Қиял	خيال
Қиянат, қиянат жасау	خيانت

د
Д / д

Дайым, әрдайым, үнемі	دائم
Дар, дар ағашы	دار
Дәрі	دارو
Дәрігер, фармацевт	داروگر
Дастан, оқиға, аңыз	داستان
Дана, ақылды	دانا

Данышпан	دانشمند
Дәнек, дән, ұрық, тұқым	دانه / دانک
Душар, душар болу, кездесу	دچار
Драма	درامه
Дәреже	درجه
Дарак, ағаш, тал	درخت
Дерт, ауру	درد
Дәріс, сабақ	درس
Дұрыс, тура	درست
Дерек, құжат	درک ، سند
Дәрмен, шара	درمان
Дарбаза, есік, қақпа	دروازه
Дәруіш, диуана	درویش
Дария, теңіз	دریا
Дариға, қап, әттеген-ай	دریغا
Доза	دوز
Дастархан	دسترخوان
Десерт	دسر
Дұшпан, жау	دشمن
Дұға, жалбарыну	دعاء
Дәптер	دفتر ، کتابچه
Дүкен	دكان
Доктор, дәрігер	دکتر
Ғылым докторы, докторантура	دکترا
Доллар	دلار / دالر
Делдал	دلال
Дәлел, айғақ	دلیل
Дем, тыныс	دم
Демократия	دموکراسی
Демократ	دموکرات
Дүние, әлем	دنیا
Дәуіт, сия сауыт	دوات
Дуель, жекпе-жек	دوئل
Дубль, қос, екі есе	دوبل
Дубляж	دوبلاژ
Дутар	دوتار
Дүрбі	دوربین
Дәуір, заман	دوره
Тозақ, тұмақ	دوزخ
Дос	دوست
Досье, құжат, дерек	دوسیه

Душ	دوش
Дәулет, байлық	دولت
Дикан, егінші	دهقان
Диабет, қан ауруы	ديابت
Диалектика	ديالكتيك
Диалог	ديالگ
Диплом	ديپلم
Дипломат	ديپلمات
Дипломатия	ديپلماسي
Дипломатика	ديپلماتيك
Дидар, кездесу, кескін, келбет	ديدار
Дизель	ديزل
Диск	ديسك
Диктатор	ديكتاتور
Дін, сенім, наным	دين
Диуан, жинақ	ديوان

ذ

З / z

Зар, ұзындық өлшемі	ذرع
---------------------	-----

ر

P / p

Рапорт, хабарлама	راپور
Радар	رادار
Радикал	راديكال
Радикализм	راديكاليسم
Радио	راديو
Радиоактивті	رادو اکتیو
Радиотерапия	راديو تراپي
Радиография	راديوگرافي
Радиограмма	راديوگرام
Ризық, ризық беруші	رازق
Разы, риза	راضي
Көсем, жетекші, басшы	رهبر
Реалист	رئاليست
Реализм	رئاليسم
Рубаи, төрттік	رباعي
Репортаж	رپورتاژ
Репортер	رپورتر / گزارشگر
Рақым, қайырымдылық	رحم
Рұқсат	رخصت
Розетка	رزت

Ризык, ырыс, несібе	رزق
Режиссер	رژيسور
Режим, тәртіп	رژيم
Ресторан	رستوران
Рәсм, әдет-ғұрып	رسم
Референдум	رفراندوم
Реформа	رفرم
Рекорд	رکوردد
Рөл, тұтқа	رل
Роман	رمان
Романтизм	رمانتيسم
Рамазан, ораза айы	رمضان
Рентген	رنتگن
Ренесанс	رنسانس
Рубль	روبل
Рух, жан	روح
Руханият	روحانيت
Ораза	روزه
Раушан, жарық	روشن
Револьвер	رولور، انقلابگر
Революция, төңкеріс	رولوسيون، انقلاب
Ритм, ырғақ	ريتم
Райхан, гүл	ريحان

ز

3 / 3

Запас, қор	زپاس / اضافی
Зар, нала	زار
Захмат, еңбек	زحمت
Зергер	زرگر
Зерек, шапшаң, ширақ	زرنگ
Зекет	زكات
Зілзала, жер сілкініс	زلزله
Заман, уақыт	زمان
Замана, дәуір	زمانه
Изумруд	زمرد
Зәмзәм суы	زمزم
Зина, зинақор	زنا
Зеңбірек	زنبورک
Шынжыр	زنجير
Зындан	زندان
Зиярат	زيارت

Зиян	زيان
Зиба, әдемі	زيبا
Зейтүн	زيتون
Зерек	زيرك

ژ

Ж / ж

Генетика	ژنتيك
Генератор	ژنراتور / جنراتور
Генерал	ژнрал / جنرال
Журнал	ژорнал
Журналист	ژурналист
Жилет, көкірекше	ژилиет
Гимнастика	ژимнастик / جمناستیک

س

С / с

Сәтен (мата)	ساتن (رخت)
Саз, ырғақ	ساز
Сағат	ساعت
Саға (өсімдік сабағы)	ساقه
Сағи, шарап құюшы	ساقى
Салат	سالاد
Солдат, сарбаз	سالدات / سرباز
Салон, зал	سالن
Сантн (өлшем 100/1)	سانتى
Сендвич	ساندويچ
Сая, көлеңке, пана	سايه
Себеп, сылтау	سبب
Себет, кәрзеңке	سبد
Сентябрь	سپتامبر
Сикыр, алдау	سحر / جادو
Сарбаз, жуынгер	سرباز
Сардар, әскери басшысы	سردار
Сірке су	سرکه
Сүрме	سرمه
Сырнай	سرنا
Сервис, қызмет	سرويس
Серия, бөлік	سرى / بخش
Сериал, тізбек	سريال
Сазай, жаза, сыйлық	سزا
Соус, тұздық	سس
Сапар, саяхат	سفر

Сағыз	سقىز / ساجق
Сәлем	سلام
Саламат, сау, денсаулық	سلامت
Сұлтан, бек	سلطان
Салтанат, билік	سلطنت
Самауыр	سماور
Символ, белгі	سمبول
Симпозиум	سمپوزيوم
Семинар	سمینار
Сенатор	سناتور
Санатория	سناتوريوم
Сценарист, автор	سناریست
Сценарый	سناریو
Суп, сорпа	سوپ
Сауда, сауда-саттық	سودا
Саудагер	سوداگر
Сүре	سوره
Социализм	سوسیالیسم
Социалист	سوسیالیست
Соната	سونات
Саяхат	سیاحت
Саясат	سیاست
Цирк	سیرک
Цилиндр	سیلندر
Сым	سیم
Синематика	سیمرغ

ش

Ш / ш

Шатун	شاتون
Шат, шадыман	شاد
Шарлатан, айлакер	شارلاتان
Шасси, рама	شاسی
Шайыр, ақын	شاعر
Шәкірт, оқушы	شاگرد
Шәлі	شال
Шампан	شامپانی (نویشیدنی)
Шампунь	شامپو
Чемпион, жүлдегер	شامپیون / قهرمان
Шанс, мүмкіндік	شانس
Шанкр	شانکر
Шах, патша	شاه

Шахзада	شا هزاده
Шопан, қойшы	شبان
Шарап	شراب
Шарапат, абырой	شرافت
Шербет	شربت
Шарт	شرط
Шашлык, кәуәп	ششلیک / کباب
Шұғыла	شعله
Шапағат, көмек	شفاعت
Шапақ	شفق
Шек, күмән	شک
Шекер, қант	شکر
Шүкіршілік, алғыс	شکر
Шоколад	شکلات
Шалқан	شلم
Шланг	شلنگ
Шалбар	شلوار
Шимпанзе	شمپانزه
Семсер, қылыш	شمشیر
Шам, шырақ	شمع
Шаман, пұтқа табынушы	شمن
Сенбі	شنبه
Сор, тұз	شور
Сорпа	شوربا
Шоссе, тас жол	شوسه / راه آهن
Шопыр, жүргізуші	شوفر / راننده
Шахар, қала	شهر
Шлэнгі	شیلنگ
Шифр, цифр	شیفر
Шайтан	شیطان
Шиша, әйнек	شیشه
Шырын, тәтті	شیرین
Шейіт, шейіт болу	شهید

ص

C / c

Сабын	صابون
Сап, таза	صاف
Сабыр, шыдам	صابر
Сұхбат, әңгіме	صحبت
Сахара, дала	صحرا
Сахна, алаң	صحنه

Садақа, қайыр	صدقه
Сарп ету, өткізу	صرف
Сап, қатар	صف
Сандық, қобди	صندوق
Сандықша, қобдиша	صندوقچه
Дұрыс, лайық	صواب
Сурет, бейне	صورت
Суретші, мүсінші	صورتگر
Сопы, дәруіш	صوفی
Саят, аңшылық	صید

ض

З / з

Залал	ضلال
-------	------

ط

Т / т

Тайпа, ру	طائفه
Тақ, жеке, дара	طاق
Тағат, шыдам	طاقت
Тауыс (құс)	طاووس
Табак (ыдыс)	طبق
Дабыл, барабан	طبل
Табиғат	طبیعت
Табиғи	طبیعی
Тархан (лауазым)	طرحان
Тарап, жақ	طرف
Тағам, тамақ	طعام
Дәм, татым	طعم
Талап, тілек	طلب
Тоты құс	طوطی
Топан, боран	طوفان
Тұмар, шыршық	طومار
Тәй-гәй, жүру	طی

ظ

З / з

Залым, жауыз	ظالم
Зұлым	ظلم
Зәлім, қатігез	ظلم

ع

А / а

Әдет	عادت
Әділ, турашыл	عادل

Ғашық, ынтық	عاشق
Ұлы, жоғары	عالی
Ғибадат, жалбарыну	عبادت
Ғажап, таңқаларлық	عجب
Әділет, шындық	عدالت
Әділ, шын	عدل
Азап, уайым, қайғы	عذاب
Арба	عربة
Қарыш	عرش
Арыз, өтініш	عرض
Арапа	عرفه
Арақ, шарап	عرق (شراب)
Аза, қайғы	عزاء
Әзәзіл	عزازيل
Ізет, құрмет	عزت
Әзіз, құрметті, қадірлі	عزيز
Әскер, қол	عسكر
Ғашық, жар	عشيق
Өтір, иіс су	عطر
Ақыл, ой	عقل
Блаж, амал, тәсіл	علاج
Ілім, ғылым	علم
Ғұлама, данышпан	علما
Ғимарат, құрылыс	عمارت
Өмір, тіршілік	عمر
Амал, әрекет	عمل
Әйел, жұбай	عيال
Айып, ақау	عيب
Айт, мереке	عيد
Әйнек, көзілдірік	عينك

غ

Ғ / ғ

Ғайып, жоқ болу	غائب
Қаз	غاز
Қаріп, бөгде	غريب
Құса, қайғы	غصه
Қам, уайым	غم
Ғанибет, табыс, олжа	غنيمت
Құрбақа	خورباغه / قورباغه
Ғайып, құпия	غيب

Ғайбат, жаман сөз
Қайрат, жігер

غیبت
غیرت

ف
Ф / ф

Пайда, табыс	فايده
Фабрика	فابريكه
Пасық, бұзылған	فاسق
Фашист	فاشيست
Фашизм	فاشيسم
Фактор, қозғаушы күш	فاكتور
Пал	فال
Фамилия, тек	فاميل
Фантазия, қиял	فانتازى / خيال
Фәни, жалған	فانى
Феодал, бай	فئودال
Федерация	فدراسيون
Федералдық	فدرال
Федерализм	فدراليسم
Фракция	فراكسيون
Франк, монета	فرنك
Фәрсәх (жол өлшемі)	فرسخ
Періште	فرشته
Перғауын	فرعون
Форма, түр	فرم
Формула, құрам	فرمول
Френч, кіші бешпент	فرنچ
Форворд, шабуылшы	فروارد
Фестиваль	فستیوال
Пітір, садака	فطره
Пақырлық, кедейшілік	فقر
Фикһ (мұсылман заң ғылымы)	فقه
Факиһ (мұсылман заң танушысы)	فقيه
Пікір, ой	فكر
Пәлен, біреу	فلان
Пәлсапа, философия	فلسفه
Пұт (өлшем)	فوت (اندازه)
Фотокопия	فوتوکپی
Фотограф	فوتوگراف
Февраль	فوريه / فيبروري
Болат, темір	فولاد
Фольклор	فولکلور

Фонограф	فونوگراف
Бирюза (асыл тас)	فیروزه
Физика	فیزیک
Физиократ	فیزیократ
Физиократия	فیزیокراسی
Физиология	فیزیولوژی
Физиолог	فیزیولوژیست
Философ	فیلسوف
Финал, соңы	فینال

ق
Қ / қ

Қап	قاب
Қасық	قاشق
Қазы, сот	قاضی
Қағида, ереже	قاعده
Қақ, кептірілген	قاق
Қалып, форма	قالب
Қалпақ, бас киім	قالپاق
Қалы, кілем	قالی / قالین
Қамат, намаздың басталуы	قامت
Қайық	قایق
Қаба, шекпен	قبا
Қабір, мола	قبر
Қабырға	قبرغه
Қыбыла	قبلة
Қадір, құн, баға	قدر
Құдірет, күш	قدرت
Қадам, жүріс	قدم
Қадым, баяғы	قديم
Қарар, қаулы	قرار
Құран	قرآن
Қарауыл	قراول
Құрбан	قربان
Қарыз	قرض
Қорық	قرق
Қырғауыл	قرقاول
Қырмызы, қызыл	قرمز / سرخ
Карантин, уақытша тыйым	قرنطین
Карниз, перде ілгіш	قرنیز
Құрт	قروت

Қызыл	قزل / سرخ
Қызылбас	قزلباش
Қыстақ, қыстау	قشلاق
Қасап	قصاب
Қысыр	قصر
Қисса, дастан	قصه
Қасида, мадақ өлең	قصيده
Қатар, рет	قطار
Қапас, тор	قفس
Қалам	قلم
Қылыш	قليچ
Құмар	قمار
Қамшы	قمچى
Қанағат	قناعت
Қант	قند
Қонақ	قنق / مهمان
Қуат, күш	قوت
Құты	قوطى
Қауым, ел	قوم
Қаһар, ашу	قهر
Қаһарман, батыр	قهرمان
Кофе	قهوه
Қиямет, бүлік	قيامت
Қайшы	قيچى
Қарат (өлшем)	قيراط (اندازه)
Қайсар	قيصر
Қаймақ	قيماق

ک

К / к

Кабель	كابل (سيم)
Кабина	كابين
Кабинет	كابينه
Капитал	كاپيتال
Капиталист	كاپيتاليست
Капитан	كاپيتان
Капитуляция	كاپитولасيون
Каталог	كاتالوگ
Католик	كاتولىك
Кадр	كادر
Карате	كاراته
Карбюратор	كاربورатор

Карта, билет	كارت
Картон	كارتن
Кардинал	كاردينال
Карнавал	كارناوال
Керуен	كاروان
Керуенсарай	كاروانسرا
Карикатура	كاريكاتور
Карикатурист	كاريكاتوريست
Казино	كازينو
Кесе	كاسه
Кафеин	كافئين
Кәпір	كافر
Камфора	كافور
Кафе	كافه
Кафетерий	كافه تريا
Какао	كاكائو
Кекіл, тәж	كاكل
Какао	كاکو
Колбаса, шұжық	كالباسه
Колледж	كالج
Коляска, қоларба	كالسكه
Кәміл, толық, бүтін	كامل
Канал, арық	كانال
Кандидат	كانديد
Конфет	كانفت
Кенгуру	كانگورو
Кәуап	كباب
Кобальт	كبالت
Кеуірт, сіріңке	كبريت
Кептер	كپوتر
Капсула, қабық	كپسول
Копия, көшірме	كپی
Кепка	كپی
Кітап	كتاب
Кесапат, жамандық	كثافت
Кәзәп, өтірікші	كذاب
Хор	كر
Кіре, ақы	كراء
Керемет, тамаша	كرامت
Кредит	كردیت
Крем, каймақ	كرم

Керней, сыбызғы	کرنا
Хром	کروم
Крисмас, жаңа жыл	کریمس
Кісі	کس
Кәсіп	کسب
Кесел, сырқат	کسل
Кишмиш	کشمش
Кезекші	کشیکچی، نوبت دار
Қағба	کعبه
Кептер	کفتر
Кәпкір	کفگیر
Кебін	کفن
Кәпір	کفور
Кепіл	کفیل
Класс, сынып	کلاس
Классика	کلاسیک
Холестерил	کلسترول
Коллекция	کلکسیون
Клуб, қоғам	کلوب
Күлше, тәтті нан	کلوچه
Кілт	کلید
Клише, негатив	کلیشه
Клиника	کلینیک
Кем, аз	کم
Кемел, толық	کمال
Комендант	کماندان
Команда	کماندو
Компания	کمپانی / شرکت
Компрессор	کمپریسور
Комплект	کمپوت (نوشتنی)
Кемпір	کمپیر
Комод, шкаф	کمد
Комедия	کمدی
Көмек	کمک
Коммунист	کمونیست
Коммунизм	کمونیسم
Комитет	کمیته
Комиссариат	کمیساریا / کمیسری
Комиссар	کمیسار
Комиссия	کمیسسیون
Комик, күлдіргі	کمیک / جالب

Контракт, келісім	کنترات / قرارداد
Контроль, бақылау	کنترول
Күнжара	کنچار
Күнжіт	کنجد
Концерт	کنسرت
Консорциум	کنسرسيوم
Консул	کنسول / قنصول
Консультация, кеңес	کنسولتاسيون / راهنمائی
Конфедерация	کنفدراسيون
Конференция	کنفرانس
Конкурс, байқау	کنکور / کانکور
Конгресс	کنگره
Конвенция	کنوانسیون
Кене	کنه
Коньяк	کنیاک
Кәнизек	کنیزک
Кубизм	کوبیسم
Купе	کوپه
Кәусәр	کوثر
Көш	کوچ
Көше	کوچه
Көр, соқыр	کور
Коридор	کوریدور / دهلیز
Кәсе	کوزه
Кокаин	کوکائین
Коктейл	کوکو
Көкнәр	کوکнар
Килограмм	کیلوگرام
Километр	کیلومتر
Киоск	کیوسیک

گ

Г / г

Гараж	گاراژ
Гарсон, даяшы	گارسن / خدمتکار
Газ	گاز
Газилон	گازولين
Галерея	گالری
Гәп, сөз	گپ
График	گرافیک
Күрзі, шокпар	گرز

Грамм	грам
Группа, топ	گروپ
Грипп, тұмау	گریپ / زكام
Гүл	گل
Гүлзар	گلزار
Гольф	گلف (ورزش)
Глюкоза	گلوکز
Глицерин	گلیсерин
Кілем	گليم / فرش
Келін, қалындық	گلین
Күмән, күдік	گمان
Күнә, қылмыс	گناه
Күнәһар	گناهكار
Күмбез	گنبد
Көр, қабір, мола	گور
Күкірт, сіріңке	گوگرد
Гауһар, асыл тас	گوهر
Қияқ, шөп	گياه
Гитара	گيتار

ل

Л / л

Лаборатория	لابراتوار
Лоторея	لاترى
Лампа, шырақ	لامپ
Лай, балшық	لاى / لى
Лайық, сай	لايق
Ләззат, рахат	لذت
Әскер, қол, армия	لشکر
Лағынат, қарғыс	لعنت
Лақап, титул	لقب
Лаваш, нан	لواش / نان تركى
Лобия, фасоль	لوبيا
Лас, былғаныш	لوث
Люкс, сәнді	لوکس
Либералды	ليبرال
Либерализм	ليبراليسم
Литр	ليتر
Лидер, көсем	ليدر / رهبر
Лицензия, рұқсат қағаз	ليسانس / اجازه نامه
Лимон	ليمون

۶
М / м

Материалист	ماترياليست
Материализм	ماترياليزم
Мадам, бикеш	مادام
Марш	مارش
Маршал, қолбасшы	مارشال
Марка	مارك
Марксист	ماركسيست
Марксизм	ماركسيزم
Мазут	مازوت
Майор	ماژر
Массаж	ماساژ
Маска	ماسك
Машина, автомобиль, станок	ماشين
Машинист	ماشينيست
Макарон	ماكارون
Макет, үлгі	ماكت
Мал, дүние	مال
Малярия	مالاريا
Мама, ана	مام / مادر
Манго	مانتو
Маневр	مانور
Мүбәрәк, сәтті, құтты	مبارك
Мебель, жиһаз	مبيل / فرنيچر
Метал, темір	متال
Метан	متان (گاز)
Метод, әдіс, тәсіл	متد / ميتود
Методология, әдістемелік	متدولوژى
Метр	متر
Метро	مترو
Мәтін, текст	متن
Мысал	مثال
Мәселен, мысалы	مثلا
Мәжбүр, амалсыз	مجبور
Мәжіліс, жиналыс	مجلس
Мәжнүн, есалаң	مجنون
Махаббат, сүйіспеншілік	محبت
Михраб, түр	محراب
Мақұрым, үлессіз	محروم
Мықым, мықты, бекем	محکم

Михнәт, қиыншылық	محنت
Мақұлық, тірі	مخلوق
Мадақ, мақтан	مدح
Медресе, мектеп	مدرسه
Модель, үлгі	مدل
Мәдени	مدنی
Мазхаб, жол	مذهب
Мұрат, мақсат	مراد
Мәртебе, дәреже	مرتبه
Маржан, інжу	مرجان
Марқұм, өлген	مرحوم
Мәрт, еркек	مرد
Мерез, ауру	مرض
Мәрмәр, мрамор	مرمر
Меруерт, асыл тас	مرواريد
Мәртебе, дәреже	مرتبه
Мүрит, ізбасар	مريد
Мазак, әзіл, келеке	مزاح
Мыс	مس
Мас, айықпаған	مست
Мешіт	مسجد
Маскара, мазақ	مسخره
Мұсылман	مسلمان
Мәсуек, тіс шектасы	مسواک
Машық, жаттығу	مشق
Мүшкіл, қиын	مشکل
Мәшһүр, атақты	مشهور
Мазмұн, мән	مضمون
Мұғалім, оқытушы	معلم
Мәлім, белгілі	معلوم
Мәні, мағына	معنی
Магазин, дүкен	مغازه
Магнит, магнитизм	مغناطیس / مقناطیس
Мүфти, діни басшы	مفتی
Мақала	مقاله
Мақсат, мұрат	مقصد
Мекен, орын	مکان
Механизм	مکانیسم
Механик, механика	مکانیک
Мектеп	مکتب
Молда, оқыған	ملا

Мүләйім, жұмсақ, жәйлі	ملايم
Мүлік, меншік	ملك
Мелодия, әуен	ملودى
Миллиард	مليارد
Миллиардер	مليارد
Миллион	مليون
Миллионер	مليونر
Мүмкін	ممکن
Мемлекет, ел	مملکت
Мәмлүк, күл	مملوک
Мен	من
Мінажат	مناجات
Мұнара	مناره
Мінбе	منبر
Моншақ, алқа	منجوق
Марганец	منگنيز
Мотор, двигатель	موتور
Мотоцикл	موتوسيکليت
Мозаика	موزائیک
Музей, мұражай	موزه
Музыкант	موزيسين / موسيقى دان
Музыка, әуен	موزیک
Музыкалық, әуенді	موزیکال
Маусым, мезгіл	موسم
Музыка	موسيقى
Мумия	موميا
Монтаж, өндеу	مونتاژ / تدوين
Мейірім	مهر / محبت
Мөр, таңба	مهر
Мейірбан, сыпайы	مهربان
Мейман, қонақ	مهمان
Мәйіт, өлік	میت
Майдан, алаң	ميدان
Әмір, бек	مير
Мұраб, сушы	ميراب
Мирас, мұра	ميراث
Мырза, бай	ميرزا
Миссия, өкілдік	ميسيون / نمايندگی
Миссионер	ميسيونر
Микроб, бактерия	ميكروب
Микробиология	ميكروبيولوژی

Микроскоп	میکروسکوپ
Микрофон	میکروفون
Микрография	میکروگرافی
Мил	میل (اندازه)
Милиграмм	ملی گرام
Миллиметр	ملی متر
Маймыл	میمون
Мина, бомба	مین
Миниатюр	مینیاتور
Миниатюрист	مینیاتوریست
Минимум, аз	مینیموم / حد اقل
Миуа, жеміс-жидек	میوه

ن
Н / н

Натура, табиғат, негіз	ناتورال / طبیعت
Натуралист, табиғаттанушы	ناتورالیست
Натурализм	ناتورالیسم
Науқас, ауру	ناخوش
Надан, білімсіз	نادان
Наз, еркелік	ناز
Нәзік, жұмсақ, жұқа	نازک
Националист, ұлтшыл	ناسيونالیست
Национализм, ұлтшылдық	ناسيونالیسم
Нала, зар	نالہ
Намыс, абырой	ناموس
Нан	نان
Нейлон	نايلون
Науат	نبات
Немере	نبيره
Нептун	نپتون (سياره)
Нота, әуен жазуы	نت
Нәтиже, қорытынды	نتيجه
Нарық, баға, күн	نرخ
Наргис гүл	نرگس
Нұсқа, үлгі	نسخه
Нәсіл, ұлт, тек	نسل
Несие, қарыз	نسيه
Нашатыр, мүсәтір	نشادر
Нышан, белгі	نشان
Насихат	نصيحت
Назар, көзқарас	نظر

Нафталин	نفطالين
Нәпәқа, табыс	نفقه
Нақыш, із, таңба	نقش
Нұқсан, ақау	نقصان
Нүкте	نقطه
Нүкте	نكته
Негатив	نيگاتيو / منفى انديش
Нам, ылғал, дымқыл	نم
Намаз	نماز
Ноябрь, қараша	نوامبر
Нәубет, кезең, кезек	نوبت
Нұр, сәуле	نور
Невроз, жүйке жұқаруы	نورز
Наурыз	نوروز
Нөкер, қызметші	نوكر
Новелла, әңгіме	نول
Ниет, мақсат, ой	نيت
Найза, сүңгі	نيزه
Никель	نيكل
Никотин	نيكوتين

و

В / в

Ватт	وات (واحد برق)
Вазелин	وازلين
Вакцинация	واكسيناسيون
Вагон	واگن
Вальс, би	والس (رقص)
Волейбол	واليبال
Парак, бет	ورق
Уәзір, министр	وزير
Өсиет	وصيت
Отан	وطن
Уәде, ант	وعدہ
Уағыз, өсиет	وعظ
Опа, сенімділік	وفا
Опат, өлім, ажал	وفات
Уақыт, мезгіл	وقت
Өкіл	وكيل
Уәләят, аймақ	ولايت
Вольт	ولت (واحد برق)
Вольтметр	ولتاژ
Вольтметр	ولت متر

Витамин	ويتامين
Витрина	ويترين
Ойран	ويران
Вирус	ويروس
Виза	ويزا
Визит	ويزيت
Вице консул	ويس كنسول (معاون قنسول)
Виски, арақ	ويسكى (نوшиدنى)
Вилла, саяжай	ويلا / خانه

هه

h / h

Гармония, үндестік	هارمونى
Хоккей	هاكى
Хол, салон	هال / سالون
Отель, қонақ үй	هتل / هوتل
Әр, әрбір	هر
Героин	هروئين
Апта	هفته
Гектар	هكتار
Үнді, үнділік	هندو
Үндіевропалық	هندو اروپايى
Өнер	هنر
Ауа	هواء
Гармон	هورمون

ى

И / и

Жар, дос	يار
Жасмин	ياسمن
Жақұт, рубин	ياقوت
Жал, шүйде, шоктық	يال
Жетім	يتيم
Йод	يد
Иодоформ	يدفرم
Яшма	يشم
Яғни	يعنى
Жексенбі	يكشنبه
Желім	يلم
Жорға	يورغه
ЮНЕСКО	يونسكو
ЮНИСЕФ	يونيسيف
Жайлау	ييلاق

مصدر فعل (وجه مصدری فعل)

Етістіктің тұйық райы

Абайлау-аңдау	دقت کردن
Ағайыншылық ету	وساطت کردن
Азаптану	رنج بردن
Азаптау	عذاب دادن
Азарлау	آزار رساندن
Азат болу	نجات پیدا کردن
Азат ету	نجات دادن
Айқайлау	داد زدن
Айқайлау	فریاد زدن
Айту	بیان کردن، گفتن
Айту	سخن گفتن
Айып етпеу	بخشیدن
Айыру	حذف کردن
Ақша беру	پرداختن
Ақша бөлу	خرج کردن
Ақыл айту	پیشنهاد کردن
Ақылдасу	مشورت کردن
Алдау	فريب دادن
Алжу	اشتباه کردن
Алмастыру	تبدیل کردن
Алу	قبول کردن
Алыну	قبول داشتن
Алыну	قبول شدن
Алыстату	دور کردن
Аман алып қалу	مواظبت کردن
Амандасу	احوال پرسیدن
Аңдау	احساس کردن
Аңдау	حس کردن
Анық болу	حق داشتن
Аңсау, сағыну	دلتنگ شدن
Аң-таң болу	تعجب کردن
Армандау	آرزو کردن
Арттыру	اضافه کردن
Арттыру	جمع کردن
Арыз айту	عرض کردن
Арыз ету	شکایت کردن

Аспанға көтерілу	перواز کردن
Аспандау	بالا آمدن
Асығу	شتافتن
Асығу	عجله کردن
Асырау	نگهداشتن
Асыру	اضافه کردن
Атау	نامیدن
Атқа қону	سوار شدن
Аударту	ویران کردن
Аулау	شکار کردن
Ауыз жабу	فروبستن
Ауыстыру	تبدیل کردن
Ашу	باز کردن
Ашу	دایر کردن
Ашу	گشودن
Ашулану	به خشم آمدن
Аяқталу	پایان یافتن
Аяқталу	تمام شدن
Аяқтату	به پایان آمدن
Аяқтау	با پایان رسیدن
Аяқтау	تمام کردن
Аялдау	ایستادن
Әдеттену	عادت کردن
Әзірлеу	تهیه کردن
Әйгілену	معلوم بودن
Әмір ету	دستور دادن
Әмір қылу	فرمان دادن
Әндетіп өлең айту	آواز خواندن
Әндету	سر دادن
Әңгімелесу	گفتگو کردن
Арендаға алу	اجاره کردن
Әрекет ету	تلاش کردن
Әрекет ету	کوشیدن
Әсерін тигізу	اثر کردن
Әуелеу	پریدن
Әуелеу, самғау	به پرواز درآمدن
Әуестену	هوس کردن
Әшкерелеу	معلوم بودن
Бағдарлау	حدس زدن
Бағу	نگهداری کردن
Бағындыру	شکست دادن

Байқау	احساس کردن
Байқау	امتحان کردن
Байқау	حس کردن
Байқау	دقت کردن
Байқау	مواظبت کردن
Байланыстыру	ادامه دادن
Бақыру	نعره زدن
Балағаттау	مواخذة کردن
Бар болу	وجود داشتن
Бару	سر زدن
Бару	مراجعه کردن
Бас салу	حمله کردن
Басқару	اداره کردن
Бастау	آغاز کردن
Басып озу	موفق شدن
Бату	فرورفتن
Батылдану	جرعت کردن
Баулау	یاد دادن
Баяндау	بیان کردن
Безу	نفرت داشتن
Бейнелеп түсіндіру	توصیف کردن
Бейнелеу	تصور کردن
Бейнет көрсету	اذیت کردن
Бейнет көрсету	عذاب دادن
Бейнеттену	رنج کشیدن
Бекіту	مسدود کردن
Бел байласу	تصمیم گرفتن
Белгілеу	مشخص کردن
Бой тасалау	فرار کردن
Болжау	گمان کردن
Болу	روی دادن
Болу	شدن
Борыш алу	قرض کردن
Борыш алу	وام گرفتن
Борыш беру	وام دادن
Бос жер қалдыру	گشودن
Босану	خلاص شدن
Босату	آزاد کردن
Босату	رها کردن
Босату	نجات دادن
Босау	نجات پیدا کردن

Бостан-бос отыру	بیکار نشستن
Бостандық алу	خلاص شدن
Бостандық беру	آزاد کردن
Бостандық беру	رها کردن
Бостау	شروع کردن
Бөгеу	باز ایستادن
Бөлу	تقسیم کردن
Бөлу	حذف کردن
Бұйрық беру	فرمان دادن
Бұйыру	دستور دادن
Былғау	سیاه کردن
Білдіру	آگاه کردن
Білдіру	بیان کردن
Білу	جویا شدن
Білу	جویا گشتن
Білу	خبر داشتن
Білім алу	آموختن
Білім беру	با سواد کردن
Білісу	احوال پرسیدن
Бір болу	یکی بودن
Бір жағадан екінші жағаға шығу	عبور کردن
Бір жерге жию	فراهم کردن
Бір жұмысты шешу	برطرف کردن
Бір мақсатқа жету	به نتیجه رسیدن
Бір нәтижеге апару	به انجام رساندن
Бірге болу	یکی بودن
Біреуге қайғылану	غم کسیرا خوردن
Бітеу	کور کردن، تمام کردن
Біту	تمام شدن
Бітімге келу	قرار بودن
Гүл ашу	شگفتن
Гүл шашу	شکفتن
Гүлдену	شگوفه کردن
Гүлдеу	شکفتن
Ғайып болу	از دست دادن
Дағдылану	عادت کردن
Дайын ету	آماده کردن
Дайындау	آماده کردن
Дайындау	تهیه کردن
Даму	پیشرفت کردن

Даярлау	تهیه کردن
Даярлау	آماده کردن
Дәлелдеу	ثابت کردن
Дәлелдеу	دلیل آوردن
Дәмелену	انتظار داشتن
Дәнекер болу	وساطت کردن
Делдалдық ету	وساطت کردن
Дем алу	استراحت کردن
Демалу	خستگی درکردن
Достату	دوستی کردن
Дірілдеу	لرزیدن
Езу	ستم کردن
Езу	له کردن
Елестеу	به نظر رسیدن
Елеу	به یاد آوردن
Еліктіру	جلب کردن
Емдеу	درمان کردن
Емдеу	شفا دادن
Емдеу	معالجه کردن
Еңтігу	به شمار افتادن
Еңбектену	زحمت کشیدن
Ержету	بزرگ شدن
Еркіне жіберу	آزاد کردن
Ерік беру	رها کردن
Есепке алу	به خاطر سپردن
Есепке алыну	به شمار رفتن
Еске сақтау	به خاطر سپردن
Ескерту	تنبیه کردن
Ескеру	به خاطر آوردن
Ескеру	به یاد آوردن
Есте болу	از حفظ کردن
Есте тұту	حفظ کردن
Естен шығару	از یاد بردن
Естен шығару	فراموش کردن
Есіне алу	به خاطر آوردن
Есіне алу	به یاد آوردن
Есіне салу	تنبیه کردن
Жабу	کور کردن، بستن
Жабу	مسدود کردن
Жағу	لذت بردن
Жадында сақтамау	فراموش کردن

Жадында сақтаму	аз یاد بردن
Жайнау	كوفه کردن
Жақсарту	آباد کردن
Жақсарту	درست کردن
Жақсарту	شفا دادن
Жақсылық жасау	خوبی کردن
Жақындау	نزدیک شدن
Жалғастыру	ادامه دادن
Жалдау	اجاره کردن
Жамандық көрсету	بدی کردن
Жаңалық ашу	کشف کردن
Жаңалық кіргізу	اختراع کردن
Жаңылу	اشتباه کردن
Жапыру	کج کردن
Жарату	اشتباه کردن
Жариялану	معلوم بودن
Жарлық қылу	فرمان دادن
Жарық беру	روشنای بخشیدن
Жарықтандыру	روشنایی بخشیدن
Жасап шығару	کار کردن
Жасау	برپا کردن، ساختن
Жасау	کار کردن، انجام دادن
Жаттап алу	از بر کردن
Жаттау, қорғау	حفظ کردن
Жаттығу	فراگرفتن
Жауу	باریدن
Жеңу	شکست دادن
Жеңу	موفق شدن
Жеңілдету	سبک کردن
Жеңілу	شکست خوردن
Жеңіп алу	پیروز شدن
Жер ауу	مهاجرت کردن
Жерге құлау	به زمین خوردن
Жеру	نفرت داشتن
Жетекші болу	آغاز کردن
Жетілу	بزرگ شدن
Жинау	برچیدن
Жинау	چیدن
Жинау	فراهم کردن
Жирену	نفرت داشتن
Жиіркену	نفرت داشتن

Жұмыс істемей бос отыру	بیکار نشستن
Жоғалту	گم کردن
Жоғалу	ناپدید شدن
Жоғарылау	بالا کردن / آمدن
Жойылу	ناپدید شدن
Жок ету	از دست دادن
Жоқтау	تعقیب کردن
Жорамалдау	گمان کردن
Жөндеу	درست کردن
Жөндеу	سامان بخشیدن
Жуықтау	نزدیک شدن
Жұбану	آرام گرفتن
Жұмсау	خرج کردن
Жұмсау	صرف کردن
Жұмсау	مصرف کردن
Жұмыс бастау	دایر کردن
Жұмыс қылу	زحمت کشیدن
Жұмысты тоқтату	تعطیل کردن
Жүзеге асыру	جامعه عمل پوشاندن
Жүйелеп анықтау	ثابت کردن
Жүру	راه رفتن
Жүру	قدم زدن
Жыбырлау	ول خوردن
Жығылу	به زمین خوردن
Жығылу	زمین خوردن
Жылдам қимылдау	شتافتن
Жылдам қимылдау	عجله کردن
Жырақтату	دور کردن
Жырту	پاره کردن
Жігін айыру	گشودن
Жіктеу	صرف کردن
Заттың бағасын арттыру	آباد کردن
Көңіл бөлу, бауыр басу	دل بستن
Зерттеу	پژوهش کردن
Зерттеу	تحقیق کردن
Зерттеу	زحمت کشیدن
Зорайту	بزرگ کردن
Зорлау	زور گرفتن
Игеру	فراگرفتن
Игеру	موفق شدن
Иелену	جستن

Илану	اعتماد کردن
Илану	عقیده داشتن
Кеберсу	خشک شدن
Кебу	خشک شدن
Кедергі қою	مسدود کردن
Кезу	قدم زدن
Келтіру	درست کردن
Келісу	قرار گذاشتن
Реттеу, тәртіпке келтіру	سامان بخشیدن
Кенес айту	پند دادن
Кенес беру	پیشنهاد کردن
Кенес беру	نصیحت کردن
Кенесу	درمیان گذاشتن
Кеңесу	مشورت کردن
Керегіне жарату	استفاده کردن
Керексіну	لازم داشتن
Керексіну	نیاز داشتن
Кесек сөйлеу	گستاخی کردن
Кешіру	بخشیدن
Кешірім сұрау	معذرت خواستن
Көбейту	جمع کردن
Көлемін арттыру	بزرگ کردن
Көлік үстіне отыру	سوار شدن
Көріну	به نظر رسیدن
Көңіл айту	تسلیت گفتن
Көңіл аудару	توجه کردن
Көңіл бөлу	دل بستن
Көңіл көтеру	تشویق کردن
Көңіл көтеру	گردش کردن
Көңілдегідей болу	لذت بردن
Көңілдендіру	خشنود ساختن
Көңілдендіру	راضی کردن
Көңілдену	به شوق آمدن
Көңілі тыныштану	آرام گرفتن
Көңілін табу	درمان کردن
Көрсету	نشان دادن
Көрсету	نمودن
Көру	تصور کردن
Көру	نگاه کردن
Көріну	پدیدار شدن
Көріну	درآمدن

Көтерілу	بالا آمدن
Көтерілу	برخاستن
Күдер үзді	دل کندن
Күйрету	درهم شکستن
Күйіну	غصه خوردن
Күн бату	غروب کردن
Күн көтерілу	طلوع کردن
Күресу	مبارزه کردن
Күшейту	قوی کردن
Күшпен көндіру	زور گرفتن
Күштеу	زور گرفتن
Кідіру	باز ایستادن
Кінәлау	مواخذة کردن
Қабыл алу	پذیرفتن
Қабыл болу	قبول شدن
Қабылдау	پذیرفتن
Қабылдау	قبول کردن
Қажет деп санау	لازم داشتن
Қажетіне жарату	فایده بردن
Қайғылану	غصه خوردن
Қайғыру	غصه خوردن
Қайғыру	ناراحت شدن
Қайран болу	تعجب کردن
Қайраттану	جرعت کردن
Қайта оралу	برگشتن
Қайта оралу	گشتن
Қайталап жазу	بازنویسی کردن
Қайтыс болу	درگذشتن، فوت کردن
Қақтығу	برخوردن
Қалдыру	ترک کردن
Қалдыру	دست کشیدن
Қалтырау	لرزیدن
Қалыптасу	عادت کردن
Қан төгу	به خون کشیدن
Қанат қағу	بال زدن
Қанат қағу	پر زدن
Қанау	ستم کردن
Қанау	عذاب دادن
Қанға бояу	به خون کشیدن
Қарайту	سیاه کردن
Қаралау	سیاه کردن

Қарау	تعقيب کردن
Қарау	نگریستن
Қарауыту	به نظر رسیدن
Қаржы төлеу	خرج کردن
Қарсы алу	پذیرفتن
Қарсылық көрсету	اعتراض کردن
Қартаю	بزرگ شدن
Қарыз алу	قرض کردن
Қарыз алу	وام گرفتن
Қарыз беру	قرض دادن
Қателесу	اشتباه کردن
Қаусату	درهم شکستن
Қашу	فرار کردن
Қашу	گریختن
Қашықтату	دور کردن
Қимылдау	ول خوردن
Қинау	اذیت کردن
Қирату	درهم شکستن
Қисайту	کج کردن
Қол бұлғау	دست تکان دادن
Қолға беру	سپردن
Қолға түсіру	به دست آوردن
Қолдану іске асыру	مصرف کردن
Қонаққа шақыру	دعوت کردن
Қондыру	فرود آوردن
Қону	فرود آمدن
Қону	منزل کردن
Қоныс аудару	مهاجرت کردن
Қоныстану	اقامت گزیدن
Қорғану	نگهداشتن
Қорғау	دفاع کردن
Қорғау	مواظبت کردن
Қорлау	آزار رساندن
Қош айтысу	خداحافظی کردن
Қошеметтеу	روی خوش نشانیدن
Қошгасу	خداحافظی کردن
Қуалау	دنبال کردن
Қуану	به شوق آمدن
Құлақ салу	گوش دادن
Құлату	ویران کردن
Құлау	فروریختن

Кұлпыру	شکوفه کردن
Кұмарлану	هوس کردن
Кұмарту	دلتنگ شدن
Кұрбан болу	سردادن
Кұрғау	خشک شدن
Кұру	برپا کردن
Кұрылу	تاسیس کردن
Кұтқару	نجات دادن
Кұттықтау	تبریک گفتن
Кұтылу	نجات پیدا کردن
Кұштарлану	هوس کردن
Қыбырлау	ول خوردن
Қыдыру	گردش کردن
Қыдыру	گشتن
Қызмет көрсету	خدمت کردن
Қызметте болу	وظیفه بودن، داشتن
Қызықтыру	جلب کردن
Лақтыру	دور انداختن
Майыру	کچ کردن
Майыстыру	کچ کردن
Мақұлдау	تصدیق کردن
Мәжбүр болу	بر آن داشتن
Мәжбүр ету	ستم کردن
Мәжбүр ету	وا داشتن
Мәжбүрлеу	وادار کردن
Мәлімдеу	آگاه کردن
Мән беру	اعتناء کردن
Шабыттату	به شوق آمدن
Мекендеу	اقامت گزیدن
Меңгеру	اداره کردن
Меңгеру	موفق شدن
Мехнат ету	عذاب دادن
Мехнаттану	در رنج بودن
Мойындату	وادار کردن
Мөлшерлеу	حدس زدن
Мұқтаж болу	لازم داشتن
Мұқтаж болу	نیاز داشتن
Мұңаю	دلتنگ شدن
Мұңаю	ناراحت شدن
Мұңдасу	درد دل کردن
Мүмкін болу	احتمال داشتن

Мүмкіндік болу	امكان داشتن
Міну	سوار شدن
Нандыру	قانع کردن
Нану	اعتماد کردن
Нану	باور کردن
Нану	قبول داشتن
Насихат ету	پند دادن
Насихаттау	نصيحت کردن
Нәтиже беру	انجام دادن/رساندن
Несие алу	وام گرفتن
Несие беру	قرض دادن
Несие беру	وام دادن
Нұсқау	راهنمایی کردن
Ойға сақтау	از حفظ کردن
Ойға сақтау	حفظ کردن
Ойлану	به فکر افتادن
Ойлап табу	کشف کردن
Ойлау	اندیشیدن، فکرکردن
Ойлау	پنداشتن
Ой-пікір білдіру	سخن گفتن
Оқу	درس خواندن
Оқу (өлен)	سرودن
Оқып үйрену	تحقیق کردن
Оқыту	یاد دادن
Оралу	بازگشتن
Оралу	گردیدن
Орындап шығу	جامه عمل پوشاندن
Орындау	انجام دادن
Отыру	فرود آمدن، نشستن
Ояну	بیدار شدن
Өкпелету	ستم کردن
Өкіру	نعره زدن
Өлендету	آواز خواندن
Өмір сүру	زندگی کردن
Өмірге келу	به وجود آمدن
Өндіру	تولید کردن
Өрт салу	آتش زدن
Өртеу	آتش زدن
Өсиет ету	نصيحت کردن
Өсу	بزرگ شدن
Өсу	پیشرفت کردن

Өсіру	بزرگ کردن
Өсірілу	پرورش یافتن
Өткізу	رد کردن
Өткізу	گذرانیدن
Өтпей қалу	رد شدن
Өту	رد شدن
Өту	عبور کردن
Өтіну	عرض کردن
Өтірік айту	دروغ گفتن
Өшу	خاموش شدن
Пайда болу	به وجود آمدن
Пайда болу	درآمدن
Пайда жеткізу	بهره رساندن
Пайдалану	استفاده کردن
Пайдалану	فايده بردن
Растау	تصدیق کردن
Рақмет айту	спاسگذاری کردن
Рені қашу	پریدن
Рұқсат етпеу	منع کردن
Сабау	تپیدن
Сабау	کتک زدن
Сағыну, аңсау	دلتنگ شدن
Сайлау	انتخاب کردن
Сайлау	برگزیدن
Сақтау	مواظبت کردن
Сақтау	نگاه کردن
Сақтау	نگهداشتن
Салыну	تاسیس کردن
Санға алу	به حساب آوردن
Санға кіру	به حساب آوردن
Сәуле шашу	تابیدن
Сезу	احساس کردن
Сезу	حس کردن
Сендіру	قانع کردن
Сену	اعتماد کردن
Сену	باور کردن
Сену	تصدیق کردن
Сену	عقیده داشتن
Сену	قبول داشتن
Сену	مطمین بودن
Сенім білдіру	مطمین بودن

Сенімді болу	معتقد بودن
Септеу	صرف کردن
Серуендеу	گردش کردن
Сипаттау	دلیل آوردن
Сипаттау	ثابت کردن
Соғу	تپیدن
Соғу	کتک زدن
Соғылу	برخورد کردن
Соғылу	کتک خوردن
Соғыс жүргізу	جنگیدن
Соғысу	جنگیدن
Созылу	به طول انجامیدن
Созылу	طول کشیدن
Соқтығу	برخورد کردن
Сөгу	مواخذة کردن
Сөз байласу	قرار داشتن
Сөз беру	قول دادن
Сөзінде тұрмау	فريب دادن
Сөйлесу	در میان گذاشتن
Сөйлесу	صحبت کردن
Сөйлеу	سخن گفتن
Сөну	خاموش شدن
Суға жібіту	له کردن
Суреттеу	نقاشی کردن
Сұрау	عرض کردن
Сүйісу	عشق ورزیدن
Сүріну	زمین خوردن
Сүю	علاقه داشتن
Сызу	خط کشیدن
Сызык түсіру	خط کشیدن
Сынау	امتحان کردن
Сындыру	درهم شکستن
Сыр шертісу	درد دل کردن
Сырласу	درد دل کردن
Сілтеу	نشان دادن
Сіну	فرورفتن
Табу	پیدا کردن
Табу	جستن
Табу	یافتن
Табуға талаптану	جستجو کردن
Табылмай кету	ناپدید شدن

Табылу	گیر آمدن
Талан-тараж ету	در انیدن
Талаптану	تلاش کردن
Талаптану	سعی کردن
Талаптану	کوشیدن
Таласу	مبارزه کردن
Талау	در انیدن
Талғау	حل کردن
Талдау	حل کردن
Талпыну	سعی کردن
Тандану	تعجب کردن
Тандау	برگزیدن
Тапсыру	سپردن
Тарттыру	کشاندن
Тарту	کشیدن
Тартысу	مبارزه کردن
Тастап кету	ترک کردن
Тастап кету	دست کشیدن
Тастау	دور انداختن
Тәрбиелеп өсіру	نگهداری کردن
Тәрбиелеу	تربیت کردن
Тәрк ету	دست برداشتن
Тәрк ету	دست کشیدن
Тездету	عجله کردن
Тексеру	امتحان کردن
Теру	برچیدن
Теру	چیدن
Тиісті бір жерден қайту	برگشتن
Тоқтау	ایستاد شدن
Тоқтау	باز ایستادن
Толықтыру	تمام کردن
Тосқауылдау	باز داشتن
Төзу	صبرکردن
Төңкерілу	واژگون شدن
Тұрмыс құру	زندگی کردن
Тұру	برخاستن
Тұспалдау	گمان کردن
Тұтылу	گرفتار شدن
Түгендеу	تمام کردن
Түзеу	درست کردن
Түнөп шығу	منزل کردن

Түнеу	منزل کردن
Түсу	پایین شدن ، نشستن
Түсіну	دریافتن
Түсіру	فرود آوردن
Тыйым салу	منع کردن
Тындау	گوش دادن
Тырысу	سعی کردن
Тырысу	کوشیدن
Тілдеу	مواخذه کردن
Тілектес болу	دوستی کردن
Тіршілік ету	زندگی کردن
Тітіреу	لرزیدن
Уағыздау	نصیحت کردن
Уақыт өткізу	صرف کردن
Уәделесу	قرار داشتن
Ұғыну	دریافتن
Ұзартылу	طول کشیدن
Ұзару	به طول انجامیدن
Тамақ жеу	غصه خوردن
Ұмтылу	تلاش کردن
Ұмтылу	کوشیدن
Ұмытпау үшін жазып қою	یاد کردن
Ұмыту	از یاد بردن
Ұмыту	فراموش کردن
Ұнату	علاقه داشتن
Ұнау	لذت بردن
Ұрлану	ناپدید شدن
Ұрттау	نوشیدن
Ұру	کتک زدن
Ұрылу	کتک خوردن
Ұрысу	مواخذه کردن
Ұсталу	گرفتار شدن
Ұсыну	پیشنهاد کردن
Ұштастыру	ادامه دادن
Ұшу	پرواز کردن
Ұшу	پرواز کردن
Ұшу	پريدن
Үйрену	آموختن
Үйрену	درس خواندن
Үйрену	عادت کردن
Үйрену	فراگرفتن

Үйрену	یادگرفتن ، آموزش
Үйрету	یاد دادن
Үлкейту	بزرگ کردن
Үміт үзді	دل کنندن
Үміттену	انتظار داشتن
Үндемеу	فروباستن
Үнсіз қалу	خاموش شدن
Үю	فراهم کردن
Хабар алу	جويا شدن
Хабар алу	خبر داشتن
Хабарлау	آگاه کردن
Хабарлау	خبر دادن
Хабарсыз қалу	غافل بودن
Шабуыл жасау	حمله کردن
Шағым айту	شكايت کردن
Шайқасу	مبارزه کردن
Шайнау	جویدن
Шақыру	دعوت کردن
Шақыру	صداکردن
Шалғайлату	دور کردن
Шамалау	حدس زدن
Шамалау	گمان کردن
Шапшандату	عجله کردن
Шапшу	كچ کردن
Шатасу	اشتباه کردن
Шаттандыру	خشنود ساختن
Шаттандыру	راضی کردن
Шатысу	گره خوردن
Шегіну	عقب رفتن
Шешу	حل کردن
Шиеленісіп оралып қалу	گریختن
Шығару	در آوردن
Шығын қылу	صرف کردن
Шығындану	مصرف کردن
Шыдау	صبرکردن
Шын болу	حق داشتن
Ықпал ету	اثر کردن
Ықпалына түсу	مبتلا شدن
Ықтимал болу	احتمال داشتن
Ықылас білдіру	روی خوش نشانندن
Ынталану	كوشیدن

Ырсылдау	به شمار افتادن
Іздену	زحمت کشیدن
Іздеу	تعقيب کردن
Іздеу	جويًا گشتن
Ізіне түсу	دنبال کردن
Ірі сөйлеу	گستاخی کردن
Іріктеу	برچیدن
Іріктеу	چیدن
Іске асу	به کار رفتن
Іске асыру	با خاطر سپردن
Іспен шұғылдану	پرداختن
Істеу	کار کردن
Ішу	نوشتن

منابع

БИБЛИОГРАФИЯЛЫҚ ТІЗІМ :

1. Егенбердиев Қ., Ибрагимов Қ. Қазақ тілі: оқу құралы. – Алматы: «Дәуір» баспасы, 2013.

1. قانات ايگينبيردييف، قانات ابراگيموف، زبان قزاقى – كتاب آموزشى براى داوطلبان به دانشگاه ، آلماتى، قزاقستان، انتشارات .2013 ، РПИК «Дәуір»
2. Жеменей Ислам. Парсыша-қазақша және қазақша-парсыша сөздік. – Алматы: «Санат» баспасы, 1994.

2. اسلام چمنى، فرهنگ لغات فارسى – قزاقى و قزاقى – فارسى، آلماتى، قزاقستان، انتشارات «Санат» 1994.
3. Жеменей Ислам. Парсыша-қазақша сөздік. – Алматы: «Зерде» баспасы, 2003.

3. اسلام چمنى، فرهنگ لغات فارسى – قزاقى آلماتى، قزاقستان، انتشارات " " 2003 ،Зерде
4. Жеменей Ислам. Қазақша-парсыша сөздік. – Алматы: «Зерде» баспасы, 2007.

4. اسلام چمنى، فرهنگ لغات قزاقى – فارسى، آلماتى، قزاقستان، انتشارات "Зерде" 2007 .
5. Жеменей Ислам. Қазақша-парсыша тілашар. – Алматы: «Зерде» баспасы, 2007.

5. اسلام چمنى، كتاب محاوره قزاقى – فارسى، آلماتى، قزاقستان، انتشارات «Зерде» 2007.
6. Белденбаева, Ж. Казахский язык: справочное пособие. – Алматы: «Ол-Жас» баспасы, 2011.

6. جزيره بيلدينبايف، زبان قزاقى – مرجع فوق العاده ، آلماتا، قزاقستان، انتشارات TOO «Ол-Жас Баспасы» 2011 .

7. Романенко, Е.,
 Казахская грамматика
 для русскоязычных,
 PDF. – Алматы, 2011.
7. ایلینه رومانینکو،
 زبان قزاقی برای روسی
 زبان ها، PDF، Алматы،
 قزاقستان، 2011.
8. Тастемірова, Г.А.
 Қазақша-орысша-
 дарише тілдескіш: оқу-
 әдістемелік құрал /
 Г.А. Тастемірова,
 Н.Т. Мәндібаева,
 Н.К. Мәтбек. – Алматы:
 Қазақ университеті,
 2014.
8. تاستیمیره گ.،
 ماندیباویه ن.، ماتبیک
 ن.، محاوره به زبانهای
 قزاقی – روسی – دری،
 آلماتا، «دانشگاه قزاق»،
 2014.
9. Мұхаммад Риза
 Шүкіргозар, жалпы түркі
 тілі. – Иран.
9. محمد رضا شکر گزار،
 دستور زبان جامع ترکی،
 PDF، ایران.
10. Махди Зартошт.
 Қазақстан блогі,
 www.kazintime.blogspot.
 com, 2012.
10. مهدی زرتشت، وبلاگ
 قزاقستان،
 www.kazintime.blogspot.com
 ، 2012.

МАЗМҰНЫ

Сөз бастар	4
Ауғаныстан және Ауғаныстан қазақтары	22
Бірінші бөлім	29
Әліппе	29
Буын	32
Омоним. Антоним және Синоним сөздер	35
Сұраулық шылау	36
Қосымшалар	39
Көптік жалғау	41
Тәуелдік жалғау.....	44
Септік жалғау	49
Жіктік жалғау	63
Екінші бөлім	71
Морфология.....	71
Зат есім.....	72
Сын есім.....	73
Сан есім.....	76
Есімдік.....	79
Етістік.....	82
Көмекші есімдер.....	103
Кездесу. Сәлемдесу.....	111
Жас шамасы. Отбасы	114
Сұрақтар.....	115
Жауаптар.....	117
Айналысатын кәсібі	119
Дәрігерлік көмек	122
Почта және телефон.....	126
Саяхат (теміржол, ұшақ, көлік).....	127
Кеден	130
Ауа райы, уақыт	133
1-қосымша	138
2-қосымша	151
Библиографиялық тізім.....	203

نگاهی به زندگی و کارنامه ادبی و علمی پروفیسور اسلام چمنی

اسلام چمنی در اول شهریور سال 1331 هجری در روستای سلطان آباد شهر گرگان، به دنیا آمد.

دوران کودکی اسلام چمنی در شهر گرگان و روستاهای اطراف آن سپری شد.

اسلام چمنی دوره شش ساله تحصیلات ابتدایی خودش را از دبستان های منوچهری و دبستان عنصری به پایان شروع کرد و پس از آن به دبیرستان ایرانشهر دوره متوسطه را به پایان رساند و به این ترتیب دوره دوم

متوسطه را در رشته ادبیات در دبیرستان ابن سینا گذراند.

اسلام دوره سربازی اش را بعنوان سپاهی دانش دوره نوزده در بین سال های 1349-1351 در شهرهای گرگان و مشهد به پایان رساند. یعنی شش ماه دوره تعلیماتی اش را در پادگان نظامی گرگان و هیجده ماه بعدی اش را در بخش تبادکان مشهد- روستای نوبهار- در پست مدیر و آموزگار مدرسه انجام وظیفه نمود و دوره تعلیمات نظامی تابستانی را در پادگان مشهد گذراند. پس از اتمام وظیفه سربازی به زادگاهش به گرگان بازگشت به دلیل علاقه شخصی اش، شغل معلمی را انتخاب کرد.

اسلام چمنی تحصیلات دانشگاهی اش در دانشگاه ملی ایران که امروزه بنام دانشگاه شهید بهشتی نامگذاری شده در دانشکده علوم تربیتی رشته روانشناسی در سال 1356 با موفقیت به پایان رساند. پس از پایان تحصیلات عالی در دبیرستان آموزش و پرورش منطقه بندر ترکمن در رتبه دبیری، خدمات آموزشی خود را ادامه داد.

اسلام چمنی از سال 1986 برای ادامه تحصیل به ترکیه رفت. در آنجا در دانشگاه استانبول تحصیلاتش را در سال 1989 در رشته فوق لیسانس به پایان رسانید. دانشگاه ملی قزاق الفارابی جمهوری قزاقستان از او برای تدریس زبان فارسی دعوت کرد. اسلام به خاطر علایق خاص خود به آموزش و از سویی علاقمندی به سر زمین اجدادی خود دعوت دانشگاه الفارابی را پذیرفت. از همان آغاز کار، او به عنوان یکی از پایه گذاران رشته زبان فارسی در قزاقستان با تالیفاتی در زمینه زبان و ادبیات و تاریخ

ایران شناخته می شود که امروزه جای خاصی در بین علماء و مدرسان و پژوهشگران رادارد.

اسلام چمنی با پشتکار خستگی ناپذیر در سال 1999 از تز دکترای خود تحت عنوان «حافظ و ادبیات قزاق» و تز فوق دکترای خود تحت عنوان «بعد ادبی تاریخ رشیدی» با موفقیت دفاع کرده و به اخذ مدارک فارغ التحصیلی دست یافت. در عین حال؛ او هم اکنون پروفیسور و عضو هیئت علمی دانشگاه الفارابی، دانشکده شرق شناسی در قزاقستان است و از طرف وزارت فرهنگ جمهوری قزاقستان صاحب مدال و گواهی نامه فعال فرهنگی می باشد. او در ادامه، مدال های تقدیر دیگری را بخاطر کارهای ارزنده فرهنگی و ادبی از استان های مانقستاو و قزل آورده به دست آورد.

در حال حاضر اسلام چمنی عضو هیئت امنای بنیاد فردوسی در ایران و نماینده علمی و فرهنگی بنیاد بابر ازبکستان در جمهوری قزاقستان و نماینده مجله «هنر های زیبا» ترکیه در جمهوری قزاقستان است. همچنین او عضو هیئت امنای نشریه «شالقار» و مجله «تور محمد» و عضو هیئت امنای «مفتیات مسلمانان» در قزاقستان می باشد. اسلام چمنی در بیش از هشتاد همایش های کشوری و بین المللی به عنوان سخنران، اشتراک کرده است. در طول بیست و هشت سال در قزاقستان در دانشگاه الفارابی و سفارت و رایزنی جمهوری اسلامی ایران در قزاقستان و دانشگاه های آبلای خان و احمد یسوی و دانشگاه دولتی طراز، انستیتوت ادبیات و هنر وابسته به وزارت آموزش و علم جمهوری قزاقستان خدمات فرهنگی و علمی ارزنده ای داشته و در حال حاضر به عنوان پژوهشگر و مدیر مرکز علمی- پژوهشی «توران-ایران» دانشگاه الفرابی در آلماتی مشغول به خدمت است.

علاوه بر مراکز عالی آموزشی، اسلام چمنی با چندین مجله و بنیادهای علمی و اجتماعی همکاری نزدیک دارد. وی علاوه بر اینکه از بنیانگذاران زبان فارسی در قزاقستان محسوب می شود، از بنیانگذاران خانه دوستی قزاقستان و ایران در خانه دوستی آلماتی می باشد.

تالیفات و لغات نامه ها کتب ترجمه ای از اسلام چمنی در رابطه با تاریخ، فرهنگ، زبان و ادبیات ایران:

1- «فرهنگ فارسی- قزاقی و قزاقی- فارسی» با همکاری سفارت جمهوری اسلامی ایران در قزاقستان. چاپ انتشاراتی «منعت» آلماتی 1994 میلادی.

- 2- "حافظ و ادبیات قزاق" انتشاراتی "علم" آلماتی/2000 میلادی.
- 3- "روابط فرهنگی قزاقستان و ایران" انستیتوی علمی و پژوهشی فرهنگ و هنرشناسی. آلماتی/2001 میلادی.
- .
- 4- "شهر طراز در آیینۀ شعر فارسی" از سوی رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در آلماتی. انتشاراتی "صنعت"/2002 میلادی.
- 5- "طراز کهن" بر اساس مواخذ و منابع زبان فارسی. آلماتی. انتشاراتی "صنعت"/2002 میلادی.
- 6- "تاریخ ایران" تالیف دکتر رضا شعبانی ترجمۀ دکتر اسلام ژیمنی. از سوی رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در آلماتی. انتشاراتی "زرده"/2002 میلادی.
- 7- "تاریخ رشیدی" تالیف میرزا حیدر دوغلات. برگردان از زبان فارسی به قزاقی دکتر اسلام ژیمنی. آلماتی. انتشاراتی "توران"/2003 میلادی.
- 8- "فرهنگ فارسی-قزاقی" با همکاری رایزنی جمهوری اسلامی ایران در آلماتی. انتشاراتی "زرده"/2003 میلادی.
- 9- "فرهنگ قزاقی-فارسی" با همکاری رایزنی جمهوری اسلامی ایران در آلماتی. انتشاراتی "زرده"/2007 میلادی.
- 9- "محمد حیدر دوغلات مورخ و ادیب" اثر پژوهشی دکتر اسلام ژیمنی. آلماتی. انتشاراتی "زرده"/2007 میلادی.
- 10- "آموزش زبان قزاقی و فارسی" آلماتی. انتشاراتی "زرده"/2007 میلادی.
- 11- "قزاق های ایران" تالیف دکتر اسلام چمنی از سوی وزارت فرهنگ و ورزش جمهوری قزاقستان. آلماتی. انتشاراتی "زرده"/2007 میلادی.
- 12- "حافظ و شاه کریم ارزش های معنوی یگانه" به قلم دکتر اسلام چمنی. با همکاری رایزنی جمهوری اسلامی ایران در آلماتی. انتشاراتی "زرده"/2008 میلادی.
- 13- "بعد ادبی تاریخ رشیدی" تالیف دکتر اسلام چمنی. آلماتی. انتشاراتی "زرده"/2008 میلادی.
- 14- "بعد تاریخی تاریخ رشیدی" تالیف دکتر اسلام چمنی و دکتر اصغر عبدوولی. آلماتی. انتشاراتی "زرده"/2009 میلادی.

15- "شاهنامه فردوسی" ترجمه تور محمد ایزتیلو و اولی در 1936 میلادی. برگردان از نوشتار عربی به خط امروزی قزاق توسط دکتر اسلام چمنی با دو پیشگفتار "بعد ادبی تاریخ رشیدی" تالیف دکتر اسلام چمنی. آستانا. انتشاراتی "آستانا" / 2009 میلادی.

16- "شاعران همگام ایران و ترکان" تالیف دکتر اسلام چمنی. پاوادار. انتشاراتی "دانشگاه تورایغروف پاوادار" / 2010 میلادی.

17- "فنون البلاغه" در باره عروض و اوزان تالیف شیخ احمد خدایداد طرازی در سالهای 1436-1437 میلادی نگاشته شده به زبان ترکی با مثال هایی از اشعار فارسی. ترجمه: دکتر اسلام چمنی. آلماتی. انتشاراتی "تانبالی" / 2013 میلادی.

18- "تاریخ رشیدی" نسخه های دستنویس فارسی تاشکند و دوشنبه و نسخه چاپی دکتر ع. غفاری فرد. مصحح: دکتر اسلام چمنی. انتشاراتی "دانشگاه طراز" / 2014 میلادی.

19- "تاریخ رشیدی" ترجمه قزاقی اثر بر اساس نسخه تصحیحی چاپ 2014 "دانشگاه طراز" ترجمه: دکتر اسلام چمنی. انتشاراتی "قاز اخبارات" / 2015 میلادی.

20- "تاریخ و ادبیات قزاق" پژوهشی با جستار جامعه و فرهنگ قزاقستان تالیف استاد اسلام چمنی. آلماتی. انتشارات "نورلو عالم" / 2017 میلادی.

از اسلام چمنی آثار دیگری نیز در زمینه های زبان و ادبیات و تاریخ در راستای روابط فرهنگی و ادبی و تاریخی آسیای مرکزی با ایران به چاپ رسیده است. علاوه بر کتاب های مستند، بیش از دویست مقاله از او در مطبوعات جمهوری قزاقستان و جمهوری اسلامی ایران، ترکیه، ازبکستان، آذربایجان، هندوستان منتشر شده است.

بیوگرافی مختصر یاسر راشد

یاسر راشد فرزند قمبر در سال 1994 میلادی در ولایت غزنی شهرستان مالستان به دنیا آمده است. او دوران تحصیلات ابتدایی و تحصیلات پیش دانشگاهی را در یکی از مکتب های این شهرستان به پایان رسانده و پس از آن، در رشته ژورنالیزم وارد دانشگاه کابل گردید. پس از اندکی، از طریق رقابت آزاد، بورسیه تحصیلی کشور جمهوری قزاقستان را به دست آورده و مدت چهار سال در رشته مهندسی در اکادمی عالی مهندسی معماری و ساختمانی قزاقستان در شهر آلماتا درس خواند. پس از آن، در یک رقابت آزاد، دوباره بورسیه تحصیلی دانشگاه بین المللی قزاق - ترک (دانشگاه احمد یسوی) را به دست آورد و اکنون در رشته روابط بین الملل در این دانشگاه مصروف تحصیل میباشد.

یاسر راشد ضمن دروس دانشگاه، به کار نوشته مقاله های تحلیلی در رابطه به قزاقستان و مسائل سیاسی افغانستان و همین طور روابط دیپلماتیک کشورهای آسیای میانه، نیز می پردازد و تا اکنون از او ده ها مقاله با عنوان های مختلف در نشریه های کابل و قزاقستان به زبان های دری، قزاقی، روسی، ترکی و انگلیسی به نشر رسیده است.

علاوه براین، یاسر راشد به زبان های قزاقی، ترکی، روسی و انگلیسی تسلط داشته و در کنفرانس های مختلف در کشور های ترکیه، بلغارستان، آذربایجان، قزاقستان و افغانستان شرکت کرده است. همچنان او در مقاطع مختلف، به کار ترجمانی نیز پرداخته و در سایر بخش ها، همکاری های زیادی را با نهادها و سازمان های مختلف داشته به مدت یک سال مسیولیت اداره و رهبری شبکه جهانی جوانان همسن در قزاقستان به عهده داشته است.

Оқу басылымы

Жеменей Ислам
Ясир Рашид

**ҚАЗАҚ ТІЛІ ГРАММАТИКАСЫНА
КІРІСПЕ**

(ауған тілді азаматтарға арналған)

Оқу құралы

Стереотиптік басылым

Редакторы *К. Мухадиева*
Компьютерде беттеген *Ф. Қалиева*
Мұқабасын безендірген *Я. Горбунов*

Мұқабадағы сурет
www.depositphotos.com сайтынан алынды.

ИБ №13069

Басуға 25.05.2020 жылы қол қойылды. Пішімі 60x84^{1/16}.
Көлемі 13,18 б.т. Офсетті қағаз. Сандық басылым. Тапсырыс №5985.
Таралымы 100 дана. Бағасы келісімді.
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
«Қазақ университеті» баспа үйі.
050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.

«Қазақ университеті» баспа үйі баспаханасында басылды.

9 786010 442351